

**Univerzita Palackého v Olomouci  
Cyrilometodějská teologická fakulta**

**Katedra systematické teologie**

Křesťanská výchova

**Iveta Jandová**

**Ztráta citlivosti pro hřích –  
fenomén moderní doby**

**Diplomová práce**

**Vedoucí práce: ThLic. ICLic. Vladimír Filo**

**2010**

*Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.*

.....

Podpis autora práce

*Zde bych chtěla poděkovat vedoucímu práce ThLic. ICLic. Vladimíru Filovi za odborné vedení práce, poskytnutí zahraniční literatury a cenných rad i podnětů, především při volbě literatury a uspořádání práce.*

*Katechetce paní Marii Rousové děkuji za korekturu. Svým dětem a své mamince, kterým mé studium přinášelo značná omezení, děkuji za ohleduplnost, trpělivost a obětavou pomoc.*

## Obsah

ÚVOD.....	5
<b>1 O SVĚDOMÍ .....</b>	<b>8</b>
1.1 Definice a obsah svědomí .....	10
1.2 Písmo svaté a svědomí .....	12
1.3 Druhy a rozdělení svědomí .....	14
1.3.1 Rozdělení svědomí.....	14
1.4 Formování svědomí.....	15
1.4.1 Svědomí zaostalé ve vývoji .....	22
1.5 Deformace svědomí .....	22
<b>2 O VINĚ A HŘÍCHU .....</b>	<b>24</b>
2.1 Problematika viny a hříchu .....	25
2.1.1 Jak zacházet s vinou.....	27
2.2 Definice, podmínky a rozlišení hříchů .....	30
2.2.1 Definice.....	30
2.2.2 Podmínky hříchu.....	30
2.2.3 Rozlišení hříchů .....	31
2.3 Písmo svaté o hříchu .....	34
2.4 Historický vývoj pojetí viny a hříchu.....	38
2.5 Problém pojetí viny a hříchu v dnešní době.....	41
<b>3 O MRAVNÍCH NORMÁCH .....</b>	<b>48</b>
3.1 Prameny norem .....	50
3.2 Obecná mravní norma .....	51
3.3 Život bez mravních norem .....	52
3.3.1 Determinismus .....	54
3.3.2 Kult neomezené svobody.....	55
3.4 Mládež a mravní hodnoty.....	55
<b>4 PŘÍKLADY PROJEVŮ ZTRÁTY CITLIVOSTI PRO HŘÍCH V DNEŠNÍ DOBĚ .....</b>	<b>60</b>
4.1 Potrat .....	63
4.2 Eutanazie .....	71
4.3 Volné partnerské soužití.....	80
4.4 Degradace manželství, rozvodovost - rozpad rodiny .....	89
4.5 Registrované partnerství.....	102
<b>ZÁVĚR .....</b>	<b>108</b>
BIBLIOGRAFIE.....	111
SEZNAM ZKRATEK .....	116
SEZNAM TABULEK .....	118
ANOTACE .....	119

# ÚVOD

Křesťanské svědomí dosáhlo během věků jemný cit a bystrý postřeh pro jakoby *kvas smrti*, který je obsažen ve hříchu a který se projevuje jako takzvané *vědomí hříchu*. Toto vědomí tkví hluboko v mravním svědomí člověka a je jakoby jeho měřítkem. Váže se ovšem na *vědomí Boha*, protože vyplývá ze vztahu, který člověk vědomě zaujímá k Bohu jako svému Stvořiteli, Pánu a Otci. Proto tak jako vědomí Boha nemůže být zcela zničeno ani svědomí potlačeno, tak nemůže nikdy zcela zmizet vědomí hříchu.

Nezřídka ovšem v průběhu dějin, po více nebo méně dlouhá období dochází z různých příčin k tomu, že se mravní svědomí mnohých lidí zatemňuje. Příliš četná znamení ukazují, že v naší době dochází k tomuto zatmění, což je o to větším důvodem ke znepokojení proto, že svědomí – definované koncilem jako „nejtajnější střed a svatyně člověka“ (*GS 16*) – souvisí velmi úzce se svobodou člověka. Proto je svědomí hlavním základem vnitřní důstojnosti, která je vlastní člověku, a zároveň základem jeho vztahu k Bohu. Nutným důsledkem je tedy, že se za daného stavu věcí zatemňuje také *vědomí Boha*, které je spojeno těsným poutem s mravním svědomím, s hledáním pravdy, s vůlí užívat svobody zodpovědně. Zároveň se svědomím se zatemňuje také *vědomí Boha* a tím se stává, že po ztrátě této nezávažnější hodnoty, na niž je člověk vnitřně vázán, se ztrácí vědomí hříchu. Proto Pius XII. kdysi pronesl příslovečná slova: „Hříchem tohoto věku je ztráta vědomí hříchu.“

Proč se tak stalo v naší době? Jestliže přihlédneme k některým prvkům soudobé kultury, pomůže nám to pochopit postupující ubývání vědomí hříchu, k němuž dochází zvláště proto, že svědomí a vědomí Boha se ocitají v krizi.<sup>1</sup>

V některých proudech moderního myšlení se zdůrazňuje svoboda až k jejímu zabsolutizování, jako by byla zdrojem a původcem hodnot. Tímto směrem se pohybují teorie, které ztrácejí smysl pro nadpřirozeno a také vyloženě ateistické teorie.<sup>2</sup>

Konečným cílem moderních filosofí, je spoutat člověka pevně a rychle okovy přísného determinismu. Poukazuje se na vliv dědičnosti a okolí, činnosti žláz a kontroly podvědomí, hospodářské nutnosti a zákonů biologického vývoje, aby se člověk necítil odpovědný za své nezdary a aby za ně nebyl obviňován. Zlo je představováno jako

---

<sup>1</sup> JAN PAVEL II., posynodální apoštolská adhortace *Reconciliatio et poenitentia*, *O smíření a pokání v dnešním poslání Církve*, Zvon, Praha 1996, čl. 18.

<sup>2</sup> JAN PAVEL II., encyklika *Veritatis splendor*, *O základech morálního učení církve*, Zvon, Praha 1994, čl. 32.

něco, co je člověku vnuceno zvenčí a co tedy nevytvořil sám ze sebe. Nutně z toho vyplývá strašný závěr, že, jelikož člověk není odpovědný za zlo, nemůže je změnit.<sup>3</sup>

Člověk, pyšný na nezadržitelný vědecký a technický pokrok, ale ještě více lákán nejstarším a stále novým pokušením chtít být jako Bůh (*srov. Gn 3,5*), v neomezeném užívání svobody vytrhává ze svého srdce náboženské kořeny. Zapomíná na Boha, považuje jej za bezvýznamného pro svůj život a zavrhuje ho, aby uctíval nejrůznější „modly“.<sup>4</sup> Začínáme věřit tomu, že si můžeme se světem udělat, co chceme.<sup>5</sup> Povýšenost rozumu je vždy zákáznosná.<sup>6</sup>

Rozvoj techniky a vývoj současné civilizace, která se vyznačuje právě vládou techniky, vyžadují i přiměřený vývoj mravnosti a etiky. Bohužel se zdá, že tento za technickým vývojem stále zaostává.<sup>7</sup> Pojmy mravnost nebo nemravnost jsou považovány za nepatřičné – nebo alespoň za nevhodné a slovo hřích už patří do předminulého století.<sup>8</sup>

V našem životě je důležité, abychom si uvědomili, že jsme hříšní. To je začátek cesty. Je to požehnání, když nám Ježíš dává pocítit skutečnost, že jsme hříšní.<sup>9</sup>

Víra totiž osvěcuje všechno novým světlem a zjevuje Boží záměr týkající se celkového povolání člověka, a proto vede mysl k řešení plně lidským (*GS 11*). Pohleďme tedy na tvář tohoto našeho světa, který v sobě chová hodnoty i problémy, žije uprostřed neklidu i nadějí, zdobí jej vítězství i hyzdí nedostatky. Tento svět se potýká s hospodářskými, společenskými, politickými a kulturními těžkostmi. Situace a problémy současného světa jsou velmi rozmanité a vyznačují se rychlými změnami. V lidských dějinách můžeme denně sledovat často protichůdné uplatňování lidské svobody, vyskytuje se vedle sebe, a často se navzájem úzce proplétá, dobro i zlo, nespravedlnost a spravedlnost, úzkost i naděje.<sup>10</sup>

Vždycky když není člověk uznáván a milován ve své důstojnosti jako živý obraz Boha (*srov. Gn 1,26*), je vydáván ponižujícím a zvráceným formám zneužívání, a stává

---

<sup>3</sup> Srov. SAYERSOVÁ, D. L., *Víra nebo chaos?*, Universum, Praha 1948, s. 49 - 50.

<sup>4</sup> JAN PAVEL II., posynodální apoštolský list *Christifidelis laici*, *O povolání a poslání laiků v církvi a ve světě*, Zvon, Praha 1990, čl. 4.

<sup>5</sup> ŠPIDLÍK, T., *K vyšším věcem jsem se narodil*, Alverna, Praha 1991, s. 39.

<sup>6</sup> FOERSTER, G., *Bohatství v nás, sebepoznáním k sebedůvěře*, Orbis, Praha 1945, s. 234.

<sup>7</sup> JAN PAVEL II., encyklika *Redemptor hominis*, *Vykupitel světa*, Zvon, Praha 1996, čl. 15.

<sup>8</sup> KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY, *Deklarace o eutanazii*, *Bona et iura*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2009, s. 8.

<sup>9</sup> VELLA, E., *Ježíš – lékař těla i duše*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2006, s. 337 - 338.

<sup>10</sup> JAN PAVEL II., posynodální apoštolský list *Christifidelis laici*, *O povolání a poslání laiků v církvi a ve světě*, Zvon, Praha 1990, čl. 3.

se tak k svému neštěstí otrokem zcela závislým na silnějším. Ten „silnější“ může mít nejrůznější jména: ideologie, hospodářská moc, nelidské politické systémy, vědecká technokracie, neomezená moc masových sdělovacích prostředků. Jsou před námi zástupy lidí, jejichž základní práva jsou porušována, někdy v důsledku přílišné tolerantnosti nebo i zjevné nespravedlnosti některých občanských zákonů: sem patří právo na život a jeho nedotknutelnost, právo na práci a obydlí, právo na založení rodiny a na odpovědné rodičovství, právo na účast na veřejném a politickém životě, právo na svobodu svědomí a svobodné vyznávání víry.<sup>11</sup>

Je třeba, aby se dnešní člověk znovu obrátil na Ježíše a dostal od něho odpověď o tom, co je dobré a co zlé. Kristus zjevuje člověku jeho stav i úděl a jeho plné povolání.<sup>12</sup>

Diplomová práce pojednává o jednom z nejožehavějších problémů současnosti - *ztráty citlivosti pro hřích* -, který je příčinou hluboké morální krize dnešní společnosti. Práce je rozdělena do čtyř částí, kde první část je věnována svědomí, jeho definici, obsahu, rozdělení a formování, jehož deformace díky vlivu profánní společnosti je jednou z příčin této ztráty citlivosti. V důsledku deformace svědomí dochází k mylnému pojetí viny a hříchu, kterými se zabývá druhá část této práce, a to jak z hlediska historického, tak i současnosti. Obě tyto části rovněž popisují souvislost s Písmem svatým. Třetí část pojednávající o mravních normách, uvádí jak jejich prameny a obecnou normu, tak popisuje i projevy života bez mravních norem. Ve čtvrté části jsou uvedeny konkrétní projevy ztráty citlivosti pro hřích, a to potrat, eutanazie, volné partnerské soužití, degradace manželství, rozvodovost a s ní související rozpad rodin a registrované partnerství, které jsou pouhým kusým výčtem, ale dle mého názoru pro dnešní moderní dobu nejcharakterističtější a obzvlášť příznačné.

---

<sup>11</sup> JAN PAVEL II., posynodální apoštolský list *Christifidelis laici*, *O povolání a poslání laiků v církvi a ve světě*, Zvon, Praha 1990, čl. 5.

<sup>12</sup> JAN PAVEL II., encyklika *Veritatis splendor*, *O základech morálního učení církve*, Zvon, Praha 1994, čl. 8.

# 1 O SVĚDOMÍ

Ve zmatcích, jimž podléhá současná kultura, je příliš často vystavena útokům a pokušení, je uváděna ve zmatek a zatemňována tato vnitřní svatyně, totiž nejhlubší nitro člověka – svědomí. Tento „druh mravního citu, který nás vede k tomu, abychom rozeznali, co je dobré, od toho, co je špatné, ... jakoby nějaké vnitřní oko, duchovní schopnost vidění, jíž by mohly být naše kroky řízeny na cestě dobra“; přitom vštěpují nutnost formovat po křesťanském způsobu vlastní svědomí, aby se nestalo „jakousi destruktivní silou pro skutečné lidství (osobnost), ačkoli má být posvátným místem, kde mu Bůh zjevuje své pravé dobro“.<sup>13</sup>

„V hlubinách svědomí odkrývá člověk zákon, který si sám neukládá, ale který musí poslouchat... má ve svém srdci zákon vepsaný Bohem; v poslušnosti vůči němu spočívá jeho důstojnost a podle něho bude souzen“ (*GS 16*).<sup>14</sup>

Úsudek svědomí se pronáší o jednotlivých skutcích v jejich životní souvislosti, ve vztahu k celé osobnosti, k jejím znalostem, schopnostem, možnostem. Svědomí je proto nenahraditelné. Kdo chce žít mravně, musí se naučit poslouchat tomuto vnitřnímu hlasu.<sup>15</sup>

Ať se nám to líbí nebo ne, mravní otázka se týká každého z nás. Má moc nás obohatit i ochudit, určuje kvalitu našeho vztahu k těm, kteří nás znají. Máme samozřejmě možnost obklopit naše svědomí jakousi slupkou sebeuspokojení, pasivně „jít dál“, chránit naše pocity před čímkoli, co by je mohlo rušit. Někteří takto mravně „vsedě“ tráví celý svůj život.

Jsou-li v sázce věci podružné, je pro většinu z nás docela jednoduché jednat s čistým svědomím. Ale čím více je ve hře, čím vyšší je cena, tím těžší je řešit otázky svědomí, mravně usuzovat a nést následky takových rozhodnutí. A je-li cena opravdu velmi vysoká, nacházíme se na morální křižovatce tváří v tvář opravdové životní krizi.<sup>16</sup> Síla a jemnost požadavků svědomí poukazuje na mravní úroveň osoby.<sup>17</sup>

---

<sup>13</sup> JAN PAVEL II., posynodální apoštolská adhortace *Recontiliatio et paenitentia, O smíření a pokání v dnešním poslání Církve*, Zvon, Praha 1996, čl. 26.

<sup>14</sup> KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY, prohlášení *Persona humana, O některých otázkách sexuální etiky*, Řím 1975, čl. 3, In: *Homosexualita a křesťanská antropologie*, Pastorační středisko, Praha 1998.

<sup>15</sup> ŠPIDLÍK, T., *Prameny světla*, Refugium Velehrad-Roma s.r.o., Velehrad 2000, s. 107.

<sup>16</sup> FRANZ, R., *Krise svědomí, Návrat domů*, Praha 1998, s. 1.

<sup>17</sup> HÄRING, B., *Svedomie*, In: *Svedectvo viery, 2, Ludská a kresťanská mravnosť*, Dobrá kniha, Trnava 1992, s. 48.



Vzhledem k etickému a mravnímu relativismu šířenému obecně současnou civilizací je dnes mimořádně důležité jasně formulované učení o svědomí. Má-li se člověk řídit svým svědomím, je třeba, aby poznal jeho podstatu i úlohu v životě, to, k čemu zavazuje, i to, jak je lze formovat, jaká jsou kritéria jeho zralosti atp. Pokud člověk své svědomí zanedbává a nebere vážně, jeho zkušenost víry v Boha se stává stále povrchnější.<sup>18</sup> Zachováním věrnosti svému svědomí může „dosáhnout jistoty, že existuje Bůh, příčina a cíl všeho“.<sup>19</sup>

Svědomí podstatným způsobem patří k našemu lidství. Každému z nás určitým způsobem říká, že je rozdíl mezi dobrem a zlem, že existuje jednání, které je správné, a jednání, které je nesprávné.<sup>20</sup> Nemůže to být pouze dobrá vůle, protože i tehdy, když vůle odmítne světlo rozumu a obrátí se ke zlému, ozývá se v člověku jeho hlas. Není to pouze hlas přicházející zvenku, ale zaznívá v srdci každého člověka i tehdy, když chceme utéct Bohu a dobru.<sup>21</sup>

Člověk není „věc“ ani „objekt“, kterého je možno používat, ale vždy „subjekt“, který má svědomí a svobodu a je povolán k tomu, aby žil odpovědně ve společnosti i v dějinách a podřizoval se duchovním a náboženským hodnotám.<sup>22</sup>

Společnost, kde jsou překročeny určité morální meze, se dostává do problémů a nakonec se rozpadá. V každém člověku je určité vědomí o správném a nesprávném jednání, a každý člověk se nějak – více či méně úspěšně – pokouší obstát před vlastním svědomím. Přítomnost svědomí se dá vysvětlovat různě – dokonce i geneticky, často jako důsledek kulturních vlivů. Svědomí do nás skutečně vložil Bůh. A pak nám dal do značné míry svobodnou vůli, jak s ním během svého života budeme nakládat: zda ho budeme kultivovat, nebo zda budeme pracovat na tom, aby zakrnělo.<sup>23</sup>

Svědomí každého člověka, pokud přistupuje s odvahou k základním otázkám lidské existence, především k otázce po smyslu života, utrpení a smrti, nemůže než přijmout za svá slova, která vyslovil svatý Augustin: „Pro sebe jsi nás stvořil, Pane. Nepokojné je naše srdce, dokud nespočine v tobě.“<sup>24</sup>

---

<sup>18</sup> AUGUSTYN, J., *Svět citů. Emocionalita a duchovní život*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2004, s. 99.

<sup>19</sup> *Katechismus katolické církve*, Zvon, Praha 1995, čl. 46.

<sup>20</sup> DRÁPAL, D., *Hledání a jistota*, Nakladatelství KMS, Praha 2006, s. 12.

<sup>21</sup> HÁRING, B., *Svedomie*, In: *Svedectvo viery, 2, Ľudská a kresťanská mravnosť*, Dobrá kniha, Trnava 1992, s. 48.

<sup>22</sup> JAN PAVEL II., posynodální apoštolský list *Christifidelis laici, O povolání a poslání laiků v církvi a ve světě*, Zvon, Praha 1990, čl. 5.

<sup>23</sup> DRÁPAL, D., *Hledání a jistota*, Nakladatelství KMS, Praha 2006, s. 12.

<sup>24</sup> AUGUSTIN, A., *Vyznání*, Nakladatelská společnost Rozmach (Ladislav Kuncíř), Praha 1926, s. 10.

## 1.1 Definice a obsah svědomí

Co je to svědomí? Jde o vnitřní „zákon“, který si člověk sám neukládá, ale který musí poslouchat. Jeho hlas ho stále vybízí, aby miloval a konal dobro a vyhýbal se zlu, a když je třeba, promlouvá ke sluchu jeho srdce: toto dělej, tamto nedělej. Člověk má totiž ve svém srdci zákon vepsaný Bohem; v poslušnosti vůči němu spočívá jeho důstojnost a podle něho bude souzen. Svědomí je nejtajnější střed a svatyně člověka; v ní je sám s Bohem, jehož hlas mu zaznívá v nitru“ (GS 16).<sup>25</sup>

Svědomí je hlas Boží pravdy a spravedlnosti v lidském srdci, zjevení věčného zákona, volání Krista, který nás zve a nutká, abychom ho následovali. Duchovní spisovatelé nazývají svědomí »jiskrou duše«, pudem sebezáchovy v životě ducha.<sup>26</sup>

Slovník jazyka českého říká, že „svědomí je vědomí nebo pocit mravní odpovědnosti za vlastní jednání“. Jiný slovník uvádí, že „svědomí je schopnost rozlišovat mezi dobrým a zlým“. Vezmeme-li však v úvahu široký okruh problematiky, a navíc, chceme-li věc posoudit pohledem křesťana, pak nelze odpověď vtěsnat do jedné věty.<sup>27</sup>

Slovo svědomí samo o sobě říká jen málo, protože nevysvětluje nic o tom, v jakém rozpoložení se nachází člověk, ani o tom, co se od něho požaduje. Výraz, který se nejvíce hodí k vysvětlení jevu svědomí, je «povědomí zodpovědnosti». Zodpovědnost však poukazuje na to, že člověk je ve vztahu a závazku s někým anebo s něčím a že z toho se může od něho právem něco požadovat. Z hlediska zodpovědnosti je lépe vidět dialogický ráz lidské existence. Výraz zodpovědnost obsahuje i cosi dynamické, uvolňuje síly. Můžeme říci, že svědomí útočí na zodpovědnost, že vyvěrá ze zodpovědnosti.<sup>28</sup> Zodpovědnost je velkým životním dialogem rozumného stvoření, ve kterém vyjadřuje svou podstatu pod zaměřením veškerého konání k Bohu.<sup>29</sup>

Svědomí chápeme ve dvojím smyslu:

Jako habitus, neboli schopnost posuzovat mravní povahu svých skutků (*řec. synteresis*). Jako úkon této schopnosti (*syneidesis*). Je to praktický úsudek o mravní povaze lidského skutku (*dictamen conscientiae*). V morální teologii chápeme svědomí jako úkon a ne

---

<sup>25</sup> AUGUSTYN, J., *Svět citů. Emocionalita a duchovní život*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2004, s. 99.

<sup>26</sup> ŠPIDLÍK, T., *Po tvých stezkách*, Křesťanská akademie, Řím 1968, s. 48.

<sup>27</sup> DREJNAR, J., *Víra a její zrcadlení*, Luxpress, Praha 2006, s. 149.

<sup>28</sup> Srov. SCHULER, A., *Svedomie a povedomie zodpovednosti*, In: *Svedectvo viery, 2, Ludská a křesťanská mravnost*, Dobrá kniha, Trnava 1992, s. 60 – 62.

<sup>29</sup> *Tamtéž*, s. 66.

jako habitus. Svědomí můžeme tedy nazvat jako spontánní, reflexivní úkon naší mysli (*lat. conscientia*).

Svědomí jako habitus úzce souvisí s poznáním morální teologie. Čím je větší poznání, tím větší je schopnost udělat praktický úsudek svědomí. Svědomí můžeme tedy definovat jako úkon praktického rozumu, osvíceného vírou, kterým člověk konkrétní skutek posuzuje, zda se shoduje nebo neshoduje se všeobecnou normou mravnosti.<sup>30</sup>

Svědomí lze chápat také jako emocionální složku morálky, tj. jako city povinnosti, viny a lítosti. V evropské kultuře se jedná hlavně o oblast agresivity, sexuality, pravdomluvnosti a úcty k autoritě. Obsahem emocionální složky svědomí je obvykle strach, bázeň a pocit viny a studu. Vinu lze chápat jako vystupňovaný pocit strachu, který vzniká z dříve potrestaného jednání.

Někteří psychologové soudí, že z duševní výbavy dnešního člověka svědomí ustupuje jakémusi tupému, neujasněnému pocitu nepořádku a člověk pociťuje osobní nedostatečnost nebo naopak přednost – někdy až narcistický obdiv k sobě samému.<sup>31</sup>

Vliv humanitních oborů 20. století přispěl k celostnímu chápání svědomí, podle kterého se svědomí týká celého člověka (biblické srdce označuje místo, kde jsou jednotlivé složky psychiky – rozum, vůle a city – dosud sjednoceny) (*GS 16*).<sup>32</sup>

Současné pojetí církve říká, že svědomí je rozumový úsudek, kterým člověk poznává, zda je konkrétní jednání, které zamýšlí vykonat nebo právě uskutečňuje nebo už provedl, mravně dobré nebo zlé.<sup>33</sup>

Současná doba vkládá do pojmu svědomí vnímání hodnot, vnitřní poznání, vědomí povinnosti, odpovědnost, mravní cítění nebo základ vlastního já, takže užít slova svědomí vyžaduje připojit ihned vysvětlení, co se jím míní.

Teologickým potřebám vyhovuje pojetí svědomí jako úkon praktického rozumu, který se ptá – co mám nyní dělat, co nyní dělat nemám. Jeho funkcí je vztahovat všeobecný mravní princip na konkrétní situaci. Mravní hodnota jednání závisí jen na svědomí, které pronáší výrok před rozhodnutím (tzv. předchozí svědomí) a nikoliv při

---

<sup>30</sup> Srov. TONDRA, F., *Morálna teológia I, Princípy*, Kňazský seminář biskupa Jána Vojtaššáka, Spišská Kapitula – Spišské Podhadie 1994, s. 161 - 162.

<sup>31</sup> Srov. SKOBLÍK, J., *Přehled křesťanské etiky*, Karolinum, Praha 1997, s. 35 - 36.

<sup>32</sup> *Tamtéž*, s. 52.

<sup>33</sup> Srov. *Katechismus katolické církve*, Zvon, Praha 1995, čl. 1778.

pohledu nazpět. Nikdo nemůže být mravně zavázán, pokud si není ve svědomí svého závazku vědom.<sup>34</sup>

Svědomí je poslední norma, nesmí však zůstat uzavřeno do sebe. Potřebuje stále komunikovat s prostředím a je odkázáno na Boží vedení. Zakrňuje, zůstává-li v sobě samém; potřebuje vzduch společenství a světlo milosti.<sup>35</sup>

## 1.2 *Písmo svaté a svědomí*

Písmo svaté hovoří o svědomí často, i když Starý zákon (kromě knih napsaných řecky) pro ně nemá technický výraz. Užívá výraz «duch», «duše», «nitro», «srdce». Tyto upozorňují člověka, povzbuzují a volají k Bohu. Sám Bůh zkoumá «ledviny a srdce». Spáchané hříchy bolestně ničí nitro člověka. „Budete vzdychat a s bolestným srdcem a zkroušenou duší budete křičet“ (*Iz 65,14*). Starý zákon hovoří o svědomí ve vztahu k výzvě osobního Boha člověku. Ve svědomí tedy hovoří Pán. Člověk se vidí ve svědomí jako stojící před božím soudem.<sup>36</sup>

Na počátku Bůh vložil svůj zákon do lidských srdcí. Stvořitel vložil do lidského srdce čisté city, vysoké rozumové schopnosti a ušlechtilé povahové vlastnosti bez sklonu ke špatnostem. Po prvním hříchu však následovaly hříchy další a s každým novým hříchem se oslabovala mravní síla člověka. Každý další hřích otupoval citlivé svědomí, a čím dále byli lidé od bran ráje, tím méně rozlišovali zlo a dobro. Na hoře Sinaj Bůh na kamenných deskách Desatera připomenul zásady, jež prvním lidem vložil do srdce a které hřích utlumily.

Dalším božským zásahem do svědomí člověka byl příchod Ježíše Krista na tento svět. Jako Boží Syn sám o sobě prohlásil: „Já jsem přišel na svět jako světlo, aby nikdo, kdo ve mne věří, nezůstal ve tmě“ (*Jn 12,46*). Při výslechu před Pilátem řekl: „Já jsem se proto narodil a proto jsem přišel na svět, abych vydal svědectví pravdě“ (*Jn 18,37*). Třetí Janovo svědectví jedinečným způsobem potvrzuje, že záměr Ježíšova příchodu byl také v tom, aby naše svědomí obrátil k Bohu: „Víme, že Syn Boží přišel a dal nám

---

<sup>34</sup> Srov. SKOBLÍK, J., *Přehled křesťanské etiky*, Karolinum, Praha 1997, s. 30 - 31.

<sup>35</sup> WEBER, H., *Všeobecná morální teologie*, Zvon a Vyšehrad, Praha 1998, s. 209.

<sup>36</sup> Srov. HÁRING, B., *Svedomie*, In: *Svedectvo viery, 2, Ludská a kresťanská mravnosť*, Dobrá kniha, Trnava 1992, s. 49.

schopnost rozeznávat, abychom poznali, kdo je pravý Bůh. A jsme v tom pravém Bohu, protože jsme v jeho Synu Ježíši Kristu“ (1 Jn 5,20).

Za nejmocnější zásah pro usměrnění lidského svědomí lze ovšem považovat působení Ducha svatého. Vždyť sám Pán Ježíš o něm prohlásil, že když vstoupí lidem do srdce, usměrní jejich svědomí: „Prospěje vám, abych odešel. Když neodejdu, Přímluvce k vám nepříjde. Odejdu-li, pošlu ho k vám. On přijde a ukáže světu, v čem je hřích, spravedlnost a soud“ (Jn 16,7-8).

Dovolíme-li, aby naše svědomí bylo usměrněno a ovlivněno těmito božskými činiteli, pak budeme připraveni úspěšně řešit každou životní situaci.<sup>37</sup>

Svědomí je předběžně zmíněno ve SZ výrazy *srdce* nebo *oko* (Boží), o kterém mluví také evangelium (Mt 6,22). Výraz *svědomí* v nich sice chybí, zdůrazňují však vnitřní stránku mravnosti a čistotu úmyslu. Ježíš mluví o oku jako o světle lidského těla. Zdravé oko je spolehlivým vůdcem tělesného pohybu, nemocné oko je vůdcem nepoužitelným.<sup>38</sup> Pán v evangeliích slovo «svědomí» vůbec nepoužil. Kde to má na mysli, hovoří podle Starého zákona o «srdci».<sup>39</sup>

Nový zákon používá na označení svědomí stoický výraz «syneidesis». Podle něho je každý (i pohan) schopen silou svědomí slyšet Boží výzvu a proto je zodpovědný za její odmítnutí, které je hříchem.

Písmo svaté – Starý i Nový zákon – přizvukuje, že před svědomím není možné utéci, ale připouští, že se svědomí může zatemnit. „Když je tvoje oko nemocné, celé tvoje tělo bude ve tmě. A jaká tma to bude, když je nemocné tvoje vnitřní světlo!“ (Mt 6,23nn). Svědomí existuje jak u hříšníka, tak u nevěřícího anebo u pohana. Ukazuje pohanovi, co je dobré a co zlé, ukazuje mu požadavky zákona prostřednictvím přírody a proto ani pohané se nemohou vymlouvat na svoje hříchy.<sup>40</sup>

Spolehlivým vůdcem duchovního pohybu k blížícímu se Božímu království bude oko prosté (*haplús, simplex*), tj. nepokrytécké, poctivé, neobojetné, oko, které vede člověka správným směrem. Nepoužitelným vůdcem duchovního pohybu však bude oko nemocné, zkreslující a nesvobodné pro nepohodlnou pravdu. Je-li člověk závislý na tak

---

<sup>37</sup> Srov. DREJNAR, J., *Víra a její zrcadlení*, Luxpress, Praha 2006, s. 151 - 152.

<sup>38</sup> SKOBLÍK, J., *Přehled křesťanské etiky*, Karolinum, Praha 1997, s. 24.

<sup>39</sup> EGENTER, R., *Formovanie svedomia a jeho deformácie*, In: *Svedectvo viery, 2, Ludská a kresťanská mravnosť*, Dobrá kniha, Trnava 1992, s. 92.

<sup>40</sup> Srov. HÄRING, B., *Svedomie*, In: *Svedectvo viery, 2, Ludská a kresťanská mravnosť*, Dobrá kniha, Trnava 1992, s. 49.

nekvalitním vnitřním vůdci, který místo aby přinášel jasno pro správnou orientaci, uvádí do tmy, jak zlá je potom situace celého člověka!<sup>41</sup>

### 1.3 Druhy a rozdělení svědomí

Člověk má v srdci od Boha vepsaný zákon a právě v poslušnosti tomuto zákonu se projevuje jeho důstojnost.

Svědomí je vnitřní očitý svědek všech lidských činů, i skrytých (svědomí psychologické<sup>42</sup>). Je přísný soudce, jenž rozsuzuje či soudí o mravní dobrotě nebo špatnosti činu, který má být vykonán (svědomí předchozí). Tento vnitřní soudce nikomu z lidí nechybí, proto každý obdrží za své skutky odměnu nebo trest, poněvadž má každý zákon svědomí, kterým se má řídit.<sup>43</sup> Někdy však přece i soud svědomí může být mylný. Stává se to pro nesprávné poznání nebo vědění (svědomí mylné<sup>44</sup>).

Když člověk koná vše podle zákona, svědomí mu působí radost a mír. Hříšníky zase uvnitř usvědčuje, trýzní a hlodá (svědomí následné<sup>45</sup>).

Mravní svědomí je soud výlučně o dovolenosti tohoto skutku, o dobrotě nebo špatnosti konkrétního lidského činu.<sup>46</sup>

#### 1.3.1 Rozdělení svědomí

1. Předchozí a následné: předchozí se ozývá před posuzovaným činem, následné teprve po něm. Pouze předchozí svědomí kompetentně klasifikuje mravní hodnotu jednání, protože vůle je specifikována předchozím poznáním.

2. Správné a mylné: rozdělení se týká vztahu k objektivní normě mravnosti. Správné je s ní v souladu, mylné v nesouladu. Pouze správné svědomí je žádoucím pravidlem

---

<sup>41</sup> SKOBLÍK, J., *Přehled křesťanské etiky*, Karolinum, Praha 1997, s. 24.

<sup>42</sup> TERTULLIÁN, *Apol. adv. Gentes*, P. L. 1, col. 532, In: MÜLLER, I., *Mravní svědomí*, Dominikánská Edice Krystal, Olomouc 1940, s. 13.

<sup>43</sup> Sv. Jan ZLATOÚSTÝ, Výklad žalmu 147, (P. G. 55, col. 482 – 483), In: MÜLLER, I., *Mravní svědomí*, Dominikánská Edice Krystal, Olomouc 1940, s. 13.

<sup>44</sup> CYRENSIS Theodoretus, Výklad 1 Korint. 8,7-12, (P. G. 82, col. 290), In: MÜLLER, I., *Mravní svědomí*, Dominikánská Edice Krystal, Olomouc 1940, s. 14.

<sup>45</sup> Sv. Nilus, *Peristeria*, sect. 12, hl. 8, (P. G. 79, col. 954), In: MÜLLER, I., *Mravní svědomí*, Dominikánská Edice Krystal, Olomouc 1940, s. 14.

<sup>46</sup> MÜLLER, I., *Mravní svědomí*, Dominikánská Edice Krystal, Olomouc 1940, s. 72.

jednání. Proto je zapotřebí své svědomí vzdělávat rozšiřováním mravních vědomostí. Protože dobrota vůle závisí od předmětu, jak se jeví rozumu, nikoliv jak se jeví předmět „o sobě“, zavazuje svědomí *nezaviněně mylné* stejně jako svědomí správné. Dovoluje-li mylné svědomí něco, co je objektivně zlé, jedná člověk nesprávně, ale dobře. *Zaviněně mylné* svědomí není dovoleným pravidlem jednání.

K mylnému svědomí se počítá svědomí

*úzkostlivé* (skrupulózní) – vidí hřích i tam, kde není,

*lehkomylné* (laxní) – nevidí hřích ani tam, kde je, a

*zmatené* (perplexní) – vidí hřích v jednom i v druhém ze dvou opačných řešení.

3. Jisté a nejisté: jisté vylučuje obavu z omylu a naopak.

Pouze *jisté* svědomí je správné pravidlo mravnosti (*srov. Řím 14,23; Sir 37,20*).<sup>47</sup>

#### **1.4 Formování svědomí**

Svědomí je součástí našeho každodenního života, ovlivňuje ho a stojí pod jeho vlivem.<sup>48</sup>

Nesprávné jsou všechny teorie, které by chtěly vysvětlit hlas svědomí jen biologickými, sociálními, pudovými podmínkami, výchovou nebo utilitaristickým zájmem, prospěchem. Svědomí jako hlas Boží je v podstatě vždycky týž, u všech národů a za všech okolností nařizuje: »Čiň dobré, varuj se zlého!«<sup>49</sup>

Abychom dokázali správně zhodnotit svůj život a všecko, co se v něm odehrává, nutně potřebujeme zralé svědomí, protože to nám – s odvoláním na Boha a jeho zákon – umožní objektivně posoudit pravdu o našich vnitřních prožitcích a o našem jednání v jakékoli životní oblasti.<sup>50</sup>

Svědomí není výslednicí lidského myšlení, anebo rozhodnutí vůle, ono reaguje spontánně. Jsouc «vrozeným základem moudrosti» (Wilhelm Arnold) ovlivňuje naše vědomí jako suverénní duševní síla, která pramení «pod» anebo «nad» hladinou rozumu

---

<sup>47</sup> Srov. SKOBLÍK, J., *Přehled křesťanské etiky*, Karolinum, Praha 1997, s. 90 - 92.

<sup>48</sup> EGENTER, R., *Formovanie svedomia a jeho deformácie*, In: *Svedectvo viery, 2, Ludská a křesťanská mravnost*, Dobrá kniha, Trnava 1992, s. 77.

<sup>49</sup> ŠPIDLÍK, T., *Po tvých stezkách*, Křesťanská akademie, Řím 1968, s. 49.

<sup>50</sup> AUGUSTYN, J., *Svět citů. Emocionalita a duchovní život*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2004, s. 98.

a vůle. Ale je to přece stále naše svědomí. I tehdy, když jeho hnutí potlačujeme, když se snažíme žít, jako kdyby nebylo.<sup>51</sup>

Pokojné a harmonické soužití lidí vyžaduje navíc svědomí citlivé a zralé. Týká se to především oblasti vztahů, v nichž za sebe partneři přijímají vzájemnou odpovědnost: v manželství, v rodině nebo v přátelství. Zvláště v naší době nezbytně potřebujeme dospět k hlubokému přesvědčení, že rozvoj jedinců, jejich rodin i štěstí jednotlivých národů a celého společenství závisí na pravdivosti lidského svědomí.<sup>52</sup> Vnější autorita nikdy nemůže nahradit osobní svědomí.<sup>53</sup>

Svědomí patří mezi nejméně pochopené součásti lidské bytosti. Svědomí může být bezpečným vůdcem, jestliže je řízeno absolutní pravdou. Jako se však lidé různí v povahách a názorech, tak se liší i v „hodnotě“ svědomí. Svědomí musí být vedeno a pěstováno. Svědomí, které není vedeno a usměřováno, nemůže být spolehlivým vůdcem.<sup>54</sup> Základním požadavkem svědomí je, abychom s ním byli solidární, a to celkem, beze zbytku, s celou naší bytostí. My můžeme své svědomí jen *spolu formovat*, protože jeho původní bytostnou sílu mu dal Stvořitel, kterého milost je dělá jasným a silným. Toto chce vyjádřit pojem formování svědomí. Myslíme tím úlohu, kterou plníme během celého lidského života a splnit ji můžeme jen přibližně. Avšak na počátku každé výchovy svědomí musí existovat rozhodnutí: Já chci mít své vlastní svědomí. Chci je podporovat, chci v něm být a tvořit s ním bytostnou jednotu. Jestliže toto rozhodnutí chybí, každé další formování bude falešné; zavede nás na scestí a dojde k deformaci svědomí. K deformaci by došlo i v tom případě, kdybychom chtěli uskutečnit toto zásadní rozhodnutí celkem svévolně. Vždy, když se takto rozhodujeme, stojíme pod vlivem vyšší moci.<sup>55</sup>

I svědomí si člověk může zničit. Pokud člověk neustále hřeší, má po čase svědomí otupené. Ne že by nefungovalo vůbec; nevysílá nám však tak snadno srozumitelné signály. A je možné, že jako si člověk může drogami zcela zničit ledviny, může si vážnými hříchy zcela zničit své svědomí. Svědomí je naše vědomí s Bohem.<sup>56</sup>

---

<sup>51</sup> EGENTER, R., *Formovanie svedomia a jeho deformácie*, In: *Svedectvo viery, 2, Ludská a kresťanská mravnosť*, Dobrá kniha, Trnava 1992, s. 79.

<sup>52</sup> AUGUSTYN, J., *Svět citů. Emocionalita a duchovní život*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2004, s. 99 - 100.

<sup>53</sup> srov. HÄRING, B., *Svedomie*, In: *Svedectvo viery, 2, Ludská a kresťanská mravnosť*, Dobrá kniha, Trnava 1992, s. 50.

<sup>54</sup> DREJNAR, J., *Víra a její zrcadlení*, Luxpress, Praha 2006, s. 149 - 150.

<sup>55</sup> EGENTER, R., *Formovanie svedomia a jeho deformácie*, In: *Svedectvo viery, 2, Ludská a kresťanská mravnosť*, Dobrá kniha, Trnava 1992, s. 80.

<sup>56</sup> DRÁPAL, D., *Hledání a jistota*, Nakladatelství KMS, Praha 2006, s. 11.



Formováním svědomí získáváme i vědomosti. «Vrozený základ moudrosti» se rozvíjí v morálce dávající jasné vědomosti o základu a motivu křesťanského jednání i vědomosti, které nás udrží pevně proti laciným výzvám komunikačních prostředků k senzacnosti a všesvětovosti. Vědomosti slouží svědomí jen tam, kde se vytvořilo zodpovědné smýšlení a kde se i ve všedním životě osvědčilo jako mravní jednání.<sup>57</sup>

Živá morálka v existenciálním smyslu se neutváří pouze normami, které na sebe berou formu příkázání, příkazů a zákazů jako v případě „Nezcižolžíš“. Morálka, v níž se uskutečňuje sám smysl bytí člověkem – což je zároveň naplněním Zákona prostřednictvím „mnohem dokonalejší“ spravedlnosti skrze subjektivní vitalitu – se utváří ve vnitřním vnímání hodnot, z nichž se rodí povinnost jako výraz svědomí, jako odpověď vlastního osobního „já“.<sup>58</sup>

Výchova mravního svědomí, uschopňujícího každého člověka, aby poznával vhodné způsoby, jak se může uskutečnit podle své původní vlastní pravdy, stává se hlavní, naléhavou a neopominutelnou nutností.<sup>59</sup>

Člověk v teologickém pojmání je stvořený k Božímu obrazu. Toto tajemství se nikde neprojevuje tak výrazně a nikde neproniká do našeho vědomí tak jako ve zkušenosti, že naše svědomí patří stejně Bohu, jako i nám samým a to právě proto, protože Bůh se nás dotýká v našich hlubinách a naše nejvlastnější jádro překračuje sebe a vystupuje k Bohu.<sup>60</sup>

Samo svědomí člověka je do té míry zasaženo široce rozvolněnými mezemi jednání, že stále hůře a obtížněji chápe rozdíl mezi dobrem a zlem v těch věcech, které se dotýkají dobra lidského života.<sup>61</sup>

Vědomé a dobrovolné respektování hlasu svědomí, opírající se o pravidla správného jednání, v daném jednání představuje dobrý skutek, jeho nerespektování pak představuje skutek zlý čili hřích.<sup>62</sup>

Dobře formované svědomí je správné a pravdivé. Vytváří své úsudky podle rozumu, ve shodě s pravým dobrem, které chce moudrost Stvořitele. Vnitřní mravní

---

<sup>57</sup> EGENTER, R., *Formovanie svedomia a jeho deformácie*, In: *Svedectvo viery, 2, Ľudská a kresťanská mravnosť*, Dobrá kniha, Trnava 1992, s. 84 - 85.

<sup>58</sup> JAN PAVEL II., *Teologie těla, Katecheze o lidské lásce podle Božího plánu*, Paulínky, Praha 2005, s. 125.

<sup>59</sup> JAN PAVEL II., apoštolská adhortace *Familiaris consortio, O úkolech křesťanské rodiny v současném světě*, Zvon, Praha 1996, čl. 8.

<sup>60</sup> EGENTER, R., *Formovanie svedomia a jeho deformácie*, In: *Svedectvo viery, 2, Ľudská a kresťanská mravnosť*, Dobrá kniha, Trnava 1992, s. 80 - 81.

<sup>61</sup> JAN PAVEL II., encyklika *Evangelium vitae, O životě, který je nedotknutelné dobro*, Zvon, Praha 1995, čl. 4.

<sup>62</sup> SKOBLÍK, J., *Přehled křesťanské etiky*, Karolinum, Praha 1997, s. 109.

zmatek, nedostatečné duchovní rozlišování a z něho pramenící chaos při volbách a rozhodnutích často plyne z nedostatku zralého a vnímavého svědomí. Nejen náš náboženský život, nýbrž také všechny naše pozemské záležitosti by měly být podrobovány zkoušce pravdivého a zralého svědomí, protože „žádná lidská činnost – ani světská – nemůže být vyňata z Boží vlády“ (LG 36).<sup>63</sup>

Druhý vatikánský koncil o tom hovoří následovně: „Při formování svého svědomí musí věřící dbát na svaté a bezpečné učení církve. Podle Kristovy vůle je katolická církev učitelkou pravdy a má za úkol hlásat a autenticky učit pravdu, to je Krista, a zároveň svojí autoritou formulovat a potvrzovat zásady mravního řádu vyplývajícího ze samotné lidské přirozenosti.“ (DH 14).

Podle toho, nakolik je svědomí člověka schopné a ochotné, charakterizuje duchovně-morální ušlechtilost a měří osobní úroveň člověka.<sup>64</sup> Často je velmi těžké rozeznat, co je právě dnes a v dané situaci mravně správné. Pro dobré svědomí nestačí ovládat příslušné normy, ale je třeba umět je použít i v těch nejsložitějších situacích.<sup>65</sup>

Kdo žije v rozporu se svým svědomím, chová se destruktivně a často začíná být nebezpečný sám sobě i druhým.<sup>66</sup>

„Každý je vázán řídit se tímto zákonem, který se ozývá ve svědomí a nachází své naplnění v lásce k Bohu a k bližnímu. Uskutečňování mravního života svědčí o důstojnosti osoby“.<sup>67</sup> Hlas svědomí v našem nitru tedy není pouze hlasem Božího zákona, ale v první řadě hlasem lásky Otce ke svým dětem. Láska je vždycky konečným výkladem Božího zákona. Příčiny odporu mnohých k vlastnímu svědomí je třeba hledat především ve skutečnosti, že oddělují Boží zákon od jeho lásky. Zákon a přikázání proto vnímají jako pouhé příkazy a zákazy vnucené člověku bez ohledu na jeho svobodu, osobní přání a potřeby. Často si však přitom neuvědomují, že utíkají před Boží láskou, jestliže v sobě hlas svědomí přehlušují. Pán touží, aby jí byl inspirován celý náš život. Boží hlas nás zve k odpovědnosti; její podstatou pak je odpověď lásky na lásku. Poslušnost Bohu vyjadřuje naši lásku k němu.

---

<sup>63</sup> AUGUSTYN, J., *Svět citů. Emocionalita a duchovní život*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2004, s. 100.

<sup>64</sup> EGENTER, R., *Formovanie svedomia a jeho deformácie*, In: *Svedectvo viery, 2, Ludská a kresťanská mravnosť*, Dobrá kniha, Trnava 1992, s. 81.

<sup>65</sup> *Tamtéž*, s. 85.

<sup>66</sup> AUGUSTYN, J., *Svět citů. Emocionalita a duchovní život*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2004, s. 101.

<sup>67</sup> *Katechismus katolické církve*, Zvon, Praha 1995, čl. 1706.

Odmítnutí zkušenosti lásky však vede automaticky k pocitům nesmyslnosti, prázdnoty, strachu a hněvu. Strach je opakem lásky. Tam, kde nejsou lidé čistého svědomí, objevují se lidé strachu, hněvu a násilí.

Aby člověk dospěl k vnímavému svědomí, žádá se od něho, aby vystoupil ze svých životních zmatků, nesmyslnosti a strachu. Formovat pravé svědomí znamená rozvíjet v sobě zkušenost Boha jakožto lásky. Spolu s Ježíšem nám Bůh daroval také hlas svědomí, hlas Otce věčně promlouvajícího k Synu v Duchu svatém. „Neboť tak Bůh miloval svět, že dal svého jednorozeného Syna, aby žádný, kdo v něho věří, nezahynul, ale měl život věčný“ (*Jn 3,16*).

Hlas svědomí je hlasem lásky, a to i tehdy kdy nás kárá, napomíná nebo vyžaduje pravdu, poctivost, odpuštění a smíření. Ani v případě, kdy se člověk neřídí řádným svědomím, to ani v nejmenším neznamena, že svědomí zcela pozbyl. I když se rozhodne proti němu, neničí je, ačkoli je může přehlušit. Lidé bez svědomí ve skutečnosti neexistují, lze pouze hovořit o jedincích v tomto ohledu zraněných. Otupené, zraněné svědomí nepočítá s Božím zákonem, který je zákonem lásky. Necitelné svědomí nastoluje „své“ zákony vedené strachem a násilím. Za právo prohlašuje do očí bijící hříchy, kterými ubližuje a ničí sebe i druhé. Například porušování manželské věrnosti nazývá právem na štěstí, povýšenost a pohrdání druhými popisuje jako projev vlastní důstojnosti a síly.

Avšak i v případě, že je naše svědomí zraněné, zanedbané a otupené, očekáváme kdesi v hloubi srdce od lidí i od Boha dobrotu, vlídnost odpuštění a milosrdenství. Právě hluboká potřeba dobra a lásky může naše svědomí probudit. Kdo zakouší svou slabost a uznává ji, nikdy nebude necitelný, tím méně cynický. Uzdravení svědomí vyžaduje velkou otevřenost pro Boží lásku.<sup>68</sup>

Čisté svědomí vyžaduje pravdu. Jan Pavel II. říká, že obrácení začíná tam, kde člověk pohlédne pravdě do očí. Vnitřní pravdivost předpokládá „především to, že člověk přestane předstírat a odloží všechno falešné, aby našel sám sebe v celé vnitřní pravdě: v pravdě svědomí. Je třeba osvobodit se od všeho, co nám brání pohlédnout této své vnitřní pravdě do očí“.<sup>69</sup>

Všichni však nedokážou naráz, s celou svou odvahou a úsilím pohlédnout pravdě do očí a uznat: Jsem odpovědný za svůj život a za jeho momentální stav; měl

---

<sup>68</sup> Srov. AUGUSTYN, J., *Svět citů. Emocionalita a duchovní život*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2004, s. 102 - 106.

<sup>69</sup> AUGUSTYN, J., *Svět citů. Emocionalita a duchovní život*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2004, s. 106.

bych si uvědomovat odpovědnost za svou vnitřní nespokojenost se sebou, za frustraci a vnitřní rozervanost. Bojíme se pravdy o sobě, protože se obáváme námahy, obětí a utrpení, které neodmyslitelně provází změnu života.

Účinná pomoc v procesu dozrávání svědomí vyžaduje milosrdenství, vlídnost, diskrétnost a důvěru. Pravda vyžaduje trpělivost toho kdo k ní směřuje i toho, kdo k ní vede. Ačkoli jsou první okamžiky odhalování pravdy mnohdy skutečně bolestné a slzavé, po nějaké době v nás uzraje zkušenost vnitřní svobody, řádu harmonie a vnitřní útěchy dodávající životu více pokoje a radosti. Život v pravdě je sice náročný, ale je také šťastný.

Nesmírně důležitým prvkem formace svědomí je otevřenost a upřímnost ve všech ostatních mezilidských vztazích – v přátelství, v manželství, v rodině nebo ve společenství. Otvíráme-li se bližním a především jejich kritickému mínění na adresu našeho chování, dokážeme se podívat realističtější pohledem na sebe i na své svědomí, které je neustále podrobováno očišťování, zrání a růstu.<sup>70</sup>

Kde svědomí dosáhlo vyžadované plnoletosti, tam s sebou přináší «hloubku» osobnosti, dotýká se tedy té oblasti životního jádra, která otvírá člověka pro transcendentno.<sup>71</sup>

Formace zralého svědomí nás chrání a osvobozuje „od strachu nebo z něj léčí, léčí také ze sobectví a z pýchy, z hořkých pocitů viny a u hnutí samolibosti, která pochází z lidských slabostí a chyb. Výchova svědomí zaručuje svobodu a plodí pokoj v srdci“.<sup>72</sup>

Svědomí není neomylný rádce, může se mýlit. Přesto však omyl svědomí může být výsledkem nepřekonatelné nevědomosti, kterou si dotyčný subjekt neuvědomuje a z níž nemůže vlastní silou vyjít. V případě, kdy je taková nepřekonatelná neznalost nezaviněná, svědomí neztrácí svou hodnotu, protože i když nás usměřňuje způsobem odchylným od objektivního morálního řádu, nepřestává mluvit jménem oné pravdy o dobru, kterou je dotyčný člověk povolán upřímně hledat.<sup>73</sup>

Nikdy nesmíme jednat v pochybnostech svědomí. Jistota svědomí je základem jeho pokoje. Se správným, jistým a citlivým svědomím se však nikdo nerodí. Takové

---

<sup>70</sup> Srov. *tamtéž*, s. 106 - 108.

<sup>71</sup> Srov. EGENTER, R., *Formovanie svedomia a jeho deformácie*, In: *Svedectvo viery, 2, Ludská a kresťanská mravnosť*, Dobrá kniha, Trnava 1992, s. 87.

<sup>72</sup> *Katechismus katolícké cirkve*, Zvon, Praha 1995, čl. 1784.

<sup>73</sup> JAN PAVEL II., encyklika *Veritatis splendor, O základech morálního učení cirkve*, Zvon, Praha 1994, čl. 62.

svědomí je třeba získávat stále lepší znalostí norem Božího zákona a jejich stále odvažnějším uskutečňováním v životě.

Na této cestě je neúčinnějším nástrojem ke zdokonalování svědomí vlastní zkušenost. Reakce svědomí naplněného hlubokým pokojem nebo neklidem nám naznačuje, nakolik byla naše rozhodnutí správná. Tato cesta je však draze vykoupena, neboť se na ní platí bolestí a výčitkami svědomí. Snazší cestou je poučit se z chyb druhých. Oni za ně mnohdy zaplatili vysokou cenu a chtějí ostatní varovat, aby je neopakovali.<sup>74</sup>

Rozum a svědomí usvědčují náš obyčejný, smrtelný život ze špatnosti a nedostatečnosti, a vyžadují jeho nápravy. Aby ho člověk, ponořený do tohoto špatného života, napravil, musí najít oporu mimo něj. Věřící nacházejí takovou oporu v náboženství.<sup>75</sup> Nábožensky založený člověk si formuje své svědomí tehdy, když se rozhoduje s modlitbou na rtech. Modlitbou dosáhneme ve svém rozhodování skutečný vnitřní pokoj.

Velmi špatně ovládáme umění sladit svůj život, náboženskost, povolání, manželství, politickou činnost se svědomím! A vlastně právě zde a jen zde se uskutečňuje křesťanský ideál sebeuskutečnění. Kdo chce být čestným vůči sobě, ví, že nemůže uniknout povinnosti sladit svůj život se svědomím.<sup>76</sup>

Následkem naší živočišné přirozenosti se v nás vyskytuje sklon konat proti svědomí, podrobovat se jen smyslovým podnětům. Hlas svědomí, vzhledem k odporující přirozenosti, nazývá sebe zákonem, a živočišná tužba, jakožto příčí se zákonu, se jeví jako nezákonnost neboli hřích.

Naše svědomí soudí přírodu, rozlišuje dobro a zlo. Ale nedává nám sílu změnit, napravit přírodu, dát triumf dobru a pokořit zlo.<sup>77</sup> Život v souladu se svědomím není lehký. Přináší však pocit jistoty, která je větší, než riziko objektivního, ale nesprávného rozhodnutí.<sup>78</sup>

---

<sup>74</sup> Srov. STANIEK, E., *Modlitby marnotratných synů a dcer*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2003, s. 5.

<sup>75</sup> SOLOVJOV, V. S., *Duchovní základy života*, Refugium Velehrad-Roma s.r.o., Velehrad 1996, s. 14.

<sup>76</sup> EGENTER, R., *Formovanie svedomia a jeho deformácie*, In: *Svedectvo viery, 2, Ludská a kresťanská mravnosť*, Dobrá kniha, Trnava 1992, s. 88.

<sup>77</sup> SOLOVJOV, V. S., *Duchovní základy života*, Refugium Velehrad-Roma s.r.o., Velehrad 1996, s. 23 - 24.

<sup>78</sup> EGENTER, R., *Formovanie svedomia a jeho deformácie*, In: *Svedectvo viery, 2, Ludská a kresťanská mravnosť*, Dobrá kniha, Trnava 1992, s. 88.

Jenom svědomí, které je usměřňováno Božím slovem, ovládáno božskou pravdou, kontrolováno Kristem a ovlivněno Duchem svatým, nás může spolehlivě vést úzkou cestou, jež směřuje k věčnému Božímu městu.<sup>79</sup>

#### 1.4.1 Svědomí zaostalé ve vývoji

Svědomí dospělého člověka má své zvláštní rysy. «Vrozený základ moudrosti» a prapůvodní snaha o dosažení dobra jsou nám dané od narození. Svědomí se však vyvíjí od útlého dětství a tento vývoj se vztahuje jak na obsah, tak také na formální jedinečnost svědomí. Přitom musíme počítat i s poruchami svědomí.

Dětské svědomí se formuje tak, že dítě do sebe přijímá subjektivní systém hodnot těch osob, ke kterým má vztah, které miluje. Je to většinou otec a matka. Dítě se s nimi podvědomě identifikuje. Jeho svědomí tedy reaguje v tom smyslu, jak přebíralo systém hodnot zvenku. Za normálních okolností je to přechodné období, které trvá do té doby, dokud si dítě není schopné vytvořit vlastní objektivní normy a hodnoty, čímž ve svědomí dozrává k osobnímu postoji.

Tento vývoj k osobnímu svědomí může blokovat např. příliš silná vazba na otce nebo matku. Svědomí se formuje ve vztahu ke skutečnosti, ale podle převzatých pravidel. Projevy svědomí takového člověka působí na pozorovatele jako dětinské, formální a strnulé. Podstata osobnosti se neztotožňuje se svědomím.<sup>80</sup>

### 1.5 Deformace svědomí

Funkce svědomí se může i v pozdějších fázích života zdeformovat. Naše vnitřní úroveň snadno klesá ve shonu všedního života, zvláště když jsme přetažení. To se odráží i na způsobu, jak pracuje svědomí, které se stalo povrchnějším. Reaguje rutinně, podle známých principů a naučených příkazů. Následek: bezduchá «důkladnost», anebo prázdný legalismus. Na náročnější situace už nereaguje.

---

<sup>79</sup> DREJNAR, J., *Víra a její zrcadlení*, Luxpress, Praha 2006, s. 153.

<sup>80</sup> Srov. EGENTER, R., *Formovanie svedomia a jeho deformácie*, In: *Svedectvo viery, 2, Ludská a kresťanská mravnosť*, Dobrá kniha, Trnava 1992, s. 89 - 90.

Nakonec může svědomí ve svém vývoji tak zaostat, že se to rovná jakési kapitulaci. Ať už je to ve formě tuciorismu,<sup>81</sup> který je zákonu bližší a proto jistější, anebo je mu mravně už všechno tak jedno, že se dává unášet pudy.

Jiná deformace má původ v tom, že pud sebezáchovy a sebeuspokojení se stane ústředním motivem celého života. Člověk si svědomí usměrní tak, že ono tomuto falešnému směru nestojí v cestě. Z tohoto pojmání života se snadno stane ideologie. Jím potom obhajuje osobní prestiž, touhu po moci a po sebeuplatnění. Funkce svědomí se stává racionalistickou.

Konečně svědomí ve své funkci může takříkajíc «zledovatět», když se člověk uzavírá před náboženským dialogem. Člověk si sice uvědomuje boží nároky, ale je příliš pyšný na to, aby to uznal. Ve svém autonomním svědomí člověk vyhlásí sám sebe za Boha. Zodpovědnost za morální jednání neoprávněně přebírá člověk sám. Je možné, že si plní povinnosti s tvrdou důsledností a heroickým postojem, ale jeho mravní skutky zůstaly chladné, strnulé. Chybí jim láska, která v úplné odevzdanosti přivádí člověka k plnému rozvoji a přináší ovoce.<sup>82</sup>

---

<sup>81</sup> Tuciorismus patří vedle ekviprobabilismu a probabilismu k tzv. morálním systémům katol. morálky v minulosti. Papež Alexander VIII. ho odsoudil spolu s jinými názory francouzských jansenistů, protože vede k neúnosnému rigorismu. Názor tuciorismu spočívá v tomto: když začínám řešit konflikt ve svědomí, jestliže nás daný zákon váže anebo ne, tuciorismus hlásá zásadu: je nutné vždy se držet jistější alternativy i kdyby se nám opak zdál nejpravděpodobnější, In: *Svedectvo viery, 2, Ludská a kresťanská mravnosť*, Dobrá kniha, Trnava 1992, s. 93.

<sup>82</sup> Srov. EGENTER, R., *Formovanie svedomia a jeho deformácie* In: *Svedectvo viery, 2, Ludská a kresťanská mravnosť*, Dobrá kniha, Trnava 1992, s. 91 - 92.

## 2 O VINĚ A HŘÍCHU

Pro současnou společnost jsou příznačné rozpory nejen ve vztazích osob a skupin, nýbrž i v největších společenstvích lidí; usilují úzkostlivě o prvenství spojené s nadvládou. Příčiny těchto rozporů: vzrůstající nesvornost mezi skupinami, sociálními vrstvami a zeměmi, ideologické konflikty, protikladné ekonomické zájmy, národnostní neshody k diskriminaci vzniklé ze sociálně-náboženských příčin. Nepříznivé sociální jevy naší doby: potlačování základních lidských práv, především práva na život a důstojný způsob žití spojený s jakousi prázdnotou mnohomluvností, nesvoboda vyznávat vlastní víru, různé formy diskriminace – národní, kulturní, náboženské i jiné; násilí a terorismus; mučení a nespravedlivý a nezákonný způsob trestu; hromadění konvenčních nebo atomových zbraní; závody ve zbrojení zároveň s vynakládáním peněz na válku; nespravedlivé rozdělování světového bohatství a kulturních statků; zvyšující se rozdíl mezi životními podmínkami bohatých a chudých. Nezkrotná síla těchto rozporů činí ze světa, v němž žijeme, svět v samých základech rozpolcený.<sup>83</sup>

Třebaže jsou tyto rány již na první pohled takové, že výrazně působí na lidskou mysl, přece se jejich kořen objeví teprve tehdy, když o věci hlouběji uvažujeme. Je to rána vězící uvnitř lidského ducha. Osvíceni vírou označujeme ji slovem *hřích*. Hřích se dopouští každý, kdo užívá špatně vlastní svobody.<sup>84</sup>

Povědomí hříchů se v posledních desetiletích vytratilo a podlehl určitým změnám.<sup>85</sup> Kdybychom tvrdili, že vůbec žádný hřích na sobě nemáme, klamali bychom sami sebe a nebylo by v nás pravdy (*srov. 1 Jn 1,8*).<sup>86</sup> Křesťané hřích nenáviděli, báli se ho, utíkali před ním, byl příčinou jejich zármutku. Naši prarodiče si kvůli němu zoufali. Ten stín však vybledl. Obvinění *zhřešil jsi* se dnes často vyslovuje s úšklebkem, který signalizuje, že jde o skrytý vtíp.<sup>87</sup>

Avšak prvopočátek všeho hříchů je základní hřích pýchy. Tento hřích spočívá v tom, že se snažíme být jako Bůh. Prohlašuje, že člověk může vytvářet hodnoty,

---

<sup>83</sup> Pohled na „rozpolcený“ svět podávají díla většího počtu soudobých spisovatelů, ať již se hlásí ke křesťanství či nikoli. Ti podávají svědectví o postavení lidí v tomto našem postiženém období dějin, In: JAN PAVEL II., posynodální apoštolská adhortace *Reconciliatio et paenitentia, O smíření a pokání v dnešním poslání Církve*, Zvon, Praha 1996, čl. 2.

<sup>84</sup> *Tamtéž*.

<sup>85</sup> Srov. PLANTINGA, C. Jr., *Breviář hříchů, O věcech, které měly být úplně jinak*, Porta libri, Bratislava 2003, s. 11.

<sup>86</sup> ŠPIDLÍK, T., *Po tvých stezkách*, Křesťanská akademie, Řím 1968, s. 33.

<sup>87</sup> PLANTINGA, C. Jr., *Breviář hříchů, O věcech, které měly být úplně jinak*, Porta libri, Bratislava 2003, s. 11.



z nichž žije, svým vlastním rozumem, ze svých vlastních popudů a svou vlastní představivostí a že si může být sám soudcem. Pýcha proměňuje lidské ctnosti v smrtelné hříchy tím, že se jejím vlivem soběstačné ctnosti mění ve svůj pravý opak a jakoby svou vlastní groteskní a hrozivou travestii. Dnes prochází pýcha světem pod jménem zdokonalitelnost člověka nebo doktrína pokroku. Její specialita je dělat plány pro utopii a vytvářet království člověka na zemi. Hřích pýchy staví na první místo člověka místo Boha a vrhá celý světský řád do zkázy zatracení. Čím je vyšší cíl, k němuž směřujeme, tím dalekosáhlejší zkáza bude následovat. Člověk nemůže dosáhnout štěstí tím, že slouží sám sobě, ani když tomu říká služba společnosti, neboť »společnost« je v tomto případě jen zveličením jeho vlastního já. Lidské štěstí je něco, co vzniká samo od sebe jen ve službě člověka Bohu. Hlavním znakem pýchy je domněnka, že se obejdeme bez Boha.<sup>88</sup>

Hřích je v konečném důsledku zbytečný. Hřích znamená minout cíl, hřích je vybrat si špatný cíl. Hřích znamená sejít z cesty nebo vzdorovat někomu, kdo je pro nás příliš silný, nebo nedbat na dobré dědictví. V jádru je hřích především urážkou Boha.<sup>89</sup> Bůh je naše konečné dobro, náš Stvořitel a Spasitel, ten, ve kterém naše nepokojné srdce nachází odpočinek.<sup>90</sup> Vzdorovat Bohu znamená odříznout si větev, na které sedíme.<sup>91</sup>

„Všichni, kteří činí hřích a nepravost, jsou nepřáteli své duše“ (*Tob 12,10*). Není nic, co by bylo tak ošklivé jako hřích.<sup>92</sup>

## **2.1 Problematika viny a hříchu**

Pojem vina a hřích se od sebe liší. Na rozdíl od „viny“ je „hřích“ teologický pojem. Zatímco „vinu“ lze chápat i v čistě vnitrosvětském smyslu, vysvítá v označení „hřích“ transcendentní vztažnost: provinění člověka před Bohem.<sup>93</sup>

---

<sup>88</sup> Srov. SAYERSOVÁ, D. L., *Víra nebo chaos?*, Universum, Praha 1948, s. 96 – 98.

<sup>89</sup> PLANTINGA, C. Jr., *Breviář hříchu, O věcech, které měly být úplně jinak*, Porta libri, Bratislava 2003, s. 134 - 136.

<sup>90</sup> Srov. AUGUSTIN, A., *Vyznání*, Nakladatelská společnost Rozmach (Ladislav Kuncíř), Praha 1926, s. 10.

<sup>91</sup> PLANTINGA, C. Jr., *Breviář hříchu, O věcech, které měly být úplně jinak*, Porta libri, Bratislava 2003, s. 136.

<sup>92</sup> STIEGLITZ, H., *Dítě, lituj svých hříchů!*, Edice Petrinum, České Budějovice 1948, s. 72.

Vina je jednou ze základních zkušeností člověka. Kdokoliv chce o ní mluvit, musí vycházet z přičitatelnosti lidského jednání. Setkání člověka s vinou je nejprve prožitkové, někdy značně masivní, proto je na místě dát nejprve slovo psychologii. Teprve pak je prostor pro úvahu o důvodech tohoto prožitku, a to je úkolem filozofie. Na její závěry navazuje teologie s poselstvím o smírné oběti. Tři zmíněné obory se tedy zabývají prožitkem, zdůvodněním a překonáním viny.

Psychologie nechápe člověka primárně jako bytost mravní, která selhala, nýbrž jako bytost nemocnou, kterou je třeba uzdravit. Důraz není položen na objektivní skutečnost viny, ale na její prožívání. Cílem není odpuštění viny, ale nabytí schopnosti pacienta prožitek viny unést, neboli ne odstranění viny, ale nabytí psychické harmonie.

Východiskem úvah o vině není nevyhnutelnost zla, kterému člověk podléhá, ale závazek jednat způsobem, který k vině nepovede. K vině dochází, když člověk zůstává vědomě cosi dlužen svým hodnotovým a cílovým představám. Důsledkem je trest, restituce, obrácení. Mravnímu požadavku však není poslouženo pouhým trestem, zůstává potřeba změnit jednání, což blahodárně přispívá k růstu osobnosti a probouzí respekt.

Filozofická etika musí řešit otázku, jak vůbec hodnotové a cílové představy vznikají a jak je lze zdůvodnit, zejména nepodmíněnost nároku, který z nich pro člověka vyplývá.

Ve srovnání s psychologickým přístupem pracuje filozofická etika s osobou, svobodou, zodpovědností, hodnotou. Konstitutivním momentem není vydanost člověka vnitřním tlakům, ale zodpovědnost ve svobodě, neboli ne osud, ale selhání.

Pro teologii je u viny rozhodující vztah k Bohu. Nejde jen o její prožitek, o porušení hodnoty, nýbrž o hřích, porušení vztahu k Bohu. Protože podle teologie není při provinění ve hře pouze dobrota jednání, ale dosažitelnost konečného cíle, staví se hřích vždycky proti hříšníkovi, i kdyby mu pro přítomnou chvíli přinesl obrovský prospěch. Platí-li, že se u hříchu jedná o selhání ve vztazích k Bohu i lidem, nemůže být pojímán jako ryze „soukromá“ záležitost. Je vždy porušením konzistence mystického těla Kristova, protože hříšník se svým selháním stává jeho defektním článkem.

Na tom však teologie nezůstává, nýbrž nabízí překonání hříchu velkolepým způsobem, jak je patrné na Kalvárii. Antropologickým předpokladem teologické

---

<sup>93</sup> WEBER, H., *Všeobecná morální teologie*, Zvon a Vyšehrad, Praha 1998, s. 261.

nabídky je skutečnost, že se člověk nerozhoduje jednou provždy, ale v čase, postupně. S činem, pro který se rozhodl a jeho následky je sice svázán trvale, ale ne s výchozím úmyslem, od něhož se v průběhu času dokáže distancovat; původní záměr je schopen zamítnout, čili může změnit smýšlení (= činit pokání).

To neznamená vinu vymazat, tvářit se, jakoby nebyla spáchána, bagatelizovat ji, ale zdůraznit velikost odpuštění. Je úkolem církve toto poselství v průběhu dějin předávat, neboli ne trest, ale odpuštění.

Z řečeného je patrné, jak užitečný je vklad dílčích poznatků do sumárního pohledu na vinu. Rozdílná stanoviska se doplňují: *ne vina, ale nemoc; ne osud, ale selhání; ne bezvýchodnost, ale odpuštění.*

### 2.1.1 Jak zacházet s vinou

Významným pastoračním úkolem je schopnost rozlišovat mezi reálnou a neurotickou vinou, jejíž proslulou podobou je úzkostlivost. Neurotická vina je projev nemoci. Zcela jinak vypadá situace u reálné viny. Kajícník ví o své vině a o tom, že měl možnost rozhodnout se jinak. Vina sice dovede člověka hnát do samoty až k zoufalství, víra však má sílu osamocenost a izolaci překonávat jistotou, že lidská vina byla přijata někým jiným, a tím je Ježíš Kristus. Ochromuje-li strach životní sílu kajícníka a znemožňuje-li jeho vnímavost pro Ježíšovo odpuštění, je to zřetelné znamení, že se u něho jedná o psychickou poruchu.<sup>94</sup>

Pro teologii je nepochybně jisté, že lidská vina je v celé své závažnosti teprve tehdy správně pochopena, je-li viděna jako na hřích. Její konečná opravdovost záleží v tom, že je jednáním proti Bohu. To současně znamená, že takový hřích nelze popsat pouze etickými pojmy. Konečné pochopení může být jen to, že i sám hřích se chápe teologicky: jako uzavření se člověka před Bohem, jako odmítnutím toho, komu vděčí za svůj život, jako přehmat proti jeho zákonu, jako zřeknutí se Krista, jako odepření víry nebo také jako urážku Boha. V tomto pohledu a interpretaci je teologie potvrzena celou biblickou tradicí.<sup>95</sup>

---

<sup>94</sup> Srov. SKOBLÍK, J., *Vina, hřích a pokání jako čin a svátost v psychologii, filozofii a teologii*, Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, Praha 1999, s. 3 - 5.

<sup>95</sup> WEBER, H., *Všeobecná morální teologie*, Zvon, Praha 1998, s. 308.

Nejhlubší a nejtemnější podstatu hříchu vytváří neposlušnost vůči Bohu, jeho zákonu, morálním zásadám, které člověku dal, když je zapsal v jeho srdci, zjevením potvrdil a dovršil.<sup>96</sup>

Co se nazývá hříchem, vědomou a dobrovolnou neposlušností vůči Boží vůli, je vlastně rozchod s vlastním lepším já. Proto představuje problém, naprosto nezávislý na explicitní náboženské víře, protože ve hře je zrada sebe sama.<sup>97</sup>

Rozhodne-li se člověk vědomě a dobrovolně v rozporu se svým svědomím, opřeným a pravidla správného jednání, jedná (snad nesprávně, ale určitě) zle, dopouští se mravní viny, nazývané v náboženství hřích.

Přibližná věková hranice pro posuzování vlastního jednání z hlediska dobra a zla je 7 let, pro posuzování závažnosti jednání (vědomí „těžkého“ provinění) je to asi 12 let. Člověk tedy dost brzo prožívá své jednání jako mravně kvalifikovatelné a jako svobodně vykonané, čili jako výsledek rozhodnutí, za které odpovídá.<sup>98</sup>

Hřích – nejen jeho podstata, hřích sám – není jednotlivý skutek, nýbrž hřích je orientace, ve které si do toho nechci od Boha nechat mluvit. Apoštol Pavel říká: „Nečiním to dobré, které chci“ (*Řím 7,19*). Nedokážu to. „Ale činím to zlé, které nechci.“

Hřích rozrušuje vztahy. Člověk svou svévolí kazí vztah a vzniká hřích. Člověk kazí vztah, a to dokonce nejen vztah k Bohu (*srov. Gn 3*), nýbrž hluboce porušuje i vztah k bratru (*srov. Kain a Ábel, Gn 4*).<sup>99</sup>

Díky Bohu, že od nás nečeká perfektní skutky, na které nestačíme, ale hodnotí vztah, jaký k němu máme.<sup>100</sup> Hříšníkem se lidé nestávají proto, že hřeší. Oni hřeší proto, že jsou hříšníci.<sup>101</sup>

Člověk je nakloněn ke zlému, proto hřeší; hřích ohrožuje věčnou spásu. Fascinace zlem mívá neblahé následky, to je známo z praxe: duchovní hypochondrii,

---

<sup>96</sup> Srov. JAN PAVEL II., posynodální apoštolská adhortace *Reconciliatio et poenitentia, O smíření a pokání v dnešním poslání Církve*, Zvon, Praha 1996, čl. 14.

<sup>97</sup> SKOBLÍK, J., *Morálka v křesťanské praxi* (výběr statí), Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, Praha 2002, s. 14.

<sup>98</sup> Srov. SKOBLÍK, J., *Přehled křesťanské etiky*, Karolinum, Praha 1997, s. 99 - 100.

<sup>99</sup> Srov. HELLER, J., *Člověk - pastýř stvoření*, Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, Praha 2002, s. 24 - 26.

<sup>100</sup> DREJNAR, J., *Víra a její zrcadlení*, Luxpress, Praha 2006, s. 137.

<sup>101</sup> *Tamtéž*, s. 249.

úzkostné soustředění na sebe, skrupulozitu, neradostnou zbožnost. Nebo naopak minimalismus: stačí neupadnout do těžkého hříchu.<sup>102</sup>

Je třeba posuzovat „osvíceným zrakem“ (*srov. Ef 1,18*) víry to, co je důsledkem hříchu, to je to, co je příčinou rozkolu a roztržky, nejen v nitru každého člověka, ale i v různých společenstvích, v nichž žije, to jest v rodině, v okolí, v povolání, ve společnosti. Lze zajisté tvrdit, že vážný úpadek soudobého lidstva, stejně jako do jisté míry lidí kterékoli doby, spočívá přímo v jeho babylonské povaze,<sup>103</sup> tj. lidé Boha vylučují, ostře jeho příkazu odporují a falešně si namlouvají, že jsou „jako on“ (*Gn 3,5; srov. též v. 22*).<sup>104</sup>

Celá šíře lidského trápení – od nepokoje a odcizení k pocitu hanby a viny, až po utrpení, o kterých se dovídáme z každodenního televizního vysílání – vypovídá, že lidský život neprobíhá tak, jak by měl.

Jsme omezení tvorové, pomíjíví jako květy přírody a vůči jejím vlivům stejně zranitelní. Obtíže, věci, kterých litujeme a veškerá trápení nás sužují všemi známými způsoby. Avšak nic z toho nám nevádí tolik jako hřích. Důvodem je fakt, že hřích kazí náš charakter, tedy hlavní rys našeho lidství. Hřích kazí všechny významné schopnosti člověka – myšlení, city, řeč a činy, které se pak stávají základnou, odkud útočíme na druhé a pomocí níž je opouštíme anebo přehlízíme.

Další lidské trápení hřích odhaluje tím, že některé lidské přednosti činí zvrácenými. Zneužíváme-li své nejsilnější stránky, my, kteří jsme stvořeni obdivuhodně, my, kteří se jako stvoření vyznačujeme zvláštní důstojností a odpovědností, vyvolává to nejen zármutek a zděšení, ale i hanbu.

Hřích pak je kořenem tak velkého trápení, jakým je osamělost, nepokoj, odcizení, hanba a pocit bezvýznamnosti. Hřích vlastně trápení nejen způsobuje, ale je jeho následkem. Ba, co víc, nitkami hříchu je protkána většina toho, co je v našem životě špatné – vrozené vady, choroby, nehody a nesnáze.<sup>105</sup>

Hřích znamená narušení harmonie stvoření, a pak odpor, který má Bohu zabránit v obnovení této harmonie. Hřích však především narušuje a blokuje živý vztah s Bohem a toto narušování a tuto blokaci uskutečňuje mnoha kombinovanými způsoby. Geoffrey

---

<sup>102</sup> MÁDR, O., *Slovo o této době*, Zvon, Praha 1992, s. 147.

<sup>103</sup> JAN PAVEL II., posynodální apoštolská adhortace *Reconciliatio et poenitentia, O smíření a pokání v dnešním poslání Církve*, Zvon, Praha 1996, čl. 13.

<sup>104</sup> Srov. *tamtéž*, čl. 14.

<sup>105</sup> Srov. PLANTINGA, C. Jr., *Breviář hříchu, O věcech, které měli být úplně jinak*, Porta libri, Bratislava 2003, s. 18 - 19.

Bromiley podotýká, že život ve hříchu je zčásti deprimující a zčásti směšnou karikaturou skutečného člověka.<sup>106</sup>

## 2.2 *Definice, podmínky a rozlišení hříchů*

### 2.2.1 **Definice**

Pokusů o definici hříchu je celá řada, např.

- porušení Božího zákona (Ambrož);
- skutek, řeč nebo žádost proti věčnému zákonu (Augustin);
- vědomé a dobrovolné přestoupení Božího zákona (tradiční katechismus);
- provinění proti rozumu, pravdě a svědomí;
- pochybení proti pravé lásce k Bohu a bližnímu vinou scestného přilnutí k určitým dobrům. Zraňuje nejen lidskou přirozenost, ale také solidaritu mezi lidmi.<sup>107</sup>

Teologický aspekt mluví o hříchu jako o příčině duchovní smrti člověka, morální aspekt o plně přičitatelném nesprávném (a proto) zlém činu a právní aspekt o analogii hříchu s trestním činem proti platným zákonům. Morální teologie však uznává, že se jí nedaří stále složitěji se jevící fenomén hříchu zachytit plně výstižnou definicí.

### 2.2.2 **Podmínky hříchu**

Podmínky hříchu jsou následující:

- subjektivní* podmínky jsou: vědomé a dobrovolné jednání;
- *vědomé* - poznání nesprávnosti zamýšleného jednání;
  - *dobrovolné* - souhlas vůle k jednání, stačí však i nepřímý;
- objektivní* - předmět jednání je v rozporu s pravdou člověka (objektivním mravním řádem, s Boží vůlí nebo jeho zákonem).<sup>108</sup>

---

<sup>106</sup> BROMILEY, Geoffrey W. „Sin“ In *The International Standard Bible Encyklopedia*, vol. 4, ed. BROMILEY, Geoffrey W. Grand Rapids: William B. Eerdmans, 1988, s. 579, In: PLANTINGA, C. Jr., *Breviář hříchu, O věcech, které měli být úplně jinak*, Porta libri, Bratislava 2003, s. 21.

<sup>107</sup> Srov. *Katechismus katolické církve*, Zvon, Praha 1995, čl. 1849.

Podle křesťanského učení hřích není nezávislou tématickou jednotkou. Jediným správným rámcem, do něhož má být zasazen, je představit jej v intencích stvoření a vykoupení.<sup>109</sup>

### 2.2.3 Rozlišení hříchů

Z naukových a výchovných důvodů katolická mravouka rozeznává různé druhy hříchů. Tímto rozlišováním nechce do morálky zavádět matematiku a mechanické rozškatlukování lidských skutků. Rozdělování hříchů do určitých kategorií umožňuje lépe poznat závažnost lidských provinění a otevírá cestu ke kajícínosti a k posvěcení.

#### 1. Aktuální a habituální hřích

Aktuální hřích je úkon nebo vynechání úkonu, kterým člověk přestupuje Boží zákon. Habituální hřích je efekt aktuálního hřichu, který zůstal v duši a nazývá se *hříšný stav*.

#### 2. Dědičný a osobní hřích

Dědičný hřích není pozitivním proviněním jednotlivce. Je to spíš negativní pojem. Znamená nedostatek a ztrátu toho, co praotec lidského pokolení, Adam, dostal od Boha, a to, co pro všechny své potomky ztratil. Dědičný hřích je poruchou celého kosmu. Je rozkladem lidského bytí po morální stránce.

Osobní hřích je pozitivní nebo negativní skutek každého lidského individua. Nese za něho osobní zodpovědnost. Osobní hříchy potom rozlišujeme z hlediska teologického na těžké a lehké; z hlediska specifického na různé druhy podle objektu a z hlediska numerického podle počtu úkonů nebo objektů.

#### 3. Těžký a lehký hřích

Rozlišování hříchů na těžké a lehké, smrtelné a všední, nepochází od teologů – moralistů, ale od samotného Ježíše Krista. Kristus považuje hřích nelásky za tak velké provinění, že si zasluhuje vyloučení z nebeského království (*srov. Mt 5,22*). Podobně ty,

---

<sup>108</sup> Srov. SKOBLÍK, J., *Přehled křesťanské etiky*, Karolinum, Praha 1997, s. 101 - 102.

<sup>109</sup> PLANTINGA, C. Jr., *Breviář hřichu, O věcech, které měli být úplně jinak*, Porta libri, Bratislava 2003, s. 22.

kteří nekonali skutky milosrdenství, věčný Soudce vyloučí z nebeské odměny (*srov. Mt 25,41nn*).<sup>110</sup>

„Když duše vybočuje hříchem ze stanoveného pořádku až k odvratu od konečného cíle, totiž od Boha, s nímž se sjednocuje láskou, tehdy jde o smrtelný hřích; když však je pořádek porušen, aniž dojde k odvratu od Boha, tehdy jde o hřích všední.“<sup>111</sup> Všední hřích nezbavuje posvěcující milosti, přátelství s Bohem, lásky ani věčné blaženosti, smrtelný hřích má ovšem takové zbavení za následek. *Všední* hřích zasluhuje pouze částečný trest (to je takový, který lze odpykat na zemi nebo v očistci); smrtelným hříchem nazývá svatý Tomáš s jinými učiteli ten hřích, který, není-li odpuštěn, způsobuje uvalení věčného trestu. Přihlížíme-li k *předmětu hříchu*, spojují se pojmy smrt, absolutní odcizení Bohu nejvyššímu dobru, odklon od cesty, která vede k Bohu, nebo přerušení cesty k němu (to všechno jsou způsoby, jimiž se definuje smrtelný hřích) s pojmem závažnosti toho, co je tam objektivně obsaženo: *těžký* hřích je v učení a pastorační činnosti církve prakticky totéž co hřích *smrtelný*. Smrtelný hřích je ten, jehož předmětem je závažná látka, a nadto takový, jehož se někdo dopouští s plným vědomím a uváženým souhlasem.

Ve shodě s celou tradicí církve nazýváme *smrtelným hříchem* ten skutek, jímž člověk svobodně a vědomě odmítá Boha a dává přednost tomu, obrátit se k sobě samému, k něčemu, co je v protikladu k Boží vůli (nazývá se to *obrat ke stvořenému*) (např. modloslužebnictví, odpadlictví, bezbožnost).<sup>112</sup>

#### 4. Hříchy slabosti a zatvrzelosti

Do první skupiny patří hříchy lidí, páchané z jejich slabosti a z přirozené náklonnosti k hříchu. V této souvislosti katoličtí moralisté mluví o tzv. hříších »formálních« a »materiálních«. Formálně, tj. v pravém slova smyslu hřeší, kdo vědomě a dobrovolně přestupuje Boží zákon. Stává se však, že někdo o zákazu neví, nebo si jej neuvědomuje, nebo jinak jednat nemůže. Nejedná se o hřích v pravém slova smyslu, říká se mu přestupek materiální.<sup>113</sup>

Hříchy zatvrzelosti jsou promyšleným odmítáním Božího milosrdenství. Patří sem hříchy proti Duchu svatému.

---

<sup>110</sup> Srov. TONDRA, F., *Morálna teológia I., Princípy*, Kňazský seminár biskupa Jána Vojtaššáka, Spišská Kapitula – Spišské Podhradie 1994, s. 255 - 256.

<sup>111</sup> JAN PAVEL II., posynodální apoštolská adhortace *Reconciliatio et paenitentia, O smíření a pokání v dnešním poslání Církve*, Zvon, Praha 1996, čl. 17.

<sup>112</sup> Srov. tamtéž.

<sup>113</sup> Srov. ŠPIDLÍK, T., *Po tvých stezkách*, Křesťanská akademie, Řím 1968, s. 39.



- a) Opovázlivě se spoléhat na Boží milosrdenství.
- b) Nad Božím milosrdenstvím zoufat.
- c) Poznané pravdě odporovat.
- d) Být zatvrzelý proti spasitelnému napomenutí.
- e) Bližnímu závidět Boží milost.
- f) V nekajícnosti zůstat až do smrti.

### 5. Hříchy volající do nebe

Jedná se o asociální projevy chování.

- a) Zavraždění nevinného člověka.
- b) Sodomie, neboli nepřirozené uspokojování pohlavního pudu, jako je bestialita a homosexualita.
- c) Utlačování chudých, vdov a sirotků.
- d) Zadržování spravedlivé mzdy pracujícím.

### 6. Vnitřní a vnější hříchy

- a) Hříšná radost.
- b) Hříšná záliba.
- c) Hříšná touha.

### 7. Hlavní, neboli kapitální hříchy<sup>114</sup>

Tyto hříchy můžeme rovněž označit jako smrtelné.

Sedmero smrtelných hříchů:

- a) smilstvo (*lat. luxuria*)
- b) hněv (*lat. ira*)
- c) nestřídmost (*lat. gula*)
- d) lakomství (*lat. avaritia*)
- e) závist (*lat. invidia*)
- f) lenost (*lat. acedia*)
- g) pýcha (*lat. superbia*).<sup>115</sup>

### 8. Hříchy z příležitosti

<sup>114</sup> Srov. TONDRA, F., *Morálna teológia I., Princípy*, Kňazský seminář biskupa Jána Vojsašáka, Spišská Kapitula – Spišské Podhadie 1994, s. 265.

<sup>115</sup> Srov. SAYERSOVÁ, D. L., *Víra nebo chaos?*, Universum, Praha 1948, s. 99.

Příležitostí k hříchu nazýváme vnější skutečnost, která člověka strhává k přestupování Božího zákona. Může to být osoba, společnost nebo nějaká věc.

## 9. Hříchy podle druhu a podle počtu

Poučení Božím zjevením, naukou Církve, denní praxí a zdravým rozumem poznáváme, že osobní hříchy se rozlišují druhově a číselně.

Specificky se mohou hříchy rozlišovat podle těchto hledisek:

- a) Podle předmětu provinění.
- b) Podle ctnosti, která je hříchem porušena.
- c) Podle přikázání.<sup>116</sup>

Je povinností církve upozornit všechny badatele v této oblasti, že je nutné, aby zůstali věrni Božímu slovu, které nám také dává poučení o hříchu, a upozornit i na nebezpečí, že by se vlivem jejich práce mohl cit pro to, co je hřích, v současném světě ještě více oslabit.<sup>117</sup>

## 2.3 Písmo svaté o hříchu

Písmo svaté vykresluje hřích prostřednictvím významných pojmů, zejména bezpráví a bezbožnost, které pak vystihuje řada obrazů: hřích znamená minout cíl, sejít z cesty, ztratit cestu k ovčinci. Hřích je tvrdé srdce a strnulá šíje. Hřích je slepota a hluchota. Hřích znamená překročit čáru a zároveň ji minout, tedy její přestoupení i nedosažení. Když lidé hřeší, útočí, unikají anebo zanedbávají Boží povolání.<sup>118</sup>

Autoři Bible chápou hřích jako hlavní druh pošetilosti. Nejkratší a nejjasnější vyjádření vztahu mezi hříchem a pošetilostí zní: ne každá pošetilost je hříchem, ale každý hřích je pošetilostí. Hřích je špatný i hloupý. Hřích je ve světě nejpůsobivějším příkladem pošetilosti. Pošetilost má i svou módnost. Dá se předpokládat, že určitý druh

---

<sup>116</sup> Srov. TONDRA, F., *Morálna teológia I., Princípy*, Kňazský seminář biskupa Jána Vojtaššáka, Spišská Kapitula – Spišské Podhadie 1994, s. 272 - 275.

<sup>117</sup> Srov. JAN PAVEL II., posynodální apoštolská adhortace *Reconciliatio et poenitentia, O smíření a pokání v dnešním poslání Církve*, Zvon, Praha 1996, čl. 17.

<sup>118</sup> Srov. PLANTINGA, C. Jr., *Breviář hříchu, O věcech, které měli být úplně jinak*, Porta libri, Bratislava 2003, s. 21.

módy v oblasti pošetilosti vyjevují hříchy charakteristické pro danou dobu – v našem případě tedy netrpělivost, hedonismus, narcismus, útek od odpovědnosti a zbožšťování já a jeho přání.<sup>119</sup>

Jako úvod k dějinám hříchu ve vesmíru nám poslouží verš z Bible, v němž je zpráva o andělu – cherubovi, jehož původní jméno bylo Lucifer: „Na svých cestách jsi byl bezúhonný ode dne svého stvoření, dokud se v tobě nenašla podlost“ (*Ez 28,15*). Zde máme počátek životopisu všeho zla a nepravosti – satana. Četli jsme, že byl bezúhonný. Některé překlady původního textu uvádějí, že byl dokonalý, což znamená, že byl vyzbrojen svobodnou vůlí. Teprve po jejím zneužití se při něm „našla podlost“ – hřích. Tento anděl byl první hříšnou bytostí. V dalších verších Bible nám Bůh umožňuje proniknout hlouběji k počátku hříchu. On nám dokonce oznamuje, jaký to byl hřích, pro který byl tento anděl zbaven v nebesích svého postavení (*Ez 28,14*). Vždyť byl Bohu nejbližší a jeho původní jméno Lucifer znamená „Světloň“.

Prorok Izajáš nám z Božího vnuknutí o něm podává další zprávu: „Jak jsi spadl z nebe, třpytivá hvězdo, jitřenky synu ... V srdci sis říkal: ‚Vystoupím na nebesa, vyvýším svůj trůn nad Boží hvězdy ... s Nejvyšším se budu měřit‘“ (*Iz 14,12-14*).<sup>120</sup>

Ve SZ i NZ je hřích označován větším počtem výrazů. Biblický člověk měl jemný smysl pro odstíny nesprávného jednání. Ve SZ je hřích viděn v nevěrnosti vůči závazkům, které člověk dobrovolně přijal na základě úmluvy (budete-li ..., budu). Hřích tedy člověku škodí. Čím je člověk zabezpečenější, tím větší je nebezpečí spolehnout se sám na sebe. Dějinami se táhne pokušení vinit Boha za hříchy lidí. Proti tomu Písmo zdůrazňuje, že zlo není od Boha, ale od tvorů, avšak nejen od člověka (v pozdně starozákonní době je had v ráji interpretován jako ďábel).<sup>121</sup>

Jestliže ve zprávě o stvoření čteme, že Bůh stvořil člověka „ke svému obrazu“ (*Gn 1,27*), pak to neznámá, že se člověk podobá Bohu fyzickým vzhledem, ale že mu Bůh dal podobné vlastnosti, jaké má on sám: člověk se neřídí pouze pudem jako ostatní tvorové, ale má rozum a inteligenci; člověk se stal správcem a pánem všeho, co Bůh na této zemi stvořil, „stal se korunou stvoření“; má schopnost rozlišovat mezi tím, co je správné a špatné, co je dobré a zlé; má svobodnou vůli milovat nebo nenávidět; má svobodnou vůli rozhodovat se mezi dobrem a zlem.

---

<sup>119</sup> Srov. PLANTINGA, C. Jr., *Breviář hříchu, O věcech, které měli být úplně jinak*, Porta libri, Bratislava 2003, s. 127 - 139.

<sup>120</sup> Srov. DREJNAR, J., *Víra a její zrcadlení*, Luxpress, Praha 2006, s. 62.

<sup>121</sup> SKOBLÍK, J., *Přehled křesťanské etiky*, Karolinum, Praha 1997, s. 100.

Bůh seznámil lidi s podmínkami šťastného a věčného života a upozornil je, co se stane, jestliže je nebudou respektovat (*Gn 2,17; 3,3*). Od počátku věděli, jaké to přinese následky, když sáhnou po ovoci, které jim nedoporučil.

Člověk ignoroval a dodnes ignoruje Boží doporučení – a tak nastoupil cestu, kterou Bible nazývá hříchem. Proto žijeme ve světě dobra a zla. Tato skutečnost se dotýká všeho stvořeného. S hříchem přišlo porušení na všechno stvořené (*Řím 8,22*).<sup>122</sup> Hřích prvních lidí zatemnil náš rozum a naklonil vůli ke zlému.

Bůh stvořil člověka, aby žil radostně, pokojně a věčně. A s takovým životem to i na zemi začalo. Vždyť na počátku byl ráj! To, co se objevuje našemu zarmoucenému zraku později – a také dnes – to není původní stav.<sup>123</sup> Hřích prvních lidí zatemnil náš rozum a naklonil vůli ke zlému.<sup>124</sup> Války, nemoci, neštěstí, bolest, pláč a zármutek, to je následek pádu, to bylo zaviněno neposlušností člověka. Je to úpadek a ponížení bytosti stvořené k Božímu obrazu.<sup>125</sup>

Pád je třeba chápat jako anti-stvoření, setření rozdílů a přetržení vazeb, přičemž první je následkem druhého. A tudíž lidské bytosti, které chtějí být „jako Bůh znající dobré a zlé“ dosahují jen toho, že se odcizují Bohu a sobě navzájem (*srov. Gn 3,17-18; 4,12-14*). Příběh o pádu nám říká, že hřích způsobuje zkaženost: rozděluje to, co Bůh spojil dohromady a spojuje, co Bůh oddělil. Zkaženost jako zhoubné tornádo způsobuje explozi a implozi stvoření, nutí ji, aby nabyla opět formy „beztvaré hmoty“, z níž vzešla.<sup>126</sup>

Po pádu hřešíme na základě naší druhé přirozenosti: jsme „rodilými hříšníky“ stejně jako jsou někteří rodilými sportovci. Tento biblický i empirický fakt tvoří pozadí všeobecného konsensu dědičného hříchu. Ačkoliv se křesťané různého teologického zaměření v učení o dědičném hříchu v zásadních věcech rozcházejí, například, jak dítě nabývá onoho osudného sklonu k hříchu, zda je už tento sklon hříchem, jak vyjádřit a zhodnotit otroctví vůle, které je zde doprovodným jevem<sup>127</sup> – souhlasí, že hřích je

---

<sup>122</sup> Srov. DREJNAR, J., *Víra a její zrcadlení*, Luxpress, Praha 2006, s. 68 - 69.

<sup>123</sup> *Tamtéž*, s. 98.

<sup>124</sup> ŠPIDLÍK, T., *Po tvých stezkách*, Křesťanská akademie, Řím 1968, s. 56.

<sup>125</sup> DREJNAR, J., *Víra a její zrcadlení*, Luxpress, Praha 2006, s. 98.

<sup>126</sup> Srov. PLANTINGA, C. Jr., *Breviář hříchu, O věcech, které měly být úplně jinak*, Porta libri, Bratislava 2003, s. 45 - 46.

<sup>127</sup> Ve svých antipelagiánských pojednáních (např. „O odpuštění hříchu“ a „O křtu“) Augustín nastoluje hlavní problém, jak se stáváme zkaženými, tvrzením, že se to děje rozmnožováním, a ne napodobováním. Přední reformátoři byli svědky, že Augustínova myšlenka je všeobecně přijímána, a proto ho vyzvedli – např. Kalvín tvrdil, že hříchem je již sklon ke hříchu, In: PLANTINGA, C. Jr., *Breviář hříchu, O věcech, které měly být úplně jinak*, Porta libri, Bratislava 2003, s. 49.

univerzálně rozšířen, týká se celé společnosti, je nepoddajný a má svou dějinnou setrvačnost.<sup>128</sup>

Skrze hřích přišla smrt na svět (*Řím 5,12*). Kdyby nebylo hříchu, nebylo by ani smrti.<sup>129</sup> Hřích plodí smrt (*Gn 2,17*).<sup>130</sup> Odplata za hřích je smrt (*Řím 6,23*).<sup>131</sup>

„Hřích ovšem byl na světě už před Zákonem – jenomže kde není žádný zákon, tam se hřích nepřičítá“ (*Řím 5,13*).<sup>132</sup>

Nový zákon je sice přesvědčen, že dosud existuje všeobecné selhání (*jestliže vy, třebaže jste zlí ... - Mt 7,11*), ale že vše bude odpuštěno pod podmínkou pokání (otec vítá marnotratného syna, *Lk 15,20-24*).<sup>133</sup>

Před dvěma tisíci lety Bůh sestoupil v Ježíši Kristu mezi nás – do lidské rodiny – a vzal na sebe utrpení a bolesti, které nás potkávají. Učinil to proto, aby nám pomohl a vysvobodil nás z našich těžkostí a kletby smrti, aby nám mohl nejenom pomáhat nést tíhu utrpení, ale aby nám vrátil i věčný život, který jsme pro neposlušnost ztratili.<sup>134</sup>

Čtyři evangelia, coby jádro křesťanské Bible, líčí úsilí, které Bůh vynaložil k tomu, aby porazil hřích a odplatu za hřích. Na základě toho začali křesťané měřit hřích, zčásti podle míry utrpení, které ho má usmířit. Tělo, svíjející se na kříži, podivný metafyzický manévr, který si k vítězství nad smrtí vybírá smrt, naléhavé výzvy lidským bytostem, aby se ztotožnily s událostmi okolo Krista a jejich hlavním aktérem a postavily tuto osobu a ony události do centra jejich života – tyto situace nám sdělují, že vyřešit ten hlavní problém člověka je zoufale obtížné i pro Boha, a že hřích představuje nejtrvalejší ze všech lidských problémů.<sup>135</sup>

Jako důsledek hříchu, jako plod porušení Smlouvy s Bohem v lidském srdci – v nitru člověka – se svět stal místem a pramenem žádostivosti. Biblický výrok o trojí žádostivosti vystihuje výrok z *prvního listu sv. Jana 2,16-17*: „Všechno, co je ve světě: žádost těla, žádost očí a honosný způsob života, není od Otce, ale ze světa. Svět však

<sup>128</sup> PLANTINGA, C. Jr., *Breviář hříchu, O věcech, které měly být úplně jinak*, Porta libri, Bratislava 2003, s. 49.

<sup>129</sup> STIEGLITZ, H., *Dítě, lituj svých hříchů!*, Edice Petrinum, České Budějovice 1948, s. 73.

<sup>130</sup> SKOBLÍK, J., *Morálka v křesťanské praxi* (výběr statí), Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, Praha 2002, s. 37.

<sup>131</sup> DREJNAR, J., *Víra a její zrcadlení*, Luxpress, Praha 2006, s. 64.

<sup>132</sup> SOLOVJOV, V. S., *Duchovní základy života*, Refugium Velehrad-Roma s.r.o., Velehrad 1996, s. 23.

<sup>133</sup> Srov. SKOBLÍK, J., *Přehled křesťanské etiky*, Karolinum, Praha 1997, s. 100.

<sup>134</sup> Srov. DREJNAR, J., *Víra a její zrcadlení*, Luxpress, Praha 2006, s. 73.

<sup>135</sup> PLANTINGA, C. Jr., *Breviář hříchu, O věcech, které měly být úplně jinak*, Porta libri, Bratislava 2003, s. 21.

pomíjí a s ním i jeho žádost. Kdo však koná, co chce Bůh, zůstává na věky.<sup>136</sup> Člověk žijící „podle těla“ je člověkem disponovaným jen pro to, co přichází „ze světa“. Je to člověk „smyslů“, člověk trojí žádostivosti. Potvrzují to jeho skutky. Život „podle těla“ se vnitru člověka staví proti životu „podle Ducha“ (srov. Gal 5,17; Řím 7,14-25). V tomto kontextu Pavel dovádí onen protiklad do jeho krajních důsledků (srov. Řím 8,5-10).<sup>137</sup>

Bůh není původcem zla – a ani ho nevyužívá, aby nás trestal za naše nesprávné jednání. Zlo působí lidé, protože se rozhodli a rozhodují žít tak, jak žijí.<sup>138</sup>

## 2.4 Historický vývoj pojetí viny a hříchu

Vyloučení Boha, přerušení spojení s Bohem, neposlušnost vůči Bohu: to byl a je během celých lidských dějin hřích, který na sebe ovšem bere různé podoby a může dojít tak daleko, že se Bůh a jeho existence popírá.<sup>139</sup> Dále se zaměřím na některé důležité etapy s jejich formami vývoje.

### I. PATRISTIKA

Pro dobu Otců lze zaznamenat mimořádnou vážnost, s níž brali hřích. Morálka ještě není vyslovenou naukou o hříších, všeobecně už ale je velmi výrazné vědomí o hříchu a člověk je viděn jako zapředený do fundamentální hříšnosti.<sup>140</sup> Augustin vypracoval klasickou patristickou nauku o hříchu jako odvratu od Boha a přiklonění se k tvoru.<sup>141</sup> „Hřích“, jak praví Augustin, „se stává trestem za hřích.“<sup>142</sup> Augustin ve svém díle „O obci Boží“ líčí, jak hřích olupuje osoby, skupiny i celé společnosti.<sup>143</sup>

---

<sup>136</sup> Srov. JAN PAVEL II., *Teologie těla, Katecheze o lidské lásce podle Božeho plánu*, Paulínky, Praha 2005, s. 131 - 132.

<sup>137</sup> Srov. *tamtéž*, s. 239 – 241.

<sup>138</sup> Srov. DREJNAR, J., *Víra a její zrcadlení*, Luxpress, Praha 2006, s. 74.

<sup>139</sup> JAN PAVEL II., posynodální apoštolská adhortace *Reconciliatio et poenitentia, O smíření a pokání v dnešním poslání Církve*, Zvon, Praha 1996, čl. 14.

<sup>140</sup> WEBER, H., *Všeobecná morální teologie*, Zvon a Vyšehrad, Praha 1998, s. 292.

<sup>141</sup> SKOBLÍK, J., *Přehled křesťanské etiky*, Karolinum, Praha 1997, s. 100.

<sup>142</sup> Sv. AUGUSTIN píše: „To, co nazýváme *hříchem*, který přebývá v našich údech, je hříchem proto, že je totiž trestem za hřích. Bůh nakládá s hříchy takovým způsobem, že ty, které byly pro člověka potěšením vykonat, se staly prostředky Páně, kterými trestá.“, In: PLANTINGA, C. Jr., *Breviář hříchu, O věcech, které měly být úplně jinak*, Porta libri, Bratislava 2003, s. 49.

<sup>143</sup> Srov. PLANTINGA, C. Jr., *Breviář hříchu, O věcech, které měly být úplně jinak*, Porta libri, Bratislava 2003, s. 48.

Na konci patristiky je ve světle nauky o pekle a očistci rozlišen těžký a lehký hřích. Obsahová představa těžkých hříchů je však dosud velmi nedokonalá.<sup>144</sup>

## II. RANÝ STŘEDOVĚK

První zvláštností této etapy je masivní krok zpět v pojetí viny a odpovídající zatemnění pojmu hřichu. Za rozhodující platí faktický negativní skutkový stav, nikoli smýšlení nebo úmysl. Často se znovu za hříšné považují i biologicko-psychologické děje třeba v oblasti sexuality, dále poklesky proti obyčejům nebo hygienickým předpisům. Druhou zvláštností této epochy je rozmnožení hříchů vyžadujících pokání nad rámec kánonu rané církve.<sup>145</sup> Došlo k upevnění nauky o sedmi hlavních hříších.<sup>146</sup>

## III. SCHOLASTIKA

Ve spekulativní teologii scholastiky je snaha teologicky dotáhnout rozlišování smrtelného a všedního hřichu a objasnit podstatu obou kategorií hřichu. Ke skutečnému rozlišení ovšem ještě dále slouží, jako už v prvotní církvi, kritérium rozdílné závažnosti jednání.<sup>147</sup>

## IV. POTRIDENTSKÉ OBDOBÍ

Tridentský sněm hájil oproti reformaci (vzdor prvotnímu hřichu) zásadní způsobilost člověka konat přirozené dobro.<sup>148</sup> Tridentský koncil ustanovil povinnost vyznat ve svátosti smíření všechny těžké hříchy co do počtu, druhu a okolností měnících jejich druh. Toto rozhodnutí zesiluje úsilí rozlišovat u všech konkrétních skutků maximálně přesně mezi těžkým a lehkým hřichem. Za kritérium poznání a rozlišení platí téměř výlučně měřítko (těžké nebo lehké) „věci“, při úsudku o tom se ale člověk nadále přidržuje mínění uznávaných teologů.<sup>149</sup>

---

<sup>144</sup> SKOBLÍK, J., *Přehled křesťanské etiky*, Karolinum, Praha 1997, s. 100.

<sup>145</sup> WEBER, H., *Všeobecná morální teologie*, Zvon a Vyšehrad, Praha 1998, s. 294.

<sup>146</sup> SKOBLÍK, J., *Přehled křesťanské etiky*, Karolinum, Praha 1997, s. 100.

<sup>147</sup> Srov. WEBER, H., *Všeobecná morální teologie*, Zvon a Vyšehrad, Praha 1998, s. 294 - 295.

<sup>148</sup> SKOBLÍK, J., *Přehled křesťanské etiky*, Karolinum, Praha 1997, s. 100 - 101.

<sup>149</sup> Srov. WEBER, H., *Všeobecná morální teologie*, Zvon a Vyšehrad, Praha 1998, s. 295.

## V. MODERNA

Moderna formovala nejen člověka, ale významným způsobem také křesťanské pojetí hříchu, někdy kladně, jindy ne. Každopádně ten, kdo se pokouší znovu formulovat křesťanské chápání hříchu, musí s těmito formujícími tendencemi počítat.<sup>150</sup>

Nejenže se lidé odvrátili od Stvořitele, ale začali ho dokonce popírat. „Bůh je mrtev!“ – to je krédo moderního člověka. Vyšší inteligence? Stvořitel? Nikoli! Všechno vzniklo samo od sebe. Život, vesmírné galaxie, všechny přírodní zákonitosti, které člověk po celá tisíciletí odhaluje a k jejichž částečnému poznání a pochopení potřebuje každý jedinec dlouhé roky, to všechno prý vzniklo samo od sebe. Ne Bůh, ale náhoda!<sup>151</sup>

## VI. NOVOVĚK

Evropský novověk za svých pět set let přinesl sice ohromný rozmach lidského ducha – takže je slávou Stvořitele a dobrodiním pro lidstvo – ale tím, že vsadil vše na lidskou horizontálu, ohrozil duši lidstva. Lidé kolem nás byli vychováni k tomu, že se obejdou bez božské vertikály. Dokonale emancipovaný člověk byl osvobozen k možnosti invalidizovat svou duši, rozložit společenské svazky i zahubit svou existenci. Zbývá úzkost „kosmického sirotka“ z budoucnosti a bezradnost s přítomností. Tento svět bez lásky nabízí všechno kromě toho, co jediné přináší štěstí.<sup>152</sup>

To nejdůležitější ve vývoji spočívá v rozlišování pojmu těžký hřích na stále nové skutkové podstaty a také v rostoucí snaze o maximálně exaktní rozlišení hříchu těžkého a lehkého. Ze zdrženlivosti Augustina, který považoval problém rozlišování za jednu z nejobtížnějších otázek, Bohem obezřele ponechaných v temnu, zbývá později stále méně. Právě tím dochází k té inflaci těžkých hříchů, jež vedla nejsilněji k dnešní krizi pojetí hříchu. Mohla být jedním z hlavních důvodů, proč mnoho lidí dnes ztratilo z hříchu strach a hovor o něm naráží na takový nezájem a neporozumění.<sup>153</sup>

---

<sup>150</sup> Srov. PLANTINGA, C. Jr., *Breviář hříchu, O věcech, které měli být úplně jinak*, Porta libri, Bratislava 2003, s. 14.

<sup>151</sup> DREJNAR, J., *Víra a její zrcadlení*, Luxpress, Praha 2006, s. 105.

<sup>152</sup> Srov. MÁDR, O., *Slovo o této době*, Zvon, Praha 1992, s. 149.

<sup>153</sup> WEBER, H., *Všeobecná morální teologie*, Zvon a Vyšehrad, Praha 1998, s. 295 - 296.



## 2.5 Problém pojetí viny a hříchu v dnešní době

V dnešní době dochází k přehodnocení pocitu viny. Často slyšíme, že se vytrácí cit pro vinu a hřích.<sup>154</sup> Pokles vědomí viny a hříchu a z toho vyplývající popírání tématu vůbec je v současnosti nepochybně nejtěživější problém.<sup>155</sup>

Omezení uložené člověku od počátku samotným Stvořitelem a vyjádřené symbolicky zákazem „jíst ovoce ze stromu“ (srov. Gn 2,16-17) dostatečně jasně ukazuje, že ve vztahu k viditelné přírodě jsme podrobeni nejen biologickým, ale i mravním zákonům, které nelze beztrestně přestupovat.<sup>156</sup>

Jak hluboko člověk sestoupil. Jako koruna stvoření, obdařen slávou a ctí, postaven na tuto zemi s možností věčného života, se odvrací od svého Stvořitele a ztrácí smysl života. Stává se zajatcem hříchu a odsouzcením k smrti.<sup>157</sup> Celé viditelné stvoření, celý vesmír nese na sobě účinky hříchu člověka.<sup>158</sup>

Hřích v pravém a vlastním slova smyslu je vždy činem osoby, protože je svobodným činem jednoho každého člověka a nikoli nějaké skupiny nebo společenství. Jako čin jednotlivce má hřích první a nejtěžší účinky přímo v hříšníkovi - to je ve vztahu, který má k Bohu a který je samým základem lidského života -, protože oslabuje v duchu hříšníka vůli a zatemňuje jeho rozum.<sup>159</sup> Hřích způsobuje, že se vyplýváme ve zbytečných a sebezničujících projektech, ubližuje jiným lidem, zarmucuje Boha, ale také zapříčiňuje naši korozi. Hřích je formou násilí, které pácháme na sobě samých. Promiskuitní lidé zdrsnují sami sebe. Činí se nezpůsobilými k nejhlubším formám intimity, které jsou založeny na důvěře a „odsuzují se k sociální povrchnosti“.<sup>160</sup>

Naše tělo nás volá, abychom uvolnili pouta moudrosti a poddali se dluhům, jídlu, alkoholu, televizi, hluku, obchodu nebo kterékoli jiné formě necitlivosti. Jako by to nestačilo, máme ještě osobního, ďábelského nepřítele, který si umanol, že nás zničí.

Zlo klame a ničí. Chce panovat. Satan jako pán v království světa nás všechny hledá jako služebníky. Svádí nás tím, že slibuje úlevu, ale naše touhy se ocitnou

<sup>154</sup> Srov. GRÜN, A., *Škola odpuštění*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2002, s. 74.

<sup>155</sup> WEBER, H., *Všeobecná morální teologie*, Zvon a Vyšehrad, Praha 1998, s. 262.

<sup>156</sup> JAN PAVEL II., encyklika *Sollicitudo rei socialis*, *O starosti církve o sociální otázky*, Zvon, Praha 1996, čl. 34.

<sup>157</sup> DREJNAR, J., *Víra a její zrcadlení*, Luxpress, Praha 2006, s. 105.

<sup>158</sup> JAN PAVEL II., *Teologie těla, Katecheze o lidské lásce podle Božího plánu*, Paulínky, Praha 2005, s. 390.

<sup>159</sup> JAN PAVEL II., posynodální apoštolská adhortace *Reconciliatio et poenitentia*, *O smíření a pokání v dnešním poslání Církve*, Zvon, Praha 1996, čl. 16.

<sup>160</sup> Srov. PLANTINGA, C. Jr., *Breviář hříchu, O věcech, které měli být úplně jinak*, Porta libri, Bratislava 2003, s. 137.

v plamenech a sežehnou každou naději na uspokojení. Nabízí moc a potom nás chytí do pavučiny bezmoci. Podvrací všechnu pravdu, dobrotu a krásu.<sup>161</sup> Lidé, kteří se radují z hříchu, dávají najevo, že se v nich zkřížily nějaké dráty; změnila se jejich morální polarita.<sup>162</sup> Morální krása nás začíná nudit.<sup>163</sup>

Cíl působení zla je nabídnout slávu, ale potom nedat nic než jen zármutek, bezmocnost a hanbu. Cílem zla je zničit naši budoucnost tím, že nám ukradne naději; chce, abychom spoléhali na sebe, a to stále intenzivněji. Bůh by rád využil naší bezmocnosti k tomu, abychom se vrátili k němu.<sup>164</sup>

Hřbitovy a smrt však nejsou jediným svědectvím dočasného satanova panství na této zemi. Jsou zde vězení, nemocnice, rozvrácené rodiny a válečná pole, je zde alkohol, drogy a jiné skutečnosti, kterými dokazuje svou existenci a činnost.<sup>165</sup>

Jestliže se hřích zpravidla pokouší získat nějaké to dobro: lidé chtějí pomoc, potěšení, bohatství, sebevědomí či štěstí. Jejich hřích spočívá v tom, že o tyto věci usilují způsobem, který zraňuje, je extrémní, nezná odkladu a všechno ostatní odsouvá na bok. Ale jak lidský život degeneruje, jak lidé objevují stále hlubší a hlubší zákoutí zla, začínají vyhledávat potěšení nejen už ve stvořených věcech jako je sex, materiální hojnost či vykonávání moci. Začínají namísto toho vyhledávat samotnou dynamiku hříchu, mají požitek z čiré vzpoury. Mají požitek, když mohou ukázat, kdo je šéfem, když mohou ukázat, že jim nikdo nebude určovat pravidla. Anebo mají vandalskou radost z ničení toho, co je krásné a celistvé. Tento protiklad, který je opakem čisté lhostejnosti, je první přísadou hříchu spáchaného kvůli němu samotnému.<sup>166</sup>

Žijeme ve světě, kde každý člověk má mravní svobodu, která mu dovoluje být čestný nebo podlý, upřímný nebo falešný, sobecký nebo dobrosrdečný. Budu-li podvádět, okrádat, zraňovat, Bůh se může jen s lítostí dívat, protože on vidí dále než my lidé. On vidí následky, které za mými činy následují, a vidí i konec, který mne čeká.<sup>167</sup>

---

<sup>161</sup> ALLENDER, D. B., *Cesta uzdravení*, Porta libri, Bratislava 2003, s. 67.

<sup>162</sup> Srov. PLANTINGA, C. Jr., *Breviář hříchu, O věcech, které měly být úplně jinak*, Porta libri, Bratislava 2003, s. 66.

<sup>163</sup> *Tamtéž* s. 15.

<sup>164</sup> Srov. ALLENDER, D. B., *Cesta uzdravení*, Porta libri, Bratislava 2003, s. 67 - 68.

<sup>165</sup> DREJNAR, J., *Víra a její zrcadlení*, Luxpress, Praha 2006, s. 64.

<sup>166</sup> Srov. PLANTINGA, C. Jr., *Breviář hříchu, O věcech, které měly být úplně jinak*, Porta libri, Bratislava 2003, s. 66.

<sup>167</sup> DREJNAR, J., *Víra a její zrcadlení*, Luxpress, Praha 2006, s. 69.

A protože člověk nevěří v Boha, je sám sobě nejvyšší autoritou a samozřejmě popírá i platnost Božího zákona. Tím se ovšem dostal do situace, ve které neuznává existenci hříchu.<sup>168</sup>

Člověk je bytost závislá, ale snaží se být nezávislý. Uvěřil totiž lži, že v nezávislosti na Bohu bude jeho život plnější a bohatší. Nezávislost na Bohu je však život bez pravdy a bez lásky, zatímco závislost na Bohu je život v pravdě a v lásce. Jelikož však každý člověk nějak po Bohu vnitřně touží, dochází ke zvláštnímu paradoxu: člověk, kterému se podařilo vyloučit Boha ze svého myšlení, který uvěřil tomu, že sám sebe stvořil, že se nemůže spoléhat na nikoho jiného než na sebe sama, a který se začal chápat jako neomezený pán tvorstva, nejvyšší organizace hmoty ve vesmíru, se najednou v tomto vesmíru začíná cítit strašně sám.<sup>169</sup>

Každý člověk chce být šťasten. Pravé štěstí však nalézáme jen v Bohu, neboť Bůh je nejvyšší dobro. Ztratit Boha hříchem – je proto největší neštěstí.<sup>170</sup>

Přes možné vybočení - jsme jenom lidé - naše jednání určuje rys pevně vepsaný do povahy. Jinými slovy, jaký kdo je, tak se chová: přející přeje, mírumilovný smiřuje a věrný dodržuje dané slovo. Povahu dostáváme jako výbavu do života už při narození, mění nám ji výchova a společnost, ale můžeme a máme ji přetvářet i sami, a to k lepšímu.<sup>171</sup>

Protože hříchem člověk odmítá podřídit se Bohu, porušuje se také jeho vnitřní rovnováha a v jeho duši vznikají protiklady a rozpory. Takto rozerván přetrvává člověk téměř nezbytné vztahy k jiným lidem a ke tvorstvu. Tajemství hříchu se skládá z těchto dvou ran, které hříšník zasazuje sám sobě a vztahu k bližnímu. Proto lze mluvit o hříchu osobním a společenském: každý hřích je z jednoho hlediska osobní, z druhého společenský, protože má i sociální důsledky.<sup>172</sup>

Je možné mluvit o *společenství hříchu*, kvůli němuž duše, která hříchem klesá, táhne s sebou dolů i církve a jaksi celý svět. Jinak řečeno, neexistuje hřích, ani nejintimnější, nejtajnější a v nejvyšší míře vlastní jednotlivci, který by se týkal pouze toho, kdo jej spáchal. Každému hříchu může být přidělena známka *hříchu společenského*. *Společenský* je každý hřích proti obecnému dobru a jeho požadavkům, proti právům lidské osobnosti, zejména proti právu na život, nevyjímaje život toho, kdo

---

<sup>168</sup> DREJNAR, J., *Víra a její zrcadlení*, Luxpress, Praha 2006, s. 105.

<sup>169</sup> DRÁPAL, D., *Hledání a jistota*, Nakladatelství KMS, Praha 2006, s. 86.

<sup>170</sup> STIEGLITZ, H., *Dítě, lituj svých hříchů!*, Edice Petrinum, České Budějovice 1948, s. 59.

<sup>171</sup> MÁDR, O., *Slovo o této době*, Zvon, Praha 1992, s. 83.

<sup>172</sup> JAN PAVEL II., posynodální apoštolská adhortace *Reconciliatio et paenitentia*, *O smíření a pokání v dnešním poslání Církve*, Zvon, Praha 1996, čl. 15.

se má teprve narodit, nebo proti osobní nedotknutelnosti jednotlivce; každý hřích proti svobodě jiných lidí, především proti nejvyšší svobodě víry v Boha a jeho uctívání; každý hřích vůči důstojnosti a cti bližního.<sup>173</sup>

Křesťané i nekřesťané jako i stoupeni jiných náboženství hřeší také. Stejně i sekulární lidé. A třebaže ti svá provinění nepovažují za urážku živého Boha a stěží je nazývají hříchem, i oni – jako každý jiný – vidí, nesnášejí a zároveň napomáhají růstu nespravedlnosti, bezpráví, závisti, podlosti a dalších nepravostí. To, co si dnes můžeme o hříchu přecíst, včetně vynalézavých přístupů psychiatrů (např. Karla Menningera a M. Scott Pecka), se týká pouze několika aspektů hříchu, tedy ztráty povědomí, že zde existuje hřích, který je následkem klamání sebe sama.<sup>174</sup>

Jestliže se kriteria sociologické discipliny neprávem rozšiřují za své meze, přenášejí se všechny viny na společnost, jednotlivci se však prohlašují za nevinné. Také jakási „kulturní“ antropologie tím, že ustavičně rozšiřuje okruh toho, co působením prostředí a dějin člověka omezuje, podmiňuje a má na něho závažný vliv a co se ho dotýká, vymezuje jeho zodpovědnost tak těsnými hranicemi, že se mu už nepřisuzuje schopnost konat skutečné lidské činy a tím ani hřešit. Vědomí hříchu mizí snadno také působením etiky, vyplývající z historického relativismu.

Může to být etika, která stanovila, že morální norma je relativní, a která popírá její absolutní a na podmínkách nezávislou platnost a v důsledku toho tvrdí, že nemohou existovat činy vnitřně nedovolené, bez ohledu na vedlejší okolnosti, v nichž je subjekt koná. Tímto způsobem se morální hodnoty skutečně „vyvracejí“ a rozplývají a „problém se netýká tolik neznalosti křesťanské etiky“ jako „spíše neznalosti smyslu, základů a kritérií morálního postoje“. Takové vyvracení způsobuje vždy také to, že pojem hříchu se tak oslabuje, že se téměř dochází k tvrzení, že hřích sice existuje, ale že se neví, kdo jej spáchal.<sup>175</sup>

Druhý vatikánský koncil k tomu poznamenal: „Nevyrovnanosti, jimiž trpí dnešní svět, souvisí s hlubší nevyrovnaností, jež tkví v srdci člověka. V člověku samém je mnoho činitelů, které se mezi sebou střetávají. Zatímco na jedné straně zjišťuje, že je mnohostranně omezen, neboť je bytost stvořená, cítí na druhé straně, že je ve svých touhách neomezený a povoláný k vyššímu životu. Mezi mnoha věcmi, které ho lákají, je

---

<sup>173</sup> Srov. JAN PAVEL II., posynodální apoštolská adhortace *Reconciliatio et poenitentia, O smíření a pokání v dnešním poslání Církve*, Zvon, Praha 1996, čl. 16.

<sup>174</sup> Srov. PLANTINGA, C. Jr., *Breviář hříchu, O věcech, které měly být úplně jinak*, Porta libri, Bratislava 2003, s. 14 - 15.

<sup>175</sup> JAN PAVEL II., posynodální apoštolská adhortace *Reconciliatio et poenitentia, O smíření a pokání v dnešním poslání Církve*, Zvon, Praha 1996, čl. 18.

nucen neustále volit a některých se zříkat. Navíc je slabý a hříšný a často dělá, co nechce, a nedělá, co by dělat chtěl (*srov. Řím 7,14-25*). Proto trpí vnitřní rozpolceností, ze které také vzniká tolik a tak vážných rozbrojů ve společnosti“ (*GS 10*).<sup>176</sup>

Nelze tedy, aby se hřích jednotlivců svaloval na vnější příčiny – struktury, systémy lidského společenství a na jiné. Ostatně, takto by byla odstraněna důstojnost a svoboda jednotlivce, která se – i když špatně a neblaze – projevuje také v odpovědnosti za spáchaný hřích. Proto není v žádném člověku nic tak osobního, tak jemu vlastního a na jiného nepřenosného jako zásluha ctnosti nebo odpovědnost za provinění.<sup>177</sup>

Ve jménu pokroku a novosti jsou hodnoty jako věrnost, oběť a čistota považovány za něco, co se přežilo.<sup>178</sup> Sekularismus je – jak svou podstatou, tak vymezením – hnutím myšlenek a postojů, které bojuje za „humanismus“, jenž úplně pomíjí Boha, protože se zaměřuje pouze na kult práce a na vytváření hmotných statků a dává se unášet vášnivou touhou po konzumu a požitcích a nemyslí na nebezpečí „zahubení duše“ a nutně tedy otupuje vědomí hříchu.<sup>179</sup> Člověk může budovat svět bez Boha, ale tento svět se nakonec obrátí proti člověku.<sup>180</sup>

Konečně mizí vědomí hříchu, jestliže se – a k tomu může dojít při vzdělávání mládeže, ve sdělovacích prostředcích, přímo v rodinné výchově – mylně ztotožňuje s jakýmsi chorobným pocitem viny nebo jednoduše s překročením zákonných norem a předpisů!<sup>181</sup> Mnoho mladých lidí si hraje lehkomyšlně se hříchem. Jdou pomalu, až na kraj pekla a nemyslí na to, že by se v každém okamžiku mohli zřítit do hrozné propasti. Smějí se ve své lehkomyšlnosti. „Ach s tím hříchem to není tak zlé. Hřích je jen maličkost. Jednou je nikdy.“ Takové mluvení je ďábelským klamem a mamem.<sup>182</sup>

Ztráta vědomí hříchu je tedy jakousi formou nebo důsledkem popření Boha: nejen popření, které je vlastní ateismu, ale také „sekularismu“. Je-li hřích přerušením vztahu, který nás jako syny poutá k Bohu, uskutečňovaným s tím úmyslem, aby se život distancoval od povinné poslušnosti Boha, znamená samotný hřích nejen tolik co popření

---

<sup>176</sup> JAN PAVEL II., posynodální apoštolská adhortace *Reconciliatio et paenitentia, O smíření a pokání v dnešním poslání Církve*, Zvon, Praha 1996, čl. 4.

<sup>177</sup> Srov. *tamtéž*, čl. 16.

<sup>178</sup> JAN PAVEL II., encyklika *Evangelium vitae, O životě, který je nedotknutelné dobro*, Zvon, Praha 1995, čl. 86.

<sup>179</sup> JAN PAVEL II., posynodální apoštolská adhortace *Reconciliatio et paenitentia, O smíření a pokání v dnešním poslání Církve*, Zvon, Praha 1996, čl. 18.

<sup>180</sup> Srov. JAN PAVEL II., encyklika *Redemptor hominis, Vykupitel světa*, Zvon, Praha 1996, čl. 15.

<sup>181</sup> JAN PAVEL II., posynodální apoštolská adhortace *Reconciliatio et paenitentia, O smíření a pokání v dnešním poslání Církve*, Zvon, Praha 1996, čl. 18.

<sup>182</sup> STIEGLITZ, H., *Dítě, lituj svých hříchů!*, Edice Petrinum, České Budějovice 1948, s. 78.

Boha; hřešit je také totéž jako žít, jako by Bůh neexistoval, je to totéž jako odstranit jej z každodenního života. Model společnosti v mnohém smyslu zkomolený a zmatený, jaký často horlivě předkládají sdělovací prostředky, nemálo podporuje postupnou ztrátu vědomí hříchu. Za takovéto situace vzniká zatemnění neboli zmenšení vědomí hříchu buď tím, že se odmítá jakýkoli vztah k transcendentnu a vyžaduje se takzvaná osobní autonomie; nebo tím, že se přijímají etické vzory, které vnucuje obecný souhlas a dobové zvyky, ačkoli je svědomí každého zavrhuje; nebo proto, že velmi obtížné sociálně ekonomické podmínky doléhají na tolik lidí tak, že se jejich mysl kloní k tomu, nacházet omyly a provinění pouze v sociální oblasti; nebo, a to nejspíše, tím, že se zatemňuje pojem otcovství Boha a jeho vlády nad lidským životem.<sup>183</sup>

Jak se má vyučovat doktríně hříchu v prostředí, kde se na pýchu už nepohlížejí se znepokojením, ale kde je často schvalována a kultivována? Anebo tam, kde se seznamy neřestí a ctností, sestavené svatým Pavlem, jejichž podrobnost nahání strach, redukuje na toleranci a netoleranci? Anebo, kde demokratické podněty sice zvyšují naši citlivost vůči nerovnosti hříchu, ale zároveň zacházejí do oblasti, jež byla dříve vyhrazena transcendentní svatosti?<sup>184</sup>

První způsob, jak čelit vážnému duchovnímu nebezpečí hrozícímu člověku naší doby, spočívá v obnově náležitého vědomí hříchu. Vědomí hříchu se však obnovuje pouze tehdy, jestliže je člověk přiveden nazpět k nezrušitelným principům rozumu a víry, jichž se morální učení církve vždy drželo.<sup>185</sup>

Proč oživit povědomí hříchu? Je to z toho důvodu, že ačkoliv je tradiční křesťanské učení pravdivé, tato pravda je natolik proti srsti současné kultuře, že je třeba ji neustále zdůrazňovat. Připomínat si hřích a vyznávat jej, je jako vynášet odpadky: jednou to nestačí.

Ale kdo chce v dnešní době obnovit známost hříchu, musí překlenout velké rozdíly. Moderní povědomí nevybízí k morálním výtkám, přesněji nevybízí, abychom si dělali výčitky sami. Rozumné upozornění na hřích a vinu přináší většině z nás určité vysvětlení a ujištění. Diagnóza hříchu a viny na rozdíl od jiných pojmenování problému člověka, skýtá naději. Proti tomuto neduhu lze něco dělat.

---

<sup>183</sup> JAN PAVEL II., posynodální apoštolská adhortace *Reconciliatio et paenitentia*, *O smíření a pokání v dnešním poslání Církve*, Zvon, Praha 1996, čl. 18.

<sup>184</sup> Srov. PLANTINGA, C. Jr., *Breviář hříchu, O věcech, které měli být úplně jinak*, Porta libri, Bratislava 2003, s. 14.

<sup>185</sup> JAN PAVEL II., posynodální apoštolská adhortace *Reconciliatio et paenitentia*, *O smíření a pokání v dnešním poslání Církve*, Zvon, Praha 1996, čl. 18.

Ale upozornění musejí přijít v pravý čas. Knihy o hříchu dnes musí reagovat na problémy a vyřešit věci, které netrápily Augustina a Kalvína. Neznepokojovalo je snižování lidské důstojnosti, jak k tomu dochází v moderním naturalismu, ani zkaženost člověka osvícenského humanismu. A také nemuseli čelit rozšířenému kulturnímu předpokladu, že základní příčiny lidského zla je třeba zkoumat z pozice psychologie a sociologie.

Co ovšem potřebujeme, je opakovaně vysvětlovat hlavní témata, která vycházejí z křesťanského pojetí hříchu a vysvětlovat stará témata na pozadí moderních proudů; pokud k tomu použijeme příkladů z literárních, žurnalistických a všeobecně známých zdrojů, vyzní tato témata aktuálně z hlediska dnešního způsobu uvažování.<sup>186</sup>

---

<sup>186</sup> Srov. PLANTINGA, C. Jr., *Breviář hříchu, O věcech, které měly být úplně jinak*, Porta libri, Bratislava 2003, s. 12 - 15.

### 3 O MRAVNÍCH NORMÁCH

Latinský výraz „norma“, řecky „kánon“ znamená pravidlo, směrnici, měřidlo, podle kterého se určuje velikost a kvalita nějaké věci. To je nejširší význam tohoto slova.

V ekonomii norma znamená množství práce a času na splnění nějaké úlohy.

V právu norma vyjadřuje zákon, nařízení a předpis, kterým se upravuje činnost člověka a společnosti.

V morálce norma znamená pravidlo, kterým se určuje kvalita lidského skutku, zaměřeného na nějaký cíl. Přídavné jméno „normální“ vyjadřuje souhrn vlastností shodných s biologickými, psychologickými, právními a morálními zákonitostmi. Vše, co se vymyká ze zákonitostí a řádu je abnormální, úchylné a narušené.<sup>187</sup>

Kdykoli se mluví o normách, považují se za užitečné, ale současně i za hodnoty s jistými mezemi. Normy uvádějí obvyklý způsob jednání, zkracují proces učení a rozhodování; přispívají k tomu, že se člověk dokáže orientovat rychleji a snadněji.<sup>188</sup>

Bible nabízí normy, na kterých jsou založeny zákony civilizovaných a kulturních národů. A nejsou to jen příkázání Desatera. K nim bychom ještě mohli připojit Ježíšovy rady, pokyny a výzvy, jak je zaznamenali evangelisté.<sup>189</sup>

Jádrem všeho je vztah. A to vztah Boha k člověku a člověka k Bohu, a vztah člověka k člověku. To, co činí člověka člověkem, není to, co si nese v sobě, nýbrž vztah, ve kterém stojí. Takže lidství je úkol, který máme realizovat uvnitř ve vztahu nejen k Bohu, nýbrž k celému stvoření, které má člověk před sebou. Tento vztah je obklopen jakoby ochranou, a to je řád.<sup>190</sup>

Bůh stvořil člověka a určil mu s moudrostí a láskou jeho úděl a cíl, a to zákonem vepsaným do jeho srdce (*srov. Řím 2,15*), čili „přirozeným zákonem“. Tento zákon není ničím jiným než světlem rozumu, které do nás Bůh vlil při stvoření. Díky jemu poznáváme, co je třeba dělat a čeho je třeba se vyvarovat.<sup>191</sup>

---

<sup>187</sup> TONDRA, F., *Morálna teológia I., Princípy*, Kňazský seminář biskupa Jána Vojaššáka, Spišská Kapitula – Spišské Podhadie 1994, s. 72.

<sup>188</sup> WEBER, H., *Všeobecná morální teologie*, Zvon a Vyšehrad, Praha 1998, s. 92 - 93.

<sup>189</sup> DREJNAR, J., *Víra a její zrcadlení*, Luxpress, Praha 2006, s. 19.

<sup>190</sup> HELLER, J., *Člověk - pastýř stvoření*, Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, Praha 2002, s. 26.

<sup>191</sup> Srov. JAN PAVEL II., encyklika *Veritatis splendor, O základech morálního učení církve*, Zvon, Praha 1994, čl. 12; srov. *Katechismus katolické církve*, 1955.



Protože je přirozený zákon univerzální, tj. platí pro všechny lidi, nemůže žádná moc na zemi, ani státní ani náboženská, od něho osvobodit. Jeho základní požadavky jsou neměnitelné a od primitivních dob lidstva až do dneška jsou stejné. S dobou a okolnostmi se však mění jeho uskutečňování podle stupně dokonalosti, kterého lidstvo dosáhlo.<sup>192</sup>

Zákon nese jako každý jiný výsledek lidské činnosti stopy všeobecné lidské nedokonalosti. Zákon je nezbytný, ale jen jakoby ochranná zeď před silami zla, za níž může božská milost konat své osvobozovací dílo. Zákony proti zločinům nelze na příklad dosáhnout naprostého míru či naprosté spravedlnosti. Zákon vždy jen zakazuje, je negativní a zkažený vnitřními rozpory rozdvojené lidské povahy. Proto je nutné rozumové chápání hříchu, aby svět neskládal neoprávněnou důvěru v působnost mravního zákona samotného.<sup>193</sup>

Cíl zákona je vyjádřit slovy rozumnou normu, která by vedla lidi k dobru. Je to jakési pravidlo, které určité skutky nařizuje a určité zakazuje.<sup>194</sup>

Samotné normy a zákony však nejsou k ničemu, jestliže

- je člověk nepřijme za své;
- se dobrovolně nerozhodne řídit se jimi v životě;
- nemá motiv, aby je respektoval;
- se nestanou hlasem jeho svědomí.<sup>195</sup>

Bůh soudí člověka podle jeho svědomí. Po této stránce je tedy křesťanská mravouka, která ctí zásadu »Nevědomost hříchu nečiní«, daleko shovívavější než zákony státní a společenské, kde platí: »Neznalost zákona neomlouvá.«<sup>196</sup>

Morální předpisy, především ty negativní, jež zakazují zlo, tak projevují svůj význam a sílu, a to jak morální tak i sociální: tím, že chrání neporušitelnou osobní důstojnost každého člověka, slouží i k zachování lidské sociální vazby a k jejímu správnému a úspěšnému vývoji.<sup>197</sup>

---

<sup>192</sup> ŠPIDLÍK, T., *Po tvých stezkách*, Křesťanská akademie, Řím 1968, s. 56.

<sup>193</sup> SAYERSOVÁ, D. L., *Víra nebo chaos?*, Universum, Praha 1948, s. 55.

<sup>194</sup> ŠPIDLÍK, T., *Po tvých stezkách*, Křesťanská akademie, Řím 1968, s. 55.

<sup>195</sup> Srov. DREJNAR, J., *Víra a její zrcadlení*, Luxpress, Praha 2006, s. 20.

<sup>196</sup> Srov. ŠPIDLÍK, T., *Po tvých stezkách*, Křesťanská akademie, Řím 1968, s. 22 - 23.

<sup>197</sup> JAN PAVEL II., encyklika *Veritatis splendor, O základech morálního učení církve*, Zvon, Praha 1994, čl. 97.

### 3.1 *Prameny norem*

K nalezení norem jak se postupně objevovaly v dějinách lidské kultury, se uvádí tři prameny: jsou to především s naprostou samozřejmostí od nepaměti přijímané zvyklosti určité společnosti, o kterých žádný člen společnosti nepochyboval a které každý respektoval, pokud ke společnosti chtěl patřit. Říkáme jim slovem *étos* (slovo řeckého původu, mravní základ; mravní charakter). Zpochybnila-li se samozřejmá jednotnost zvyklostí, musel přijít na pomoc zákon, vydaný společenskou autoritou, který obnovil pořádek. Když však došlo ke zkušenosti s nelidskými zákony, jako byl v Bibli zákaz pohřbívat mrtvé, který porušoval s nebezpečím smrti zbožný Tobijáš (*Tob 1,17-19; 2,3-8*), objevila se nutnost třetího pramene: živé vědomí toho, co odpovídá životu člověka, aby vůbec mohl být lidským nazván. Začalo se přemýšlet o lidské přirozenosti, o tom, co k člověku přirozeně a samozřejmě patří, ne k určité kultuře s rozmanitými zvyklostmi, ale k člověku jako člověku. Mluvíme tedy o třech pramenech norem: o zvyklostech, zákonech a přirozenosti.<sup>198</sup>

České slovo „přirozenost“ souvisí se slovem roditi se. Je to tedy to, co Bůh stvořil, a to může být jenom dobré. Takový význam měl výraz přirozenost u řeckých Otců. Bůh dal člověku božský život, lásku, víru, všechny ctnosti. To vše je mu tedy přirozené (tzv. přirozenost úplná, *natura integra*). Proti přirozenosti je ovšem hřích a pokažené sklony, zlé vášně.

Na Západě si však neuchoval výraz „přirozenost“ svůj původní význam. Teologové potřebovali rozlišit to, co je v nás lidského a co je božského. Proto nazvali např. rozum, vůli, city dary „přirozenými“, posvěcující milost naopak je dar „nadpřirozený“. Proto mluví i o nadpřirozených ctnostech víry, naděje, lásky. Člověk sám od sebe by jich nebyl schopen, nepatří k tzv. pouhé přirozenosti (*natura pura*).

Je však potřeba uvážit i historickou skutečnost. Člověk zhřešil. Jeho rozum se zatemnil, vůle se naklonila ke zlému, těla a smyslů se zmocnily vášně. Jsme takový, a proto je naše přirozenost, ovšem ve smyslu docela zvláštním, přirozenost zkažená, padlá (*natura corrupta, lapsa*). Ta se ovšem staví proti milosti. Je třeba ji neustále přemáhat.

Tento trojí význam slova musíme mít na paměti, když čteme duchovní knihy.<sup>199</sup>

---

<sup>198</sup> Srov. SKOBLÍK, J., *Morálka v křesťanské praxi* (výběr statí), Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, Praha 2002, s. 66.

<sup>199</sup> Srov. ŠPIDLÍK, T., *Prameny světla*, Refugium Velehrad-Roma s.r.o., Velehrad 2000, s. 43 - 44.

### 3.2 *Obecná mravní norma*

Jako není věc volného výběru jednat dobře nebo špatně tak není také lhotejně, zdali je člověk dobrý nebo špatný.<sup>200</sup> Žádný člověk se nemůže vyhnout základním otázkám: Co mám dělat? Jak mám rozlišovat mezi dobrem a zlem?<sup>201</sup>

Obecná mravní norma chování zní: Jednat dobře! Trvale a spolehlivě ji člověk nedokáže plnit, nemá-li k tomu vnitřní předpoklady, schopnosti, sklony, jedním slovem dispozici. Z toho vyplývá obecná mravní norma bytí: Být dobrý! Tedy mít takový charakter, který člověka uschopňuje dobře jednat.

Norma mravní osobnosti má dva aspekty: I. požadavek, II. určitý tvar.

I. P o ž a d a v e k: člověk si může zvolit mnohé, co chce docílit mimo sebe i na sobě, ale být dobrý jako člověk není věc svobodné volby. Nikdo není oprávněn kazit nebo nechat zakrhnout výsostně lidskou rovinu svého bytí.

II. T v a r: správná podoba mravního charakteru je potřebná jako výchovný ideál a jako kritérium hodnocení charakteru.<sup>202</sup>

Oprávněnost normy nebo správnost skutku nevyplývá z normy nebo ze skutku samého: nelze to vyvozovat z jeho tvaru a podoby, nýbrž teprve až z jeho účinku. Rozhodující pro otázku etiky jsou buď následky skutku nebo toho, co norma požaduje či zakazuje. Následky jednání podle normy nemusejí být v každém případě stejné; mohou se měnit a podle situace být různě závažné.<sup>203</sup>

Dnes jsou doporučovány dva způsoby zdůvodňování mravních norem: teleologický, ze zkušenosti a deontologický, z povinnosti. Teleologie je srozumitelnější, deontologie spolehlivější.<sup>204</sup>

Když se přihlíží k následkům jednání, zůstává člověk spojen s konkrétní skutečností. Dochází stále ke zpětnému hlášení o skutečných souvislostech. Máme snadněji možnost ověřit správnost norem a rozhodnutí nebo je opravit a dále rozpracovávat, je-li to nutné. Kde se posuzují normy pouze samy o sobě, nelze se vždy

---

<sup>200</sup> MÁDR, O., *Slovo o této době*, Zvon, Praha 1992, s. 96.

<sup>201</sup> JAN PAVEL II., encyklika *Veritatis splendor*, *O základech morálního učení církve*, Zvon, Praha 1994, čl.2.

<sup>202</sup> Srov. MÁDR, O., *Slovo o této době*, Zvon, Praha 1992, s. 96.

<sup>203</sup> WEBER, H., *Všeobecná morální teologie*, Zvon a Vyšehrad, Praha 1998, s. 137 - 138.

<sup>204</sup> SKOBLÍK, J., *Morálka v křesťanské praxi* (výběr statí), Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, Praha 2002, s. 68.

vyhnout tomu, že se jednoho dne ukážou jako už nevhodné, protože se mezitím zásadně změnila skutečnost, kterou chtějí usměrňovat.<sup>205</sup>

Lidská osobnost je vytvářena biologickým zráním s psychologickým učením. Důležitou součástí učení je socializace, tj. učení, přizpůsobující vývoj osobnosti formám společného života. Jde zde i o to, jak si věřící osvojuje postoje magisteria v etických otázkách. Každá bytost je schopna jednat v tom rozsahu, jaký jí poskytuje její výbava.<sup>206</sup>

Mezi socializačními činiteli vyniká kultura, poskytující vzorce chování, které se stávají normami, a hodnotové orientace. Kultura je předávána v rodině nebo v instituci; obě vyžadují od svých „děti“ respektování řádu vzájemného styku. Rodina nejen zprostředkuje působení společnosti na psychologický vývoj dítěte, ale také se na něm specifickým přínosem podílí. Mocným podnětem pro rozvoj člověka je vliv druhého nebo společnosti. Z toho vyplývá význam příkladu a prostředí. Chybou by však bylo vidět v tomto vlivu vliv jediný.<sup>207</sup> Naše jednání následuje naše bytí, jakoby z něho vyrůstalo.<sup>208</sup>

### 3.3 *Život bez mravních norem*

Při nalézání mravních norem přicházejí v podstatě v úvahu dva zdroje: selský rozum a stanovisko církve. Selský rozum máme buď sami, nebo se na něj zeptáme druhého člověka. Stanovisko církve je čerpané z Písma a známé především z katechizmu, nebo taky z dokumentů, které se zabývají určitou otázkou. Opřít se o církve má výhodu v tom, že máme jistotu instituce, ovšem za cenu poslušnosti, které nemusí být vždy doprovázeno porozuměním. Opřít se o rozum má výhodu v tom, že dospíváme k přesvědčení, ovšem s rizikem omylu, před kterým nás chce a má církve, označovaná jako matka a učitelka, chránit.<sup>209</sup>

---

<sup>205</sup> WEBER, H., *Všeobecná morální teologie*, Zvon a Vyšehrad, Praha 1998, s. 141.

<sup>206</sup> SKOBLÍK, J., *Morálka v křesťanské praxi* (výběr statí), Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, Praha 2002, s. 62.

<sup>207</sup> SKOBLÍK, J., *Přehled křesťanské etiky*, Karolinum, Praha 1997, s. 32.

<sup>208</sup> SKOBLÍK, J., *Morálka v křesťanské praxi* (výběr statí), Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, Praha 2002, s. 62.

<sup>209</sup> *Tamtéž*, s. 67.

V současné době se víc a více rozmáhá zkaženost mravů, takže jedním z nejzávažnějších příznaků doby je bezuzdné opěvování sexu, které se šíří působením hromadně sdělovacích prostředků i kulturních představní, zaplavuje výchovnou oblast a působí, že se mu obecně dostává přehnané úcty.

To způsobilo, že také u křesťanů byly během několika málo let silně otřeseny nauky, mravní normy a způsoby života, které byly dříve věrně uchovávány, a mnozí se dnes ptají, co je třeba, vzhledem ke kolujícím názorům, jež jsou v rozporu s naukou přijatou od církve, dnes považovat za správné.<sup>210</sup>

Naše posuzování hodnot je subjektivní.<sup>211</sup> V oblasti morálky jsou potřebné spolehlivé vědomosti. Myslíme zde na manželskou krizi, na morální zodpovědnost za dobro člověka (lékař u lůžka nemocného) anebo na dobro celé společnosti (povstání proti vládě), na situaci, kde jde o naši spásu, např. v rozhodnutí ve věcech víry. Předpokladem důležitého rozhodnutí je, že známe hierarchii hodnot. Právě dnes, když by nás mohla vyvinutá technika svést k přesvědčení, že člověk dokáže všechno sám usměrnit, není vždy snadné poznat řeč zákonů bytí, zvláště když člověka vábí užitek a zisk.<sup>212</sup>

V současné společnosti existuje mnoho lidí, kteří nepřijímají tradiční křesťanský mravní řád. Dokonce existují lidé a myšlenkové proudy, které celkem odmítají morálku nebo alespoň závaznost objektivních a všeobecně platných mravních norem.

Chci se zde dotknout pouze některých známějších, podle toho, jak se staví k morálce a k platnosti mravních norem.

Do skupiny, která neuznává žádnou mravní závaznost, a tím ani zodpovědnost člověka, můžeme zařadit dva dnes dost rozšířené náhledy nebo spíš postoje. První se označuje názvem *determinismus* a druhý bychom mohli nazvat jako *kult neomezené svobody*.

Podle determinismu je jednání člověka úplně beze zbytku určené, tedy determinované, vnitřními nebo vnějšími vlivy, případně oběma. Pod vnitřními vlivy se rozumí všechny vrozené vlastnosti a náklonnosti člověka; mezi vnější patří všechny vlivy životního prostředí a historického období. Jestliže je všechno lidské jednání

---

<sup>210</sup> KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY, prohlášení *Persona humana*, *O některých otázkách sexuální etiky*, Řím 1975, čl. 1, In: *Homosexualita a křesťanská antropologie*, Pastorační středisko, Praha 1998.

<sup>211</sup> EGENTER, R., *Formovanie svedomia a jeho deformácie*, In: *Svedectvo viery, 2, Lidská a křesťanská mravnost*, Dobrá kniha, Trnava 1992, s. 83.

<sup>212</sup> *Tamtéž*, s. 84.

nezměnitelně určeno těmito vlivy, pak člověk nejen nemá svobodu rozhodování, ale ani zodpovědnost za své činy, a tehdy ani žádné mravní normy nemají smysl.

Druhý směr nejen že nepopírá svobodné rozhodování člověka, ale naopak, pokládá ho za absolutně nedotknutelné. Svoboda jednání zde nepřipouští žádné normy, žádné omezení. Tento postoj se projevuje ve více myšlenkových směrech, jako je např. radikální liberalismus, který zabsolutňuje lidskou svobodu, dále nihilismus, který neuznává žádné mravní hodnoty a anarchismus, který neuznává žádný mravní řád. Sem patří i extrémní případy současného zdůrazňování pluralismu, který se někdy zvrhává v jakýsi kult různorodosti.<sup>213</sup>

### 3.3.1 Determinismus

je filozofickopsychologický směr, který popírá svobodu lidské vůle. Tím popírá i smysl jakýchkoli mravních norem a zodpovědnost člověka za své jednání. Praktickými deterministy jsou charakterově slabí lidé, kteří se bezmocně poddávají vnějším příležitostem a vnitřním podnětům vášní s odůvodněním, že zde nic nepomůže, že proti povaze a vrozeným nebo získaným náklonnostem se nedá nic dělat.

Z jedné strany je třeba přiznat, že jak vrozené vlastnosti a náklonnosti tak vnější prostředí mají na člověka skutečně velký vliv. Vášně a jiné podnětné síly jsou přímo potřebné pro plný lidský rozvoj, ale jejich význam a vliv na člověka mají své hranice.

Zde se setkáváme se zásadním rozdílem mezi člověkem a živočichy, kteří nemají rozum a svobodnou vůli. Živočichové jsou determinovaní, jednoznačně určeni svými pudy a životním prostředím.

Kdyby byl člověk jednoznačně určený vnitřními a vnějšími vlivy, nemělo by smysl žádné vyžadování zodpovědnosti, staly by se nepochopitelnými, ba protilidskými všechny odměny a tresty. A zůstalo by nevysvětlitelné i to osobní vypětí člověka, které se nazývá hrdinství, a ve kterém člověk překonává nejen vnější vlivy, ale překonává a nejednou celkem obětuje i sám sebe.<sup>214</sup>

---

<sup>213</sup> Srov. ONDRUŠ, R., S. J., *Život bez mravných noriem?*, In: *Svedectvo viery*, 2, *Ludská a kresťanská mravnosť*, Dobrá kniha, Trnava 1992, s. 40 - 41.

<sup>214</sup> Srov. *tamtéž*, s. 41 - 43.

### 3.3.2 Kult neomezené svobody

Lidská svoboda je jednou ze základních a vzácných lidských hodnot. Ale i svoboda zůstává pouze jednou z více hodnot, které jsou potřebné k plné a vyvážené lidské existenci. Proto nemůže být neomezená, ale musí se uplatňovat v souladu s ostatními důležitými lidskými hodnotami. A to platí především v oblasti mravnosti.

Když někdo pokládá každou mravní normu a řád za nepřipustné omezování lidské svobody, má velmi nezralý pohled na tuto svobodu. V možnosti člověka volit si různé, i navzájem protichůdné věci a skutky, není jen jeho přednost, ale především jeho slabost. Člověk není absolutně dokonalý, není Bohem; proto jeho svoboda nemá dostatečnou orientaci a snadno zbloudí.

Člověk, který se opírá pouze o svoji svobodu bez jakýchkoli mravních norem, se podobá řidiči, který je se svým autem v terénu bez cest. Mravní řád, pravidla a normy jsou cestami s ukazateli, které umožňují rychle a s největší možnou bezpečností dosáhnout blízké i vzdálené životní cíle.

Ve skutečnosti se sotva setkáme s člověkem, který nepoznal žádné mravní zásady. Ale mnozí je vědomě odmítají.

Lidská svoboda je v jistém smyslu neomezená, ale není lhostejné, jak se s ní zachází: zda negativně, v odmítnutí mravního řádu, nebo pozitivně, to znamená ve využití mravních norem k rozvoji osobnosti a k rychlému a co nejbezpečnějšímu dosažení životních cílů.

Při upřímné snaze řídit se mravními normami se žádná nehoda v mravní oblasti nemůže skončit tragicky.<sup>215</sup>

## 3.4 *Mládež a mravní hodnoty*

Problémy mládeže jsou odzrcadlením problémů celé společnosti – rodiny, státu i Církve.<sup>216</sup>

Dospívající mládež prožívá živelně věčný rozpor mezi ideálem a skutečností.<sup>217</sup>

---

<sup>215</sup> ONDRUŠ, R., S. J., *Život bez mravných noriem?*, In: *Svedectvo viery, 2, Ludská a kresťanská mravnosť*, Dobrá kniha, Trnava 1992, s. 43 – 44.

<sup>216</sup> KALÁTA, D., *Mládež a mravné hodnoty*, In: *Svedectvo viery, 2, Ludská a kresťanská mravnosť*, Dobrá kniha, Trnava 1992, s. 225.

<sup>217</sup> ŠPIDLÍK, T., *Prameny světla*, Refugium Velehrad-Roma s.r.o., Velehrad 2000, s. 70.

### „Definování hodnot“

Hodnotou je všechno, co bychom jinak mohli nazvat dobrem jako cílem lidského úsilí a lidské činnosti a její etický rozměr splývá s ontologickým bytím v nejširším smyslu.<sup>218</sup>

Mladý člověk má k hodnotám pro svůj stupeň duševního vývoje specifický přístup. Je totiž člověkem ve vývoji. Jeho přístup ke skutečnosti se prudce mění s rozvojem jeho schopností a růstem poznání. Proto také jeho hodnocení nemůže být statické. U dnešní mládeže se projevuje zvýšený trend měřit všechno osobní zkušeností a zážitkem, s touhou všechno si ověřit, vyzkoušet a osobně se o věci přesvědčit.

Mravní názhledy mládeže formuje především rodina, dále škola, ulice a společnost, ať už jako stát nebo jako církev se svými institucemi.

**Rodina** je prvním prostředím, ve kterém mladý člověk objevuje skutečnost a poznává svět i společenství lidí a skrze ně i mravní hodnoty. Jestliže však matka odmítá dítě, chová se k němu chladně a nevraživě, ubíjí v něm základy lidskosti, hatí jeho zdravý vývoj a může zavinit nenapravitelné neurotické a mravní poruchy.

Psychologové se shodují v názoru, že děti, které nenašly u matky a později i u otce dobrotu, lásku a pozornost, budou umět jen těžko objevit tyto hodnoty v dalším životě.

V této souvislosti je vhodné vzpomenout výrok pařížského arcibiskupa Jean-Marie Lustigera, který v jednom interview o víře dnešní mládeže kromě jiného řekl: „Máme takovou mládež, jakou jsme si zasloužili. A dnešní mládež – promiňte, že to tak povím, protože to zní krutě – není milovaná... Žijeme v období, ve kterém je společnost na západě sterilní, protože není ochotná přijmout dítě a mládež jako Boží dar, jako potomstvo, jako budoucnost, které je čirým Božím darem“.<sup>219</sup> Takový postoj rodičů k dětem se sotva dá něčím zaretušovat. Množství darovaných hraček, i těch nejdražších, může jen na chvíli poskytnout iluzi rodičovské lásky. Ještě méně je to možné zaretušovat bohatým kapesným v pozdějším věku dospívání. Pomineme-li pokušení, kterým je mladý člověk s takovým kapesným vystavený v dnešní konzumní společnosti, je takový postoj rodičů často jen projevem maskované bezradnosti nebo egoismu, kterým se chtějí dítěte zbavit, aby jim už “dalo pokoj”. Láska se nedá koupit za peníze

<sup>218</sup> Srov. BOGLIOLO, A., *Etika*, SÚSCM, Řím 1980, s. 45 – 47.

<sup>219</sup> KALÁTA, D., *Mládež a mravné hodnoty*, In: *Svedectvo viery, 2, Ľudská a kresťanská mravnosť*, Dobrá kniha, Trnava 1992, s. 228.



a dárky. Víc jako peníze a dary hledá dítě u rodičů porozumění pro své problémy, ochranu a lásku.

**Škola.** Zde objevuje dítě nový svět a nové hodnoty, přičemž si ověřuje ty předešlé. V tomto období se objevují první konflikty mezi hodnotami získanými doma a novými ve společenství jiných dětí.<sup>220</sup>

Vliv školy není v této době osamělý. Druží se k němu vliv *ulice*, kde děti tráví často nekontrolovaně celé hodiny se sobě rovnými partnery.

Důležitou úlohu na formování mravního postoje a hodnocení mladého člověka mají *masové oznamovací prostředky*, na prvním místě televize. Hodiny před obrazovkou nejenže vytvářejí z lidí osamělé pozorovatele bez vzájemné komunikace, bez možnosti výměny názorů, která by byla právě v době duševního vývoje mladého člověka nesmírně potřebná, ale servírují většinou subjektivně zabarvené, hotové náhledy, postoje a zkušenosti, které mladý člověk přijímá beze slova, protože svět na obrazovce je pro něho světem viděným, vnímaným světem zkušenosti, ke kterému se v myslí mladého člověka ještě nestačil přidružit kritický punc, sebeochrana proti uměle vytvořené a manipulované iluzi.

**Společnost.** S věkem se stupňuje u mladého člověka vědomí, že je členem společnosti, do které patří nejenom se svou rodinou a školou, ale i všechny ostatní rodiny a školy. Dnešní společnost však není spokojenou hladinou, na které by se dalo bezstarostně plout životem. Kolik je tu bezradnosti v politických zápasech, kolik bezohlednosti a krutosti, kolik rozporů při řešení hospodářských krizí, kolik zničených tužeb, kolik neupřímnosti a falešného hrdinství, jaké rozpory mezi řečmi a skutečností – celý tento svět politiky a hospodářství, svět dospělých, skrývá v sobě tolik nevyřešených problémů, že mládež instinktivně vycítí slabá místa a citlivě reaguje na rozpory otrásající dnešní konzumní společností.

Nesmírným zatížením pro vývoj mladého člověka a jeho rodinu je bezvýhodná situace na poli zaměstnanosti. Nezaměstnanost podlamuje optimismus mladých lidí a často je žene do zoufalství, které nezřídka končí i sebevraždou. Jako mohou vyhlídky na vhodné životní uplatnění silně motivovat a mobilizovat životní síly, tak může bezvýhodná situace podlomit zdravý vývoj a narušit potřebný životní elán. To může být jeden z faktorů – kromě celkového trendu k požívačnosti – pro rozšíření omamných drog mezi mládeží. Konzum marihuany je přípravou na takzvané “tvrdé drogy”. Mladý

---

<sup>220</sup> KALÁTA, D., Mládež a mravné hodnoty, In: *Svedectvo viery, 2, Ľudská a kresťanská mravnosť*, Dobrá kniha, Trnava 1992, s. 225 - 228.

člověk závislý na drogách je na pokraji existenční propasti mnohdy bez možnosti návrtu k normálnímu životu.<sup>221</sup>

**Církev** a mládež. Církev je pro mladého člověka jednoduše součástí dnešní společnosti.

Jestliže mládež ve svém postoji ke společnosti hodí Církev jako instituci do jednoho pytle s minulostí, tradicí, normami a institucemi, zúží se na minimum možnosti Církve pomoci mládeži. Jistě to nebude platit paušálně pro všechny mladé lidi. Určitá část si k ní vždy najde pozitivní vztah. Ale značná část si vybere z hodnot nabízených Církví zřejmě jen to, co vyhovuje všeobecnému trendu v dnešní společnosti. Nejvíce budou asi ohrožené hodnoty, které právě v životě mladého člověka hrají tak důležitou roli: láska, erotika, sex, manželství. Civilní společnost a její zákony, komunikační prostředky a ideologie, udělali v této oblasti mnoho rozkladné, destruktivní práce, kterou Církev může jen těžko napravit. Ti mladí lidé, kteří se Církvi odcizili a její zásady nepokládají za normu svého života, neumí objevit ve svých vztazích Bohem danou lásku, neumí se rozhodnout pro manželský život jako trvalý svazek svátostného charakteru, ke kterému logicky patří i děti se všemi s nimi spojenými starostmi. Nabourané mravní normy a hodnoty na tomto poli jsou projevem hluboké krize lidské společnosti a její kultury.

Někteří mladí lidé hovoří s takovou samozřejmostí o svých představách o budoucnosti, jako že se miní ženit a vdávat, ale nemají zájem o děti; že by rádi hodně vydělávali, ale nemají chuť pracovat; především by chtěli život dobře užívat, ale vyhnout se všemu těžkému a nepříjemnému.<sup>222</sup>

Moderní doba, zdá se, chce ztotožnit práci s výhodným zaměstnáním. Velkým hospodářským omylem je názor, že práce není projev tvůrčí energie člověka ve službách společnosti, nýbrž pouze něco, co člověk dělá, aby získal peníze a volnost.

Je zjevem dneška, že nikdo nepracuje proto, aby něco udělal. Výsledek práce je vedlejší; účel je vydělat peníze, aby člověk mohl dělat něco jiného. Lékaři dělají medicínu především ne proto, aby zmírnili utrpení, nýbrž aby si vydělali; péče o nemocného je něco, co se děje při tom. Advokáti vyřizují obžalovací spisy ne z touhy po spravedlnosti, ale protože právnictví je povolání, které jim umožňuje žít.

---

<sup>221</sup> KALÁTA, D., *Mládež a mravné hodnoty*, In: *Svedectvo viery, 2, Ľudská a kresťanská mravnosť*, Dobrá kniha, Trnava 1992, s. 229 - 230.

<sup>222</sup> Srov. *tamtéž*, s. 230 - 231.

Nemůžeme očekávat svátostný postoj k práci, dokud jsou mnozí lidé donucováni naší špatnou měnou, aby konali práci, která je duchovním ponížením, na příklad dlouhou řadu finančních podvodů nebo výrobu všedních a zbytečných cetek.<sup>223</sup>

Je jasné, že takový postoj je v úplném rozporu s evangeliem a mravními zásadami Církve. Ježíš Kristus nám neslabil pohodlný život a Církev se nemůže vzdát kříže, jestliže nechce zradit to nejvlastnější z poslání jejího zakladatele. Oživený zájem o náboženský život u mládeže svědčí o tom, že mládež má anténu pro Boží věci. Tento zájem se projevuje v malých skupinách, žijících intenzivním životem víry.<sup>224</sup>

---

<sup>223</sup> Srov. SAYERSOVÁ, D. L., *Víra nebo chaos?*, Universum, Praha 1948, s. 53 - 54.

<sup>224</sup> Srov. KALATA, D., *Mládež a mravné hodnoty*, In: *Svedectvo viery, 2, Ľudská a kresťanská mravnosť*, Dobrá kniha, Trnava 1992, s. 231.

## 4 PŘÍKLADY PROJEVŮ ZTRÁTY CITLIVOSTI PRO HŘÍCH V DNEŠNÍ DOBĚ

Není třeba dokazovat, v jaké situaci se současná společnost nachází. Kdo není slepý a naprosto nevnímavý, musí přiznat, že žijeme v ovzduší morální krize, jejímž důsledkem jsou:

- rozpad rodin, které jsou základem státu;
- neúcta k životu, život pro mnohé přestává mít cenu;
- vztahy v hospodářském světě – tunelování, podvody, korupce;
- vztahy mezi lidmi – nezájem o druhého, lhostejnost k utrpení druhých, osamělost, nedostatek empatie;
- neúcta ke kulturním a nově vytvářeným hodnotám;
- drogy.<sup>225</sup>

Období blahobytu pomalu končí i v západním světě. Hospodářská krize nabývá celosvětových rozměrů a hrozí obrovským hospodářským zhroucením. Tak se pro mnoho lidí stává hořkou možností chudoba a nedostatek. Čím dál více firem bankrotuje, inflace stoupá a nezaměstnanost dosahuje nebyvalé výše. Nejednen z nás pociťuje, že jeho životní úroveň klesá a že si za své peníze čím dál méně koupí.<sup>226</sup>

Tou nejhorší krizí, která však může člověka postihnout, je směřování dobra a zla, jež znemožňuje budování a zachovávání morálního řádu jak u jednotlivců, tak u celých společenství.<sup>227</sup>

„Nejde již jen o částečné a příležitostné protesty, nýbrž o celkové a soustavné zpochybňování celého morálního učení, které se zakládá na určitých antropologických a etických pojetích, jejichž kořenem je více či méně skrytý vliv všeobecně rozšířených myšlenkových proudů, jež ve svém důsledku zbavují lidskou svobodu jejího bytostného a neoddělitelného vztahu k pravdě.“<sup>228</sup>

Právě na tomto místě, při otázce po člověku samém, přináší naše křesťanská víra svou „vyšší hodnotu“, která ve východní i západní společnosti byla a je i nadále pustošena svým vlastním způsobem. O vztazích lidí ke společnosti zní zásadní výpověď

---

<sup>225</sup> DREJNAR, J., *Víra a její zrcadlení*, Luxpress, Praha 2006, s. 19.

<sup>226</sup> SCHLINKOVÁ, B. M., *Užitečné trápení? Postoj k problémům, kterým se v životě nikdo nevyhne*, Luxpress, Praha 1996, s. 63.

<sup>227</sup> Srov. JAN PAVEL II., encyklika *Veritatis splendor, O základech morálního učení církve*, Zvon, Praha 1994, čl. 93.

<sup>228</sup> *Tamtéž*, čl. 4.

víry: Člověk je původce, nositel a cíl všeho společenského života. Proto musí být ve společnosti zaměřeno všechno k dobru člověka. Společenský řád je třeba uspořádat tak, aby mohly být uspokojeny nejen materiální potřeby, ale aby každému jednotlivému člověku byla uchována a zaručena důstojnost, aby každý mohl dosáhnout svého cíle, ke kterému je Bohem povolán, i kdyby o Bohu a o svém nadpřirozeném poslání vůbec nevěděl.

Církev jako Boží lid není zvláštní skupinou, ale tento Boží lid žije uprostřed a spolu s ostatními lidmi. Radost, smutek, naděje a strach lidstva našich časů jsou také radostí, smutkem, strachem a nadějí křesťanů, kteří žijí tak jako všichni ostatní ve společenském, hospodářském a politickém uspořádání své doby a žádají řád sociální spravedlnosti, ve kterém by člověk mohl být stále více člověkem.<sup>229</sup>

Většina z nás je nějakým způsobem dědičně zatížena svou hříšnou přirozeností: tvrdým srdcem, samolibostí, zbabělostí, smyslností, trpkostí, kritizováním a sudičstvím, závistí a nepřejícností, strachem z lidí nebo touhou líbit se lidem – a tak bychom mohli pokračovat dále ve výčtu vlastností, které narušují lidské vztahy a činí soužití obtížným.<sup>230</sup>

Každý z nás se sice rodí se založením, které v zásadě nemůžeme změnit, ale o jeho zvláštním vývoji také rozhoduje vliv jiných lidí. Na jedné straně jsou lidé, jejichž charakter je vskutku sotva něčím jiným než výsledkem jejich dočasného styku, lidé, kteří se vystavují bez odporu všem vlivům, dobrým či špatným; na druhé straně pak takoví, kteří jsou již předem jednoznačně založeni a nesou v sobě osobní zákony; u nich otázka styku s jinými lidmi je vážnou otázkou utváření osobnosti. Lidé v nás vlastnosti probouzejí i ničí. Tím či oním způsobem žije každý z nás v druhém, i když si to mnohdy neuvědomujeme.<sup>231</sup>

Naše „Já“ je v osamoceném stavu nemyslitelné, možné je pouze ve spojení s jinými lidmi. Ve skutečnosti život je založen na zákonu, že v základě vede rozumný život a něco dostává pouze ten člověk, který je ochoten přijímat a nejprve sám dává, dává, aniž se hned táže po tom, co dostane.<sup>232</sup>

Z důvodu pesimistického a destruktorovaného pojetí člověka, které znehodnocuje subjektivitu, mnozí lidé dokonce pochybují o tom, že by mohlo existovat

---

<sup>229</sup> ERNST, W., *Katolická sociální nauka – východisko z krize?*, Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, Praha 1996, s. 6.

<sup>230</sup> SCHLINKOVÁ, B. M., *Užitečné trápení? Postoj k problémům, kterým se v životě nikdo nevyhne*, Luxpress, Praha 1996, s. 43.

<sup>231</sup> FOERSTER, G., *Bohatství v nás, sebezpoznáním k sebedůvěře*, Orbis, Praha 1945, s. 76 - 77.

<sup>232</sup> Srov. *tamtéž*, s. 109 - 110.

reálné sebedarování, jež by vytvářelo věrný, plodný a nezrušitelný svazek. Důsledkem tohoto pojetí je, že v některých případech dochází k zamítání manželské instituce, která je nazírána jako cosi iluzorního (*viz. kpt. 4.4*).<sup>233</sup>

„Naše civilizace by si měla uvědomit, že je z různých hledisek civilizací nemocnou, která v člověku působí hluboké a škodlivé změny. Důvod spočívá ve skutečnosti, že se naše civilizace odvrátila od plné pravdy o člověku, od pravdy o tom, že muž a žena existují jako osoby. Následkem toho nedokáže patřičným způsobem pochopit, co opravdu je darování se osob v manželství, zodpovědná láska ve službě rodičovství, opravdová velikost plození a výchovy.“<sup>234</sup>

Možná ještě více než kdy jindy je dnes třeba uvědomovat si toto postižení intelektu, tuto zkornatělost vůle, tuto podmíněnost vášněmi, což vše představuje skrytý kořen mnoha podob slabostí, které přispívají k současnému rostoucímu počtu fakticky existujících soužití (*viz. kpt. 4.3*).<sup>235</sup>

Každé nepředpojaté pozorování života a naší vlastní bytosti nás neustále učí, že tam, kde chybí míra, vládne zmatek. Ten, kdo nezná míru v celém svém způsobu života, zničí dříve či později sebe i jiné. Ten, kdo je sociálně nespravedlivý, nemůže očekávat sympatie. Ten, kdo žije ve stálém rozporu se sebou samým, nebude se, je-li jen poněkud chytrý, zvláště divit tomu, že je mu neveselo a že se mu jen málo co podaří. Ve zmatku chybných úsudků, uspěchaných rozletů a náhlých pádů, odporujících si nálad a roztěkaných plánů se samozřejmě nemůže rozvíjet nic dobrého.<sup>236</sup>

Kdo ve svých přáních nezná míru nebo je sobecky zatvrzelý, nemůže být šťasten. A kdo se domnívá, že snad v lásce může budovat štěstí na neštěstí druhého, buduje na sypkém písku.<sup>237</sup> Člověk, jehož bytost je naprosto rozpolcena, nebude nikdy šťasten, i kdyby si štěstí sebe živěji přál, nebude šťasten, dokud nebude jednota v něm samém. Štěstí je vždy důsledkem vnitřního nebo vnějšího, duševního nebo praktického výkonu.<sup>238</sup>

---

<sup>233</sup> PAPEŽSKÁ RADA PRO RODINU, *Rodina, manželství a „fakticky existující soužití“*, Sekretariát České biskupské konference, Praha 2001, čl. 44.

<sup>234</sup> JAN PAVEL II., *Dopis rodinám Gratissimam sane*, Sekretariát České biskupské konference, Praha 1994, čl. 20.

<sup>235</sup> PAPEŽSKÁ RADA PRO RODINU, *Rodina, manželství a „fakticky existující soužití“*, Sekretariát České biskupské konference, Praha 2001, čl. 37.

<sup>236</sup> FOERSTER, G., *Bohatství v nás, sebezpoznáním k sebedůvěře*, Orbis, Praha 1945, s. 52.

<sup>237</sup> *Tamtéž*, s. 177.

<sup>238</sup> *Srov. tamtéž*, s. 176 - 177.

Základním znakem lidské zralosti je schopnost rozumět také složitějším věcem, síla k duševnímu rozhledu a ke klidné lidské vřelosti, schopnost opravdových rozhodnutí, schopnost odpovědnosti.<sup>239</sup>

Nikdo se však nemusí cítit hned ponížěn v „pořadí“, žije-li z prostých skutečností zdravé tělesnosti nebo duchovně vypne, dělá-li prosté věci nebo se jednou projeví ze své slabé stránky. To není důležité, nýbrž rozhoduje nakonec to, jaký zásadní postoj má člověk v životě, jakého je zásadního smýšlení, k němuž se vždy znovu vrací, jaké je jeho jádro.

Tvůrčí síla a zbožná úcta – obě jsou znamením pořadí. Tam, kde se setkává naprostý nedostatek úcty s tvůrčí neschopností, jsou domovem plochost a cynismus. Tam, kde se tvůrčí síla a úcta plodně doplňují, vzniká pořadí, tedy pravá tvůrčí síla, která se vždy projevuje ve schopnosti vytvářet účelné životní podmínky, a pravá úcta k přírodě, k vesmíru a ke všemu jemnému a vznešenému.<sup>240</sup>

Skutečná mravnost je založena na naší svobodě, řízené rozumem a vázané hodnotami pospolitosti.<sup>241</sup> Když je svoboda oddělena od pravdy, pak „zaniká vztah ke společným hodnotám a k absolutní pravdě pro všechny. Život společnosti se tak ocitá na půdě absolutního relativismu.“<sup>242</sup> Demokracie bez hodnot se snadno mění v otevřenou nebo skrytou totalitu.<sup>243</sup>

## 4.1 Potrat

### Definice

#### *1. ukončení těhotenství ženy, při němž:*

- plod neprojevuje ani jednu ze známek života a jeho porodní hmotnost je nižší než 1000 g a pokud ji nelze zjistit, jestliže je těhotenství kratší než 28 týdnů,

- plod projevuje alespoň jednu ze známek života a má porodní hmotnost nižší než 500 g, ale nepřežije 24 hodin po porodu,

---

<sup>239</sup> *Tamtéž*, s. 65.

<sup>240</sup> Srov. *tamtéž*, s. 56 - 58.

<sup>241</sup> FOERSTER, G., *Bohatství v nás, sebezpoznáním k sebedůvěře*, Orbis, Praha 1945, s. 131.

<sup>242</sup> JAN PAVEL II., encyklika *Evangelium vitae, O životě, který je nedotknutelné dobro*, Zvon, Praha 1995, čl. 20; srov. *tamtéž*, čl. 19.

<sup>243</sup> JAN PAVEL II., encyklika *Centesimus annus, Ke 100. výročí Rerum novarum*, Zvon, Praha 1996, čl. 46.

- z dělohy ženy bylo vyňato plodové vejce bez plodu, anebo těhotenská sliznice.

**2. ukončení mimoděložního těhotenství** anebo umělé přerušování těhotenství provedené podle zvláštních předpisů (*Zákon ČNR č.66/1988 Sb., O umělém přerušování těhotenství. Vyhláška MZ ČSR č. 75/1986 Sb., kterou se provádí zákon ČNR č. 66/1986 Sb., O umělém přerušování těhotenství*).

Statistika potratovosti je zajišťována Ústavem zdravotnických informací a statistiky ČR (*ÚZIS ČR*). Údaje o potratech jsou publikovány také Českým statistickým úřadem (*ČSÚ*).<sup>244</sup>

Člověk dosáhl úžasného pokroku v racionálním ovládnutí přírodních sil a má proto snahu rozšířit tuto svrchovanou nadvládu i na celou svou bytost – na tělo, na život psychický, na život sociální a dokonce i na zákony, kterými se řídí sdělování života.<sup>245</sup>

Potrat (*lat. abortus*) může být úmyslný nebo neúmyslný podle toho, zda k němu došlo z vůle člověka nebo z přirozených příčin. Úmyslný potrat může být přímo chtěný nebo nepřímo jako vedlejší efekt.

Přímé přerušování těhotenství není nikdy dovolené a vždy je těžkým proviněním.<sup>246</sup>

Lidský život začíná už devět měsíců před narozením. Už početí člověka dává lidskému životu posvátnost. Pastorační konstituce Druhého vatikánského koncilu *Gaudium et spes* vyhláší, že je třeba starostlivě chránit lidský život, ohrožený umělými potraty a eutanazií, kterou se vraždí zmrzačení, debilní a nevléčitelně nemocní (*GS 27*). A dále uvádí: „Potrat a usmrcení nemluvněte jsou hanebné zločiny“ (*GS 51*).<sup>247</sup>

Lidský život je posvátný a nedotknutelný v kterémkoliv okamžiku své existence, tedy i v těch počátečních momentech, které předcházejí jeho narození.<sup>248</sup> Každou

---

<sup>244</sup> *Demografické informace, analýzy a komentáře*, [http://www.demografie.info/?cz\\_potratovost=&PHPSESSID=80a8bad86e11f0180b675031dad3b7f5](http://www.demografie.info/?cz_potratovost=&PHPSESSID=80a8bad86e11f0180b675031dad3b7f5), staženo 15. 3. 2010.

<sup>245</sup> PAVEL VI., encyklika *Humanae vitae*, *O správném řádu sdělování lidského života*, Stojanov 1980, čl. 2.

<sup>246</sup> TONDRA, F., *Morálna teológia II., Prikázania*, Kňazský seminár biskupa Jána Vojaššáka, Spišská Kapitula – Spišské Podhradie 1996, s. 107.

<sup>247</sup> Srov. TONDRA, F., *Morálna teológia II., Prikázania*, Kňazský seminár biskupa Jána Vojaššáka, Spišská Kapitula – Spišské Podhradie 1996, s. 108.

<sup>248</sup> JAN PAVEL II., encyklika *Evangelium vitae*, *O životě, který je nedotknutelné dobro*, Zvon, Praha 1995, čl. 61.



lidskou osobu je třeba respektovat pro ni samu: v tom spočívá důstojnost a právo každé lidské bytosti od jejího počátku.<sup>249</sup>

„Od okamžiku oplodnění vajíčka začíná nový život, který není životem otce ani životem matky, nýbrž životem nové lidské bytosti, která se samostatně vyvíjí. Nikdo se nestane člověkem, jestliže jím není už v tomto okamžiku. To bylo vždy zřejmé ... a moderní genetika to jasně znovu potvrzuje. Prokázala, že již od prvního okamžiku je pevně určena struktura neboli genetický program toho, čím tato bytost je: člověkem, lidským jedincem, jehož charakteristické rysy jsou již jednoznačně určeny. Okamžikem oplodnění začíná dobrodružství konkrétního lidského života a každá z jeho velkých schopností potřebuje čas, aby mohla růst a připravovat se k činnosti.“<sup>250</sup> Toto učení zůstává platné a je znovu potvrzováno, pokud je to třeba, moderními poznatky biologie člověka, která uznává, že již v zygote<sup>251</sup> vzniklé oplodněním je určena biologická identita nového lidského jedince.

Lidský plod proto od začátku své existence, tedy od okamžiku vzniku zygoty vyžaduje bezpodmínečnou úctu, která morálně náleží lidské bytosti v její tělesné a duchovní celistvosti. Lidskou bytost je nutno od okamžiku početí respektovat jako osobu a jako s osobou s ní také zacházet. Od téhož okamžiku je třeba také uznat práva této lidské bytosti jako osoby, mezi něž patří především neporušitelné právo na život náležející každému nevinnému lidskému tvoru.<sup>252</sup>

Nedotknutelnost práva nevinné lidské bytosti na život „od okamžiku početí až do smrti“ je znamením a požadavkem nedotknutelnosti samotné osoby, které Stvořitel poskytl dar života. Jen Bůh je Pánem života od jeho počátku až po jeho konec: nikdo si za žádných okolností nemůže osobovat právo zničit nevinnou lidskou bytost.<sup>253</sup>

Rodit děti je v plánu Božího stvoření, zabíjet je ďábelské. O zlém duchu se praví v Písmu svatém, že byl vrah od samého počátku (*Jn 8,44; Mdr 2,24*).<sup>254</sup> Zvláštním druhem vraždy je zabití dítěte při porodu nebo v životě matky (potrat). Je úkolem matky

<sup>249</sup> KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY, instrukce *Donum vitae, O respektování počínajícího lidského života a o důstojnosti plození. Odpovědi na některé aktuální otázky*, Občanské sdružení Hippokrates, Brno 2007, s. 23.

<sup>250</sup> KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY, *Questio de abortu, Deklarace o umělém potratu*, In: *W trosce o pełnię wiary, Dokumenty Kongregacji Nauki Wiary 1966 – 1994*, Tarnów 1995, čl. 12.

<sup>251</sup> Zygota je buňka, která vzniká splynutím dvou gamet (pohlavních buněk), In: KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY, instrukce *Donum vitae, O respektování počínajícího lidského života a o důstojnosti plození. Odpovědi na některé aktuální otázky*, Občanské sdružení Hippokrates, Brno 2007, s. 17.

<sup>252</sup> *Tamtéž*.

<sup>253</sup> KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY, instrukce *Donum vitae, O respektování počínajícího lidského života a o důstojnosti plození. Odpovědi na některé aktuální otázky*, Občanské sdružení Hippokrates, Brno 2007, s. 14 - 15.

<sup>254</sup> ŠPIDLÍK, T., *K vyšším věcem jsem se narodil*, Alverna, Praha 1991, s. 433.

a její přirozenou povinností milovat dítě, i když to žádá oběti, i s nasazením života. Neplatí proto tzv. zdravotní důvody pro přerušování těhotenství. I státní zákony jsou povinny hájit právě ty nejslabší. Církevní zákoník ustanovil jako trest exkomunikaci, jejíž rozřešení je vyhrazeno biskupům, jak pro matku, která se tohoto velmi těžkého hříchu dopustila, tak i pro všechny ostatní, kteří při něm pomáhali a spolupracovali.<sup>255</sup> „Kdo provedl a nechal si provést dokonáný potrat, upadl do exkomunikace nastupující bez rozhodnutí představeného“,<sup>256</sup> takže exkomunikace ho „postihuje již spácháním zločinu“<sup>257</sup> a za podmínku, které stanoví právo.<sup>258</sup> Církev tím nemíní zužovat pole milosrdenství. Zdůrazňuje závažnost spáchaného zločinu, nenapravitelnou škodu způsobenou nevinně zabití oběti, jejím rodičům a celé společnosti.<sup>259</sup>

Z morálního hlediska se jedná o tak velkou věc, že už samotná pravděpodobnost existence osoby by stačila k ospravedlnění nejkategoričtějšího zákazu jakýchkoli zásahů směřujících k zabití lidského embrya. Právě proto, nezávisle na vědeckých diskuzích a filozofických tvrzeních, do kterých se Magisterium přímo nezapojilo, Církev vždy učila a nadále učí, že plod lidské prokreace má od prvního momentu své existence právo na bezvýhradné respektování, jaké morálně přísluší lidské bytosti v její integritě a tělesné a duševní jednotě.<sup>260</sup> „Lidskou bytost je třeba respektovat a zacházet s ní jako s osobou od okamžiku jejího početí, a proto od tohoto okamžiku mají být uznávána práva osoby, mezi nimi především neporušitelné právo na život každé nevinné bytosti.“<sup>261</sup>

Lidská práva patří k lidské přirozenosti a jsou do lidské osoby pevně vložena mocí stvořitelského úkonu, z něhož každá osoba odvozuje svůj původ. Tato základní lidská práva jsou: a) právo na život a tělesnou neporušenost, které náleží každé lidské bytosti od okamžiku početí až do smrti; b) práva rodiny a manželství jako instituce, a také právo dítěte být počato, přivedeno na svět a vychováváno svými rodiči.<sup>262</sup>

---

<sup>255</sup> ŠPIDLÍK, T., *Po tvých stezkách*, Křesťanská akademie, Řím 1968, s. 80.

<sup>256</sup> *Kodex kanonického práva*, Zvon, Praha 1994, kán. 1398.

<sup>257</sup> *Tamtéž*, kán. 1314.

<sup>258</sup> *Srov. tamtéž*, kán. 1323 - 1324.

<sup>259</sup> *Katechismus katolické církve*, Zvon, Praha 1995, čl. 2272.

<sup>260</sup> TONDRA, F., *Morálna teológia II., Prikázania*, Kňazský seminár biskupa Jána Vojaššáka, Spišská Kapitula – Spišské Podhradie 1996, s. 109.

<sup>261</sup> *Srov. JAN PAVEL II., encyklika Evangelium vitae, O životě, který je nedotknutelné dobro*, Zvon, Praha 1995, čl. 60.

<sup>262</sup> *Srov. KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY, instrukce Donum vitae, O respektování počínajícího lidského života a o důstojnosti plození. Odpovědi na některé aktuální otázky*, Občanské sdružení Hippokrates, Brno 2007, s. 36 - 37.

Jako porušení práva nenarozeného dítěte na život a jako zneužití přednostních práv a povinností rodičů je konečně nutno odsoudit takové směrnice či programy občanských nebo lékařských autorit a vědeckých organizací, které by jakýmkoli způsobem přispívaly ke spojování prenatalní diagnostiky s umělým potratem, anebo by dokonce těhotné ženy přímo nutily podrobit se prenatalnímu vyšetření proto, aby byly usmrceny plody postižené vývojovými vadami nebo dědičnými chorobami.

Prenatální diagnostika umožňuje poznat stav embrya nebo plodu ještě v matčině lůně. Dovoluje uskutečnit určitá léčebná medikamentózní nebo chirurgická opatření, anebo jejich potřebu předvídat, aby je pak bylo možno provést dříve a účinněji.

Vzhledem k tomu, že s lidským embryem je třeba jednat jako s osobou, je nutno chránit také jeho celistvost, pečovat o ně a poskytovat mu lékařskou péči, nakolik je to možné, stejně jako každému jinému člověku, kterému je poskytována lékařská péče.

Stejně jako u všech lékařských zákroků na pacientech je třeba považovat zákroky na lidském embryu za dovolené, pokud respektují život a neporušenost embrya, nepřinášejí pro ně neúměrná rizika, ale jsou zaměřeny na jeho uzdravení, zlepšení zdravotního stavu, anebo zachování života.

Taková diagnostika je mravně dovolená, jestliže použité metody jsou zaměřeny na ochranu života a celistvosti zárodku i jeho matky a jestliže zárodek ani matka nejsou vystavovány neúměrně vysokému riziku. Tato diagnostika však těžce odporuje mravnímu zákonu, jestliže připouští uskutečnění potratu podle toho, jaký bude výsledek vyšetření. Diagnóza, která potvrzuje přítomnost vývojové vady nebo dědičné choroby, se nesmí rovnat rozsudku smrti. Proto žena, která žádá o vyšetření s úmyslem podstoupit umělý potrat v případě, že nález potvrdí přítomnost nějaké malformace či anomálie, se dopouští mravně těžce nedovoleného skutku. Stejně tak by jednali proti mravnímu zákonu i manžel, příbuzní či kdokoliv jiný, kdyby těhotné ženě radili nebo přikazovali podrobit se vyšetření se záměrem případně přistoupit k umělému potratu.<sup>263</sup>

Hnutí pasivního odporu proti legalizaci technických postupů zaměřených proti lidskému životu i proti důstojnosti člověka proniká stále zřetelněji do mravního vědomí mnoha lidí, zvláště odborníků v biologii a medicíně.

V mnoha zemích legalizace umělého potratu a právní shovívavost k soužití nemanželských dvojic znesnadňují respektování základních práv, na které upozorňuje

---

<sup>263</sup> Srov. KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY, instrukce *Donum vitae*, *O respektování počínajícího lidského života a o důstojnosti plození. Odpovědi na některé aktuální otázky*, Občanské sdružení Hippokrates, Brno 2007, s. 17 - 19.

instrukce *Donum vitae*. Snad tyto státy nepřeberou zodpovědnost za další zhoršování nespravedlivého a společnost poškozujícího stavu. Národy a státy by si měly naopak uvědomit všechny kulturní, ideologické a politické důsledky a měly by najít moudrost i odvahu pro přijetí zákonů, které budou spravedlivější a budou více respektovat lidský život i rodinu jako instituci.<sup>264</sup>

Občanský zákon má zajistit obecné dobro lidí, a to prostřednictvím uznání a ochrany základních práv i podporou míru a veřejné mravnosti (*srov. DH 7*). V žádné oblasti života však občanský zákon nemůže nahradit svědomí.<sup>265</sup>

Závěry vědeckého bádání o lidském embryu poskytují cenné informace, podle kterých je možno rozumem rozpoznat osobní přítomnost již v okamžiku prvních projevů lidského života: jak by tedy živý lidský jedinec mohl nebyť lidskou osobou?<sup>266</sup>

Svědomí lidstva nemůže zůstat indiferentní ani nedotčené pokroky techniky, která získává stále rozsáhlejší a hluboko zasahující nadvládu v procesu plození a v prvních fázích lidského života. Snad nikdy tak jako dnes a právě v této oblasti se nenabízela moudrost jako jediná záchranná kotva k tomu, aby si člověk při vědeckém a experimentálním bádání mohl počínat inteligentně a s láskou, tj. v úctě, v hluboké úctě k nedotknutelné osobní důstojnosti každého člověka od prvního okamžiku jeho existence. Je tomu tak tehdy, když věda a technika nasadí legitimní prostředky k obraně života a k léčení chorob od samého počátku a pro zachování důstojnosti samotného bádání odmítne zákroky, které by změnily genetický stav jednotlivce i lidského rodu.<sup>267</sup>

Ve shodě se zásadami lidského a křesťanského pohledu na manželství musíme se vši rozhodností zdůrazňovat, že je nutno naprosto vyloučit jako dovolenou cestu pro regulaci porodnosti přímé přerušení plodivého procesu již započatého a zvláště potrat zamýšlený a provedený třeba i z důvodů léčebných (*srov. GS 27*).<sup>268</sup>

---

<sup>264</sup> Srov. *tamtéž*, s. 38.

<sup>265</sup> *Tamtéž*, s. 36.

<sup>266</sup> *Tamtéž*, s. 17.

<sup>267</sup> JAN PAVEL II., posynodální apoštolský list *Christifidelis laici*, *O povolání a poslání laiků v církvi a ve světě*, Zvon, Praha 1990, čl. 38.

<sup>268</sup> Srov. PAVEL VI., encyklika *Humanae vitae*, *O správném řádu sdělování lidského života*, Stojanov 1980, čl. 14.

## Následující uvedené údaje Českého statistického úřadu poskytují přehled o stavu potratovosti v České republice v letech 1991 – 2008

V roce 2008 podstoupilo potrat 41 446 žen.<sup>269</sup> Absolutní počet potratů ve srovnání s předchozím rokem vzrostl o 529. Úroveň úhrnné potratovosti setrvala na hodnotě 0,54 potratu na jednu ženu. Dlouhodobý trend snižující se potratovosti, a to zejména díky využívání antikoncepce, datovaný od konce 80. let 20. století se zpomalil v polovině let devadesátých a roku 2006 se zastavil.<sup>270</sup>

**Tab. 1: Potratovost 1991-2008<sup>271</sup>**

	1991	2001	2004	2005	2006	2007	2008
<b>Počet potratů celkem</b>	120 050	45 057	41 324	40 023	39 956	40 917	41 446
z toho: samovolné potraty	13 985	11 116	12 402	12 245	13 326	14 102	14 273
umělá přerušeni těhotenství (UPT)	106 042	32 528	27 574	26 453	25 352	25 414	25 760
mimoděl. těh. a ostatní potraty	23	1 413	1 348	1 325	1 281	1 401	1 413
Podíl samovolných potratů (%)	11,6	24,7	30,0	30,6	33,3	34,5	34,4
Podíl UPT (%)	88,6	72,2	66,7	66,1	63,4	62,1	62,2
<b>Úhrnná potratovost</b>	1,69	0,60	0,55	0,53	0,53	0,54	0,54
Úhrnná samovolná potratovost	0,20	0,14	0,16	0,16	0,17	0,18	0,18
Úhrnná umělá potratovost	1,50	0,44	0,37	0,35	0,34	0,34	0,34
Průměrný věk ženy při potratu	28,5	29,6	29,8	29,8	30,0	29,9	29,9
Průměrný věk ženy při samov. potratu	26,5	29,1	29,9	30,0	30,4	30,4	30,6
Průměrný věk ženy při UPT	28,7	29,7	29,8	29,6	29,7	29,6	29,5

Snižující se potratovost potvrzují i nejnovější údaje Českého statistického úřadu, zveřejněné dne 15. března 2010, ze kterých mimo jiné vyplývá, že v roce 2009 bylo provedeno 40 500 potratů, což je o 946 potratů méně než v roce 2008.<sup>272</sup>

Více než třetinu potratů dnes tvoří samovolné potraty. V roce 2008 jich bylo evidováno 14 273. Přestože jde o zatím nejvyšší absolutní počet od roku 1991, úroveň

<sup>269</sup> Údaje o potratech poskytuje Českému statistickému úřadu Ústav zdravotnických informací a statistiky. Ten také každoročně vydává a na svých stránkách ([www.uzis.cz](http://www.uzis.cz)) zveřejňuje publikaci s názvem Potraty.

<sup>270</sup> *Potratovost*, [http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/1D00355EB2/\\$File/400709a5.pdf](http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/1D00355EB2/$File/400709a5.pdf), staženo 15. 3. 2010.

<sup>271</sup> *Tamtéž*.

<sup>272</sup> *Počet obyvatel ČR se loni zvýšil o 39 000, většina se přistěhovala*, <http://www.novinky.cz/domaci/194700-pocet-obyvatel-cr-se-loni-zvysil-o-39-000-vetsina-se-pristehovala.html>, staženo 16. 3. 2010.

úhrnné samovolné potratovosti 0,18 pro rok 2008 byla nižší než v roce 1991, kdy dosahovala 0,20.

Zatímco v roce 1991 byla událost samovolného potratu evidována u ženy v průměru 26,5leté, v roce 2008 se jednalo o ženu 30,6letou. Nárůst průměrného věku ženy při samovolném potratu, stejně jako věkové rozložení, přitom kopíruje vývoj věkového rozložení plodnosti (viz. Tab. 1).

Největší část potratů tradičně představují umělá přerušení těhotenství, když se jejich podíl v období 1991-2007 snížil z 88,3 až na 62,1 %, absolutně jich bylo provedeno 25 760 (meziroční nárůst o 346).

Mezi potraty se dále řadí ukončení mimoděložního těhotenství a ostatní potraty. Těch posledně jmenovaných bývá absolutně velmi málo, v letech 2007 a 2008 nebyl do této kategorie zařazen dokonce ani jeden z provedených potratů. Relativní zastoupení mimoděložních těhotenství a ostatních potratů na celkovém počtu se od počátku 90. let zvýšilo z 1,6 na 3,4 %. V roce 2008 patřilo do této skupiny 1 413 událostí.

Z hlediska rodinného stavu nejvíce potratů připadá na ženy vdané, v roce 2008 to bylo 19 081, druhá velká skupina na svobodné ženy.

Mezi vdanými ženami, které podstoupily umělé přerušení těhotenství, totiž výrazně převažovaly ženy, které již měly dvě živé narozené děti (5 313), naproti tomu svobodné ženy podstupující umělé přerušení těhotenství byly většinou bezdětné (6 482). Podstatně méně byly evidovány interrupce žen s jedním dítětem (2 590 u vdaných žen a 2 962 u svobodných). Celkově se umělá přerušení těhotenství stále nejčastěji týkají žen se dvěma živě narozenými dětmi, přestože v období 1991-2008 došlo k největšímu poklesu v absolutním počtu umělých přerušení těhotenství právě u těchto dvoudětných žen.

Celková úroveň úhrnné potratovosti přitom v letech 1991-2008 poklesla z 1,69 na 0,54 umělých přerušení těhotenství na jednu ženu.<sup>273</sup>

Pokles měr umělé potratovosti v období 1991-2008 byl intenzivnější u žen vdaných než svobodných, čímž se umělá potratovost svobodných a vdaných žen v některých věkových skupinách téměř vyrovnala.

Počet potratů spadl za dvacet let na třetinu, úhrnná potratovost se snížila ještě o něco více. Značný úbytek potratů a zejména umělých přerušení těhotenství je připisován širšímu rozšíření moderních způsobů plánování rodičovství: podíl žen ve

---

<sup>273</sup> *Potratovost*, [http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/1D00355EB2/\\$File/400709a5.pdf](http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/1D00355EB2/$File/400709a5.pdf), staženo 15. 3. 2010.

fertilním věku užívajících hormonální antikoncepci vzrostl v období 1991-2007 ze 16 % až na 55 %.<sup>274</sup>

## 4.2 Eutanazie

V současné společnosti, ve které jsou často zpochybňovány dokonce i základní hodnoty lidského života, ovlivňují kulturní změny způsob, jakým se pohlíží na utrpení a smrt; lékařská věda zdokonalila svou schopnost léčit a je schopna prodlužovat život i za zvláštních situací, což mnohdy vyvolává problémy mravního charakteru. Lidé žijící v takové situaci se proto s obavou táží po smyslu pokročilého stáří a smrti. Dotazují se, zda mají právo přivodit sobě nebo svým blízkým „sladkou smrt“, která by zkrátila jejich utrpení a byla by podle nich více v souladu s lidskou důstojností.<sup>275</sup>

Žijeme v době, kdy se lidé snaží všemi prostředky vyhnout jakémukoliv utrpení. V utrpení a trápení můžeme těžit vzácné poklady. Z neštěstí lze vytěžit štěstí a světlo může zasvítit právě uprostřed nejtemnější noci.<sup>276</sup> Utrpení nemusí ničit naše srdce; může vést k životu. Málokdo však bolest očekává nebo vítá, když přijde.<sup>277</sup>

Moderní společnost je založena na výkonu a jen ten něco znamená, kdo podává výkon. Smyslem života se stává výroba, rozvoj, konzum ve velkém i v malém, růst, pokrok, dokonalost, vylepšování životní úrovně v každém ohledu apod. Uvedený způsob myšlení nepřiznává utrpení a umírání vůbec žádný smysl a zamlžuje rozdíl mezi hodnotou člověka ve smyslu důstojnosti a jeho hodnotou ve smyslu užitečnosti.<sup>278</sup> Na staré lidi se často pohlíží jako na neužitečné nebo dokonce jako na obtížné břemeno.

Písmo svaté s oblibou ukazuje starého člověka jako symbol osoby naplněné moudrostí a bázní Boží (*srov. Sir 25,4-6*). V tomto smyslu lze „dar“ starého člověka

---

<sup>274</sup> *Potrátovost*, [http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/1D00355EB2/\\$File/400709a5.pdf](http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/1D00355EB2/$File/400709a5.pdf), staženo 15. 3. 2010.

<sup>275</sup> KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY, *Deklarace o eutanazii, Bona et iura*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2009, s. 15.

<sup>276</sup> *Srov. SCHLINKOVÁ, B. M., Užitečné trápení? Postoj k problémům, kterým se v životě nikdo nevyhne*, Luxpress, Praha 1996, s. 92.

<sup>277</sup> *Srov. ALLENDER, D. B., Cesta uzdravení*, Porta libri, Bratislava 2003, s. 4.

<sup>278</sup> KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY, *Deklarace o eutanazii, Bona et iura*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2009, s. 7 - 8.

vidět v tom, že je v církvi i ve společnosti svědkem tradice víry (*srov. Ž 44,2; Ex 12,26-27*), učitelem života (*srov. Sir 6,35; 8,11-12*) a nositelem lásky.<sup>279</sup>

Utrpení nás může přivést blíže k Bohu, nebo nás může od něho odvést a konec konců od toho, abychom byli lidšší a vůbec žili. Jestliže jsme uzavřeni pro bolest, budeme uzavřeni také pro opravdovou radost. Jestliže smrt nebo fyzickou nemoc nevidíme jako nic víc než událost, kterou je třeba co nejrychleji a pokud možno bez bolesti vyřešit, potom se připravujeme o možnost pochopit skutečný význam takové události.<sup>280</sup>

Mnozí staří lidé nadto trpí i duševně. Mají pocit, že už je nikdo nepotřebuje, jsou osamělí, protože ztratili svého celoživotního druha, děti vyrostly a odešly z domova, mají své vlastní rodiny a možná bydlí i ve vzdáleném místě. Mnozí přátelé a známí buď pomřeli, nebo jsou sami obtíženi věkem – a kdopak má potom zájem o starého člověka? Málo starých lidí žije obklopeno láskou. Obyčejně ji nejvíce postrádají ti, kdo ji sami nerozsévali.<sup>281</sup>

Opravdovým trápením je stárnutí, jestliže se přidávají různé nemoci, které k vyššímu věku většinou patří. Člověk na všech stranách zakouší, jak křehká je lidská existence, když Bůh dovolí, aby ochably tělesné i duševní síly, a staneme se závislími, vpravdě ubohými lidmi. Při nejlepší vůli člověk už mnohé nezvládá, a tak hrozí nebezpečí, že se proti svému stavu bouří, reptá a zahořkne. Tím však ztrpčuje život nejenom sobě, ale i svému okolí. Říká se, že stárnout je velké umění, které každý nezvládne.<sup>282</sup>

Lidé, co těžce snášejí bolest a žal, nejčastěji pro nevyléčitelnou chorobu, žádají lékaře anebo jiného člověka, aby je usmrtil a zbavil bolesti. Tento způsob odstranění bolesti a útěk ze života se nazývá eutanazie. Slovo je řeckého původu, odvozené od „eu“ – dobrý a „thanatos“ – smrt. Mohli bychom tedy říci, že eutanazie je bezbolestný odchod z tohoto světa – „dobrá smrt“, která zbaví člověka bolesti.

V dějinách máme příklady eutanazie. Starý zákon píše o Abimelechovi: „Rychle zavolal svého zbrojnoše a poručil mu: „Vytas meč a usmrť mě, ať o mně neříkají: »Zabila ho žena!«“ Mládenec jej tedy probodl a on zemřel“ (*Sdc 9,54*). Podobně i „Saul řekl svému zbrojnoši: „Vytas meč a probodni mě jím, než přijdou ti neobřezanci, aby

<sup>279</sup> Srov. JAN PAVEL II., posynodální apoštolský list *Christifidelis laici*, *O povolání a poslání laiků v církvi a ve světě*, Zvon, Praha 1990, čl. 48.

<sup>280</sup> ALLENDER, D. B., *Cesta uzdravení*, Porta libri, Bratislava 2003, s. 13.

<sup>281</sup> Srov. SCHLINKOVÁ, B. M., *Užitečné trápení? Postoj k problémům, kterým se v životě nikdo nevyhne*, Luxpress, Praha 1996, s. 59.

<sup>282</sup> Srov. *tamtéž*.



mě neprobodli oni a nezneuctili.“ Zbrojnoš však nechtěl, velmi se bál. Saul tedy uchopil meč a nalehl na něj“ (1 Sam 31,4).<sup>283</sup>

Ve starověku eutanazie znamenala dobrou smrt bez přílišného utrpení. Dnes se již nemyslí na původní význam tohoto slova, ale spíše na přímý lékařský zákrok, který zmenšuje bolesti v nemoci nebo v agonii, někdy i s nebezpečím předčasného ukončení života. A kromě toho se slovo eutanazie používá v užším slova smyslu, totiž ve významu jako „usmrcení z milosti“, s cílem radikálně odstranit nadměrné utrpení nebo uchránit abnormální děti, mentálně postižené, či nevléčitelně nemocné před možná víceletým prodlužováním nešťastného života, jenž by mohl představovat příliš těžké břemeno pro jejich rodiny nebo pro společnost.<sup>284</sup>

Papež Jan Pavel II. schválil „*Deklaraci o eutanazii*“, ve které se podává vysvětlení církevní nauky o této věci a odpověď na nově vzniklé otázky. Vydala ji Posvátná kongregace pro nauku víry 5. května 1980.<sup>285</sup>

V tomto dokumentu se eutanazií rozumí jednání nebo zanedbání, které samo o sobě nebo svým zaměřením způsobuje smrt, aby se tak vyloučila jakákoliv bolest. Eutanazie tedy spočívá v úmyslu a v použitých metodách.<sup>286</sup>

Lidský život je základem všech dober, a zároveň nezbytným zdrojem a předpokladem každé lidské činnosti i každého společenského soužití.<sup>287</sup> Jak již bylo uvedeno dříve lidský život je posvátný a nedotknutelný v kterémkoliv okamžiku své existence.<sup>288</sup>

Nedotknutelnost osoby, která je obrazem absolutní nedotknutelnosti samého Boha, se projevuje především a zásadně v nedotknutelnosti lidského života. Není-li co nejrozhodněji hájeno právo na život jako první a základní a jako podmínka všech ostatních osobních práv, jsou klamné a iluzorní obecné, i oprávněné, odkazy na lidská práva – např. na právo na zdraví, na byt, na práci, na založení rodiny, na kulturu apod.

---

<sup>283</sup> TONDRA, F., *Morálna teológia II., Prikázania*, Kňazský seminár biskupa Jána Vojaššáka, Spišská Kapitula – Spišské Podhradie 1996, s. 111.

<sup>284</sup> KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY, *Deklarace o eutanazii, Bona et iura*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2009, s. 17.

<sup>285</sup> TONDRA, F., *Morálna teológia II., Prikázania*, Kňazský seminár biskupa Jána Vojaššáka, Spišská Kapitula – Spišské Podhradie 1996, s. 113.

<sup>286</sup> KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY, *Deklarace o eutanazii, Bona et iura*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2009, s. 17.

<sup>287</sup> *Tamtéž*, s. 16.

<sup>288</sup> Srov. JAN PAVEL II., encyklika *Evangelium vitae, O životě, který je nedotknuté dobro*, Zvon, Praha 1995, čl. 61.

Subjektem tohoto práva je člověk ve všech fázích svého vývoje, od početí až do přirozené smrti, a ve všech situacích: ve zdraví i v nemoci, v dobré fyzické kondici i v invaliditě, v bohatství i v bídě.<sup>289</sup>

Druhý vatikánský koncil znovu slavnostně potvrdil vznešenou důstojnost člověka, zvláště jeho právo na život. Proto také odsoudil zločiny proti životu, mezi nimiž se uvádějí „vraždy všeho druhu, genocidy, potraty, eutanazie i dobrovolná sebevražda“ (GS 27).<sup>290</sup>

Důvody, proč právě v dnešní době jsou otázky ukončování života otevírány, jsou evidentní. Vědecké pokroky spolu s rozvojem technických vymožeností zaznamenaly v lékařství netušené úspěchy. Dnes je možno, jako nikdy dříve, zachraňovat a prodlužovat životy, které byly v dřívějších letech odsouzeny k zániku. Tyto pokroky však mají i svou stinnou stránku. V mnoha případech totiž dochází k tomu, že život přetrvává, ale současně je vnímán jako obrovská zátěž jak pro nemocné, tak pro jejich příbuzné, kteří trpí pohledem na své blízké ještě více než oni sami. Současně však smrt není s pokorou přijímána a vitalistické tendence medicíny, zacílené na udržování života za každou cenu, i za cenu prodlužovaného, bolestného umírání, jsou jasně patrné.

Dalším důvodem je nepochybně větší respekt „západní“ společnosti k autonomii jednotlivce. Každý je přece tím nejlepším posuzovatelem svých vlastních zájmů, preferencí, přání, hodnot a ideálů. I rozhodnutí pro smrt tedy musí být jen jeho záležitostí, do níž nikdo nemá co mluvit.<sup>291</sup> Život a smrt se podřizují vůli člověka, který tak ze sebe činí dárce života a smrti, a to podle svého vlastního rozhodování.<sup>292</sup>

Způsob, jakým přistupujeme k utrpení, je obvykle určen naším základním postojem k životním zápasům.<sup>293</sup> Čím těžší je utrpení, tím větší je požehnání, které je v něm ukryto.<sup>294</sup> Nemoci, stárnutí, neštěstí, přírodní katastrofy, zklamání v přátelství, zrada milované osoby – to jsou nejobvyklejší příčiny smutku a bolesti – ba i zoufalství.

---

<sup>289</sup> JAN PAVEL II., posynodální apoštolský list *Christifidelis laici, O povolání a poslání laiků v církvi a ve světě*, Zvon, Praha 1990, čl. 38.

<sup>290</sup> KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY, *Deklarace o eutanazii, Bona et iura*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2009, s. 14.

<sup>291</sup> *Tamtéž*, s. 6 - 7.

<sup>292</sup> KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY, instrukce *Donum vitae, O respektování počínajícího lidského života a o důstojnosti plození. Odpovědi na některé aktuální otázky*, Občanské sdružení Hippokrates, Brno 2007, s. 24.

<sup>293</sup> ALLENDER, D. B., *Cesta uzdravení*, Porta libri, Bratislava 2003, s. 6.

<sup>294</sup> SCHLINKOVÁ, B. M., *Užitečné trápení? Postoj k problémům, kterým se v životě nikdo nevyhne*, Luxpress, Praha 1996, s. 24.

Ani ten nejideálnější sociální, hospodářský a kulturní stav společnosti neodstraní ze světa fyzickou a duševní bolest, smutek a žal.<sup>295</sup>

Trpící člověk je cestou církve, protože je především cestou Krista, dobrého Samaritána, který „se nevyhnul“, nýbrž „byl pohnut soucitem, přistoupil k němu... ošetřil jeho rány... a staral se o něj“ (srov. *Lk 10,32-34*).<sup>296</sup>

Náš život má oslavovat Boha. Největším životním štěstím je patřit Pánu Ježíši a všechno v něm mít. Ve srovnání s tímto pokladem je potom každá nemoc zanedbatelná.<sup>297</sup> Vlastními bolestmi a utrpením se učíme lépe chápat jiné trpící, jsme milosrdnější, učíme se přimlout za trpící a za celý ubohý svět.<sup>298</sup>

Požehnaně stárnout mohou jen lidé věřící v Pána Ježíše Krista. Ti potom svůj pokořující stav nesou s vděčností v srdci, protože je tak Pán učí, jak se stát malými a pokornými. Jejich intelekt sice upadá, ale jejich duch zůstává jasný. Čím více mizí viditelné vnější přednosti, tím více září dary duchovní.<sup>299</sup>

Jestliže na jedné straně život je Boží dar, pak na straně druhé je smrt nevyhnutelná. Proto je nezbytné, aniž bychom hodinu smrti jakkoli uspišovali, abychom byli schopní přijmout ji s plným vědomím své odpovědnosti a se vší důstojností. Smrt totiž znamená konec našeho pozemského života, zároveň však otevírá přístup k životu věčnému. Proto se všichni lidé mají na tuto událost připravit ve světle lidských hodnot, a křesťané ještě mnohem více ve světle víry.<sup>300</sup> Jak říká svatý Pavel: „Žijeme-li žijeme pro Pána, umíráme-li, umíráme pro Pána. Ať tedy žijeme nebo umíráme, patříme Pánu“ (*Řím 14,8*; srov. *Flp 1,20*).<sup>301</sup>

„Právo na smrt“ znamená právo zemřít zcela pokojně s lidskou i křesťanskou důstojností.<sup>302</sup> Nač jiného by měli myslet než na smrt lidí, kteří se dostali na oddělení nevyléčitelných, odkud pacienti propouštějí jenom proto, aby umřeli doma.<sup>303</sup> Strach ze smrti je jistě největším strachem, který na nás doléhá. Smrt je rozhodujícím okamžikem v našem pozemském životě, je jeho závěrečným podtržením. Smrt nás nevyhnutelně

<sup>295</sup> TONDRA, F., *Morálna teológia II., Prikázania*, Kňazský seminár biskupa Jána Vojsašáka, Spišská Kapitula – Spišské Podhradie 1996, s. 111.

<sup>296</sup> JAN PAVEL II., posynodální apoštolský list *Christifidelis laici, O povolání a poslání laiků v církvi a ve světě*, Zvon, Praha 1990, čl. 53.

<sup>297</sup> SCHLINKOVÁ, B. M., *Užitečné trápení? Postoj k problémům, kterým se v životě nikdo nevyhne*, Luxpress, Praha 1996, s. 24.

<sup>298</sup> *Tamtéž* s. 28.

<sup>299</sup> Srov. *tamtéž*, s. 60.

<sup>300</sup> KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY, *Deklarace o eutanazii, Bona et iura*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2009, s. 22 - 23.

<sup>301</sup> *Tamtéž*, s. 15.

<sup>302</sup> Srov. *tamtéž*, s. 20.

<sup>303</sup> ŠPIDLÍK, T., *K vyšším věcem jsem se narodil*, Alverna, Praha 1991, s. 85 - 86.

přivede na místo, kde budeme potahováni k zodpovědnosti za své skutky a za celý svůj život, ať jsme se to jakkoliv snažili po celý život popírat. Bezbožní propadají v umírání smrtelnému strachu. Od strachu ze smrti nám může pomoci jediné to, když se na ni připravíme.<sup>304</sup>

Četná a navzájem se potvrzující svědectví dovolují vyslovit přesvědčení, že sama příroda se postarala, aby v okamžiku smrti se stalo snesitelnějším ono odloučení, které by bylo pro člověka v plném zdraví nesmírně bolestné.

Prosby těžce nemocných lidí, kteří se dovolávají smrti, nelze chápat jako projev skutečné žádosti o eutanazii; jde totiž téměř vždy o dožadování se pomoci a lásky. To, co nemocný člověk kromě lékařské péče potřebuje, je láska a lidská i nadpřirozená vroucnost ducha, jíž může a má být obklopen ze strany všech, kteří jsou mu blízcí, ať už rodičů a dětí, či lékařů a ošetřovatelů.<sup>305</sup>

Je dobře známo, že když rodina plní opravdu svou roli, pak kvalitu této péče – alespoň v určitém ohledu – nemohou nahradit instituce, které se nacházejí mimo rámec rodiny, byť jsou jinak velmi dobré a disponují tím nejmodernějším technickým vybavením.<sup>306</sup>

V láskyplném a velkodušném přijetí každého lidského života, zvláště jedná-li se o slabé nebo nemocné, spatřuje zvláště dnes církev základní moment svého poslání, které je třeba o to více uskutečňovat, že stále více začíná převládat „kultura smrti“.<sup>307</sup>

Druhý vatikánský koncil na mnoha místech ve svých dokumentech zdůraznil tuto zásadní starostlivost církve, aby totiž „svět“ se „dokonaleji přizpůsobil ... vynikající důstojnosti člověka“ (GS 91), a to ve všech svých projevech, tak aby se „zlidštil“ (GS 38).<sup>308</sup>

Na základě důstojnosti své osoby je člověk vždycky hodnotou sám o sobě a pro sebe a jako takový musí být chápán a podle toho se s ním musí jednat. Nikdy se na něho nesmí hledět a zacházet s ním jako s předmětem k použití, s nástrojem nebo věcí. Osobní důstojnost je základem rovnosti všech lidí a je nezničitelným vlastnictvím

---

<sup>304</sup> SCHLINKOVÁ, B. M., *Užitečné trápení? Postoj k problémům, kterým se v životě nikdo nevyhne*, Luxpress, Praha 1996, s. 68 - 69.

<sup>305</sup> KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY, *Deklarace o eutanazii, Bona et iura*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2009, s. 18.

<sup>306</sup> Srov. JAN PAVEL II., encyklika *Evangelium vitae*, *O životě, který je nedotknutelné dobro*, Zvon, Praha 1995, čl. 91, čl. 94; PAPEŽSKÁ RADA PRO RODINU, *Rodina, manželství a „fakticky existující soužití“*, Sekretariát České biskupské konference, Praha 2001, čl. 27.

<sup>307</sup> JAN PAVEL II., posynodální apoštolský list *Christifidelis laici*, *O povolání a poslání laiků v církvi a ve světě*, Zvon, Praha 1990, čl. 38.

<sup>308</sup> JAN PAVEL II., encyklika *Redemptor hominis*, *Vykupitel světa*, Zvon, Praha 1996, čl. 13.

každého člověka. Nesmírná síla tohoto tvrzení se zakládá v jedinečnosti a neopakovatelnosti každého člověka. Z toho plyne, že jednotlivec nemůže být nivelizován vším, co jej chce rozdrtit a zničit v anonymitě kolektivu, instituce, struktury či systému. Lidská bytost ve své jedinečnosti není ani číslem, ani článkem řetězu, ani částí systému.<sup>309</sup>

Účinné uznání osobní důstojnosti každého člověka vyžaduje obranu a podporu lidských práv a úctu k nim. Jsou to práva přirozená, univerzální a nedotknutelná. Změnit nebo je dokonce zrušit nemůže nikdo: ani jednotlivec, ani skupina, ani žádná autorita, ani stát, neboť pocházejí přímo od Boha. Poslání a odpovědnost za uznání osobní důstojnosti každého člověka a za ochranu práva na život jsou uloženy všem lidem.<sup>310</sup>

V současné době je eutanazie povolena v Nizozemí a v Belgii, kde je definována jako „úmyslné ukončení života člověka někým jiným než člověkem samotným (= lékařem) na jeho vlastní žádost“. V Nizozemí byla formulována již v osmdesátých letech minulého století tzv. kritéria rotterdamská: nemocný musí být kompetentní, jeho žádost dobře uvážená, jasná a opakovaná, utrpení musí být nesnesitelné – ne nutně fyzické, eutanazii může provádět jedině lékař, lékař vše musí konzultovat s jiným lékařem. I Světová lékařská asociace, která však neschvaluje a odsuzuje takové jednání, definuje eutanazii podobně.<sup>311</sup>

V těchto zemích, navzdory všem vytyčeným zásadám a podmínkám, jsou zabíjeni i lidé nekompetentní, kteří o zabití nežádali – a ostatně i tzv. dobrovolná žádost nemocného je v naprosté většině případů iluzí. Hlavními důvody žádostí pacientů o zabití jsou jejich pocity ztráty důstojnosti, pocity ztráty smyslu života, opuštěnost, osamělost, pocity, že jsou břemenem svým blízkým, strachy z bolesti, strachy z umírání a podobně. Je naprosto zpochybnitelné, že tito nemocní, často v odlidštěném prostředí nemocnic, pod vlivem léků, které tlumí jejich obtíže rázu tělesného, jsou schopni svobodně, autonomně a kompetentně rozhodovat o svém bytí či nebytí.

Samozřejmost, s jakou se předpokládá, že zabíjí lékař, je hrůzná. Lékař nemusí vyhovět jakékoliv destruktivní žádosti svého nemocného, vždyť jde o jeho osobní i profesní integritu. Skutky, které konáme, přece ovlivňují zpětně náš charakter.

---

<sup>309</sup> JAN PAVEL II., posynodální apoštolský list *Christifidelis laici*, *O povolání a poslání laiků v církvi a ve světě*, Zvon, Praha 1990, čl. 37.

<sup>310</sup> *Tamtéž*, čl. 38.

<sup>311</sup> Srov. KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY, *Deklarace o eutanazii, Bona et iura*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2009, s. 8 - 9.

Zvykneme-li si na zabíjení, budeme brzy zabíjet s čistým svědomím. Ve hře je i budoucnost celého lékařství a jeho hojivého poslání.<sup>312</sup>

V České republice poslanci už o zákonné úpravě eutanazie také hlasovali. V roce 2006 právě kvůli pasáži o asistované smrti zamítli celý trestní zákoník. Samostatný zákon o eutanazii projednávali čeští zákonodárci vůbec poprvé v dubnu 2008. Autorem předlohy tohoto zákona byla Liberální reformní strana (Lira) v čele s jejím předsedou Milanem Hamerským. Tento návrh však Senátem neprošel. Nový impuls dostalo toto kontroverzní téma v červenci 2008 předložením návrhu senátorky ze stranu SNK Evropských demokratů (SNK ED) Václavy Domšové. Její návrh zákona však Senátem opět neprošel a znovu se o něm bude jednat až za dva roky. Předloha by podle kritiků, většinou lékařů, legalizovala vědomé zabíjení a neřeší hrozbu zneužívání.<sup>313</sup>

Spolu s církví odpovídáme, že eutanazie není přípustná a zdůvodnit to můžeme buď zkušenostně, teleologicky, nebo zásadním přístupem, deontologicky. Teleologický přístup čili zkušenostní, bude argumentovat například tzv. kluzkým svahem, což se stalo v lékařské etice přímo odborným termínem. Tento termín chce říci, že povolení eutanazie by uvedlo do stále rostoucího pohybu demoralizaci společnosti vůči životu a smrti, který by připomínal rostoucí pohyb tělesa na kluzkém svahu, jako jsou třeba sánky na zasněženém svahu. To je argumentace teleologická, orientující se na předvídatelných důsledcích zamýšleného jednání. Jiný příklad pro teleologickou argumentaci: Povolení eutanazie by narušilo důvěru pacienta v lékaře, v kterém by se naučil vidět ohrožení pro sebe, zejména je-li starý a nevléčitelně nemocný.<sup>314</sup>

Zamítnutí eutanazie však můžeme zdůvodnit taky zásadním způsobem, tedy deontologicky. Lékař nepůsobí proto, aby zabíjel, ale podstatou jeho poslání a svatou povinností je chránit život. Člověk nemá právo disponovat životem, jak ukazuje Zjevení, život mu byl pouze svěřen do péče. Tady nejde o apelování na důsledky

---

<sup>312</sup> Srov. KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY, *Deklarace o eutanazii, Bona et iura*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2009, s. 10 - 11.

<sup>313</sup> V Senátu proběhla diskuze k návrhu zákona o eutanazii, <http://www.ct24.cz/domaci/8497-v-senatu-probehla-diskuze-k-navrhu-zakona-o-eutanazii/>, staženo 15. 3. 2010.

<sup>314</sup> Srov. SKOBLÍK, J., *Morálka v křesťanské praxi* (výběr statí), Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, Praha 2002, s. 67.

jednání, ale na podstatu věci, která platí vždycky, i při proměňujících se podmínkách života.<sup>315</sup>

Eutanazie je v protikladu vůči nedotknutelnosti života. Je zcela v rozporu s eticky obhajitelným vztahem mezi lékařem a jeho nemocným. Neexistuje žádné morální, právní anebo sociální opodstatnění pro její legalizaci.<sup>316</sup>

Se vši rozhodností je třeba zdůraznit, že nic a nikdo nemůže žádným způsobem dopustit zabití nevinné lidské bytosti, ať je to plod nebo zárodek, dítě nebo dospělý, člověk starý nebo nevléčitelně nemocný či umírající. Kromě toho není nikomu dovoleno žádat o tento akt zabití pro sebe nebo pro jiného člověka, který je svěřen do jeho péče, ba dokonce nikdo s takovým činem nesmí ani souhlasit, ať již explicitně, nebo implicitně. Žádná autorita nemůže takový čin legitimně nařídit ani dovolit. Jde totiž o porušení božského zákona, urážku důstojnosti lidské osoby, zločin proti životu a proti lidstvu.<sup>317</sup>

Podle křesťanského učení má bolest, zvláště v posledních okamžicích života, zvláštní místo v Božím plánu spásy. Je totiž podílem na Kristově utrpení a sjednocením se s jeho vykupitelskou obětí, kterou on přinesl v poslušnosti Otcově vůli.<sup>318</sup>

Jediná důstojná možnost, jak účinně pomáhat umírajícím, tkví v řádné paliativní a hospicové péči. Její filozofií je ošetřování všech vzájemně provázaných dimenzí člověka, takže umírající nemocný nemusí trpět po žádné stránce. Jeho smrt není ani urychlována, ale ani oddalována za cenu protahovaného bolestného umírání. Nemá pak důvod žádat o zabití.<sup>319</sup>

---

<sup>315</sup> SKOBLÍK, J., *Morálka v křesťanské praxi* (výběr statí), Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, Praha 2002, s. 67.

<sup>316</sup> Srov. KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY, *Deklarace o eutanazii, Bona et iura*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2009, s. 12.

<sup>317</sup> *Tamtéž*, s. 17 - 18.

<sup>318</sup> Srov. *tamtéž*, s. 19.

<sup>319</sup> *Tamtéž*, s. 8.

### 4.3 Volné partnerské soužití

V důsledku rychlých kulturních přeměn se dnes šíří některé jevy, které jsou nábožensky, a často i občansko-právně neregulární, a to i mezi katolíky, k nemalé škodě instituce rodiny jako takové, i lidské společnosti, jejíž je rodina základní buňkou.<sup>320</sup>

Mnozí se dnes domáhají práva na sexuální spojení před započítím manželství, alespoň tehdy, vyžaduje-li pevné předsevzetí zasnoubit se a náklonnost, která je jakýmsi způsobem již manželská, u obou osob takové doplnění, jež oni pokládají za přirozené; a to zvláště, brání-li uzavření manželství vnější podmínky nebo když se zdá, že je toto intimní spojení nezbytné, aby byla zachována láska.<sup>321</sup>

Tento názor je v rozporu s křesťanskou naukou. Jakkoli je totiž odhodlání těch, kdo se předčasně vážou těmito spojeními, pevné, neumožňuje se jimi nicméně, aby byly bezpečně zajištěny upřímnost a věrnost vzájemného intimního vztahu mezi mužem a ženou, a především, aby byl tento intimní vztah uchráněn před žádostivostí a vrtkavostí úsudku. Manželstvím se totiž láska mezi snoubenci začleňuje do lásky, kterou si Kristus neodvolatelně zamiloval církvi (*srov. Ef 5,25-32*); zatímco skutečné pohlavní spojení v necudnosti<sup>322</sup> poskvřňuje chrám Ducha svatého, kterým se křesťan stal. Tělesné spojení není legitimní, pokud mezi mužem a ženou není vytvořeno stálé společenství života.<sup>323</sup>

Volné soužití patří mezi „fakticky existující soužití“, kdy tento výraz zahrnuje pod společný název celou řadu různých a vzájemně odlišných lidských skutečností, jejichž společným jmenovatelem je to, že se jedná o soužití pohlavního typu bez manželství.<sup>324</sup>

Je třeba odlišovat rozličné prvky lidské slabosti, z nichž pak vycházejí fakticky existující soužití, jejichž charakteristikou je tak zvaná „volná láska“. Dále je třeba rozlišovat mezi fakticky existujícími soužitími, k nimž se někteří cítí být nuceni obtížnými situacemi, a takovými soužitími, která jsou chtěna jako taková, která se

---

<sup>320</sup> Srov. JAN PAVEL II., apoštolská adhortace *Familiaris consortio*, *O úkolech křesťanské rodiny v současném světě*, Zvon, Praha 1996, čl. 79.

<sup>321</sup> KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY, prohlášení *Persona humana*, *O některých otázkách sexuální etiky*, Řím 1975, čl. 7, In: *Homosexualita a křesťanská antropologie*, Pastorační středisko, Praha 1998.

<sup>322</sup> Mimomanželské sexuální spojení je výslovně odsouzeno v: 1 Kor 5,1-6.9; 7,2; 10,8; Ef 5,5-7; 1Tim 1,10; Žid 13,4; otevřenou argumentací viz. v: 1 Kor 6,12-20.

<sup>323</sup> KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY, prohlášení *Persona humana*, *O některých otázkách sexuální etiky*, Řím 1975, čl. 7, In: *Homosexualita a křesťanská antropologie*, Pastorační středisko, Praha 1998.

<sup>324</sup> Srov. PAPEŽSKÁ RADA PRO RODINU, *Rodina, manželství a „fakticky existující soužití“*, Sekretariát České biskupské konference, Praha 2001, čl. 2.



vyznačují „pohrdáním, protestem nebo odmítáním společnosti, rodiny jako instituce, společensko-politického řádu nebo touhou po vlastním požitku“.<sup>325</sup> Konečně je třeba brát na zřetel situaci těch, kdo žijí ve fakticky existujících soužitích pro „krajní nevědomost, mnohdy v důsledku opravdu nespravedlivých poměrů,“ nebo také pro jistou „duševní nezralost, která je plná nejistotou a strachem před trvalým a definitivním společenstvím“.<sup>326</sup>

Druhý vatikánský koncil tvrdí, že takzvaná „volná láska“ (*GS 47*) je pro manželství čímsi rozkladným a ničivým, protože v této takzvané volné lásce chybí konstitutivní prvek lásky manželské, která se zakládá na neodvolatelném manželském souhlasu, jímž se manželé darují vzájemně jeden druhému a zároveň jeden druhého přijímají, a tak dávají vzniknout právnímu poutu a svazku, který má veřejný a právní charakter. To, co koncil nazývá „volnou“ láskou je i kořenem, z něhož vzcházejí fakticky existující soužití.<sup>327</sup>

Přirozená náklonnost k sexuální aktivitě neodpovídá vždy vydařenému lidství, humánní sexualitě, nýbrž může vést ke ztrátě „*lidské tváře*“. Je tedy nutné, aby byla regulována jistými pravidly, která slouží sexualitě, aby přispívala k rozvoji lidské osobnosti.

Funkcí sexu je dvojí nerozdělené dárcovství: dárcovství sebe druhé osobě a dárcovství nového života (v možnosti). Obě schopnosti nejsou na sobě nezávislé, nýbrž z vůle Tvůrce spolu souvisejí a nemají být lidským rozhodnutím rozdělovány. Lze přímo mluvit o jediném dárcovství tím, že úplné darování osoby osobě zahrnuje dar sebe jako příčinu rodičovství partnera.<sup>328</sup>

Zkušenost učí, že k tomu, aby sexuální spojení skutečně odpovídalo požadavkům své vlastní finality a lidské důstojnosti, musí být láska chráněna stálostí manželství. Většina sexuálních spojení, jež předcházejí legitimnímu manželství, totiž vylučuje očekávání potomstva. Taková láska, která se neprávem představuje jako manželská, nebude s to přerůst do lásky otcovské a mateřské, jak by měla; nebo, pokud k ní dospěje, stane se tak na úkor prospěchu dětí, neboť ty budou připraveny

---

<sup>325</sup> JAN PAVEL II., apoštolská adhortace *Familiaris consortio*, *O úkolech křesťanské rodiny v současném světě*, Zvon, Praha 1996, čl. 81.

<sup>326</sup> *Tamtéž*.

<sup>327</sup> PAPEŽSKÁ RADA PRO RODINU, *Rodina, manželství a „fakticky existující soužití“*, Sekretariát České biskupské konference, Praha 2001, čl. 12.

<sup>328</sup> SKOBLÍK, J., *Sexualita z pohledu morálky, Upravený text přednášky*, Centrum pro rodinu při Arcibiskupství pražském, Praha 1994, s. 7.

o společenství, kde by se náležitě vyvíjely a kde by nacházely prostředky ke svému začlenění do celku společnosti.<sup>329</sup>

Fakticky existující soužití předpokládá společné bydlení pod jednou střechou provázené sexuálním poměrem, což toto soužití odlišuje od jiných typů soužití, a dále předpokládá určitou relativní tendenci ke stabilitě, což takové soužití odlišuje od vazeb se sporadickým nebo příležitostným soužitím. Odlišují se jasným požadavkem toho, aby takové soužití neimplikovalo žádné pouto. Ustavičná nestabilita vyplývající ze skutečnosti, že takový společný život lze opustit, je tedy jasnou charakteristikou fakticky existujících soužití.<sup>330</sup> Počet prostých fakticky existujících soužití vzrůstá.<sup>331</sup>

Fakticky existující soužití se zakládají pouze na citové náklonnosti,<sup>332</sup> jsou důsledkem soukromého chování a na této soukromé rovině by také měla zůstat.<sup>333</sup> Pozitivní hodnocení fakticky existujících soužití je subjektivní záležitostí.<sup>334</sup>

Některé spolužijící osoby ospravedlňují svoji volbu ekonomickými důvody i tím, že se chtějí vyhnout právním obtížím. Velmi často se však jedná o hlubší důvody. Za tímto druhem sebeospravedlňování se nezřídka skrývá mentalita, která nedoceňuje sexualitu. Jedná se o mentalitu, která se vyznačuje pragmatismem, hédonismem a naprosto nezodpovědným pojmáním lásky, protože vede k obcházení závazku ke stabilitě svazku, k zodpovědnosti, k dodržování práv a povinností, což vše patří k pravé manželské lásce.<sup>335</sup>

Pohlavnímu styku mimo manželský život chybí přirozené podmínky psychologické i mravní. Příkázání Boží tu tedy jenom potvrzuje to, co odpovídá zákonu přirozenému. Proto křesťanská mravouka považuje za těžký hřích každé plně vědomé a dobrovolné vyhledávání neodvolené pohlavní rozkoše.<sup>336</sup>

Pohlavní nevázanost, hříchy proti čistotě převracejí mravní a psychologickou strukturu lidské osobnosti. Nevládne tu duch nad tělem, ale poroučí tělo a nízké pudy, člověk klesá na úroveň zvířete, stává se sobcem, kterému nezáleží než na ukojení nízké

<sup>329</sup> KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY, prohlášení *Persona humana*, *O některých otázkách sexuální etiky*, Řím 1975, čl. 7, In: *Homosexualita a křesťanská antropologie*, Pastorační středisko, Praha 1998.

<sup>330</sup> PAPEŽSKÁ RADA PRO RODINU, *Rodina, manželství a „fakticky existující soužití“*, Sekretariát České biskupské konference, Praha 2001, čl. 4.

<sup>331</sup> Srov. JAN PAVEL II., apoštolská adhortace *Familiaris consortio*, *O úkolech křesťanské rodiny v současném světě*, Zvon, Praha 1996, čl. 18.

<sup>332</sup> PAPEŽSKÁ RADA PRO RODINU, *Rodina, manželství a „fakticky existující soužití“*, Sekretariát České biskupské konference, Praha 2001, čl. 9.

<sup>333</sup> *Tamtéž*, čl. 11.

<sup>334</sup> *Tamtéž*, čl. 12.

<sup>335</sup> *Tamtéž*, čl. 5.

<sup>336</sup> ŠPIDLÍK, T., *Po tvých stezkách*, Křesťanská akademie, Řím 1968, s. 88.

vášně, ať tím třeba i mravně zničí druhé lidi. Následuje otupělost vůči vyšším zájmům a hodnotám.<sup>337</sup>

Prodlužuje-li se nedovolený poměr a napodobuje manželské soužití bez právoplatného svazku, mluvíme o konkubinátě. V řeči se nepřirozenost toho poměru hledí zakrýt, mluví se např. o životní »družce«, o »přítelkyni«. To ovšem nic nezmění na skutečnosti, že společné bydlení muže a ženy poskytuje stálou příležitost k hříchu.<sup>338</sup> Hřích je vyhledávání rozkoše a pohlavních styků stůj co stůj, mimo cíl, který jim je určen od přirozenosti, mimo hranice zdravého rodinného života.<sup>339</sup>

Sexuální aktivita se u člověka odehrává jinak než u živočišstva, totiž v rámci osoby. Člověk nechce být přijat jako předmět, ale jako osoba.<sup>340</sup> Vztah člověka k člověku má speciální formu ve vztahu obou pohlaví, který je vzhledem k člověku jako osobě podstatně odlišný od analogického vztahu v živočišné říši.<sup>341</sup>

Hříchy proti šestému Božímu přikázání jsou všechny v jistém smyslu nepřirozené. Příliš povrchní jsou laciné omluvy a snášenlivost k chybám v této oblasti s poznámkou, že je to »přirozená slabost«. Přirozené je být pánem svého těla, ovládat se, přirozená v pravém slova smyslu je člověku jen nevinnost, ne hřích.<sup>342</sup>

Cíle, práva a povinnosti, které jsou založeny na tělesné a duchovní přirozenosti lidské osoby, vyjadřuje přirozený mravní zákon, což je racionální řád, podle kterého je člověk Stvořitelem povolán řídit a upravovat svůj život a své jednání, a zejména užívat své vlastní tělo.<sup>343</sup>

*Příklady volných soužití:*

#### **a) Manželství na zkoušku**

První neregulérní, neobvyklá situace je to, co se nazývá „manželství na zkoušku“. Mnozí by je dnes chtěli ospravedlňovat a přičítat mu jistou cenu. Ale už

---

<sup>337</sup> ŠPIDLÍK, T., *Po tvých stezkách*, Křesťanská akademie, Řím 1968, s. 109.

<sup>338</sup> *Tamtéž*, s. 112.

<sup>339</sup> *Tamtéž*, s. 87.

<sup>340</sup> SKOBLÍK, J., *Sexualita z pohledu morálky, Upravený text přednášky*, Centrum pro rodinu při Arcibiskupství pražském, Praha 1994, s. 3.

<sup>341</sup> *Tamtéž*, s. 6.

<sup>342</sup> ŠPIDLÍK, T., *Po tvých stezkách*, Křesťanská akademie, Řím 1968, s. 113.

<sup>343</sup> KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY, instrukce *Donum vitae, O respektování počínajícího lidského života a o důstojnosti plození. Odpovědi na některé aktuální otázky*, Občanské sdružení Hippokrates, Brno 2007, s. 12.

pouhý lidský rozum mluví proti němu.<sup>344</sup> Řečeno dosti jasně, je to dočasný konkubinát, který je zaměřen na vyzkoušení schopnosti manželského soužití.

Vlastní přirozené zlo je v tom, že se zde vstupuje do zkoušky, která není adekvátní především proto, že se nesmazatelně zapisuje do lidské osoby.

Hlavní problém spočívá v tom, že se takto „experimentuje“ s lidskou osobou. Je možné poukázat, že takto Bůh s člověkem nejedná, že Kristus nepřišel na zem „na zkoušku“, ale vytváří trvalé skutečnosti a že s ním v síle Ducha svatého jsme schopni i takových rozhodnutí, která nelze nikdy předem dostatečně vyzkoušet, protože nežijeme jenom ze své síly.

S manželstvím na zkoušku se pojí i sexuální soužití, které tu nemůže mít ráz integrální odevzdanosti, jaká odpovídá lidské osobě a Kristovu způsobu jednání. Sebeovládání, které vyžaduje předmanželská zdrženlivost, je součástí daru sebe sama pro druhého podle Božího řádu daného pro dobro člověka.<sup>345</sup>

Je však také nutné pátrat po příčinách tohoto jevu v oblasti psychologické a sociologické – především pomáhat a povzbuzovat, na jedné straně neschvalovat hřích, ale na druhé straně neodsuzovat a nezatrácovat hříšníka.<sup>346</sup>

## **b) Volné spojení**

Existují i spojení bez jakéhokoliv veřejně uznávaného institucionálního pouta, ať občansko-právního či náboženského.<sup>347</sup> Jedná se o trvalé nebo relativně trvalé společenství, ale bez sňatku. Takové rozhodnutí žít spolu má v sobě oproti manželství na zkoušku charakter trvalosti, takže tu může být časová rovina partnerského vztahu naplněna.

Manželství nebo život na způsob manželství však není pouze soukromou záležitostí, a proto je zde třeba snažit se dojít k přijetí a zhodnocení stránky společenské. Volné spojení je většinou výsledkem přílišného akceptování subjektivního, personálního aspektu manželství. Je zde potřeba zachovat vyrovnanost: nevidět manželství pouze jako instituci a nevidět na druhé straně jen stránku personální.

---

<sup>344</sup> JAN PAVEL II., apoštolská adhortace *Familiaris consortio*, *O úkolech křesťanské rodiny v současném světě*, Zvon, Praha 1996, čl. 80.

<sup>345</sup> NĚMEC, D., *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*, Krystal OP a Karmelitánské nakladatelství, Praha – Kostelní Vydří 2006, s. 40.

<sup>346</sup> Srov. PAPEŽSKÁ RADA PRO RODINU, *Rodina, manželství a „fakticky existující soužití“*, Sekretariát české biskupské konference, Praha 2001, čl. 5.

<sup>347</sup> JAN PAVEL II., apoštolská adhortace *Familiaris consortio*, *O úkolech křesťanské rodiny v současném světě*, Zvon, Praha 1996, čl. 81.

Zároveň je třeba zkoumat další důvody, kterými se lidé často cítí vedeni nebo dokonce nuceni k takovému soužití.<sup>348</sup>

Mnozí se cítí nuceni k takovým volným spojením těžkostmi hospodářskými, kulturními nebo náboženskými, protože by se při uzavření regulérního manželství museli obávat ztráty hospodářských výhod, diskriminací atd. U jiných se naopak setkáváme s pohrdáním, protestem nebo odmítáním společnosti, rodiny jako instituce, společensko-politického řádu nebo s touhou po vlastním požitku. Opět jiné k tomu vede krajní nevědomost a chudoba, mnohdy v důsledku opravdu nespravedlivých poměrů, anebo také jistá duševní nezralost, která je plná nejistotou a strachem před trvalým a definitivním spojením.

Každý z těchto důvodů staví církve před těžké pastorační problémy, a to pro závažné důsledky, jaké z nich vyplývají jak v ohledu nábožensko-mravním (ztráta náboženského vědomí smyslu manželství jako smlouvy Boha s jeho lidem, nepřítomnost svátostné milosti, těžké pohoršení), tak v ohledu společenském (ničí se například pojem „rodina“, oslabuje se smysl pro věrnost, a to i vůči společnosti, mohou vzniknout duševní škody u dětí, utvrzuje se sebeláska a sobectví).<sup>349</sup>

Pozornost obrácená výlučně vůči subjektu a jedinci, vůči jeho záměrům a volbám a to bez sebemenšího ohledu na jejich společenskou a objektivní dimenzi zaměřenou na společné dobro, to vše představuje důsledek svévole a nepřijatelného individualismu, který je slepý vůči objektivním hodnotám, přičí se důstojnosti lidské osoby a je škodlivý vzhledem k uspořádání společnosti.<sup>350</sup>

Uznání a zrovnoprávnění fakticky existujících soužití znamená diskriminaci manželství. Zatímco společnost na sebe bere závazky vzhledem k spolužijícím, tito na sebe vůči společnosti takové závazky neberou. Právní uznání fakticky existujících soužití je prvním krokem na cestě k jejich zrovnoprávnění. Takové zákony se přičí společnému dobru a pravdě o člověku.<sup>351</sup>

---

<sup>348</sup> NĚMEC, D., *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*, Krystal OP a Karmelitánské nakladatelství, Praha – Kostelní Vydří 2006, s. 40.

<sup>349</sup> JAN PAVEL II., apoštolská adhortace *Familiaris consortio*, *O úkolech křesťanské rodiny v současném světě*, Zvon, Praha 1996, čl. 81.

<sup>350</sup> PAPEŽSKÁ RADA PRO RODINU, *Rodina, manželství a „fakticky existující soužití“*, Sekretariát České biskupské konference, Praha 2001, čl. 12.

<sup>351</sup> Srov. *tamtéž*, čl. 16.

Jev fakticky existujících soužití není nezávislý na ideologických faktorech, které hodnotu manželské lásky zatemňují a které se rodí z bludného pojetí lidské sexuality a vztahu mezi mužem a ženou.<sup>352</sup>

Situace neoddaných párů nesmí být stavěna na stejnou úroveň, jaká přísluší zákonně uzavřenému manželství.<sup>353</sup> Zrovnoprávnění fakticky existujících soužití s rodinou implikuje převrácení uspořádání zaměřeného na společné dobro společnosti a nese s sebou znehodnocení rodinné instituce založené na manželství. Jedná se tedy o zlo zasahující osoby, rodiny a společnost. To, co je „politicky možné“ i dobově podmíněný vývoj takové politiky, nesmí vést k odhlížení od základních pravd o člověku.<sup>354</sup> Deficit právní se samozřejmě týká nejen faktických soužití, ale také manželství, otevřených rozvodové epidemii.<sup>355</sup>

Manželství je institucí. Opomíjení této skutečnosti bývá často pramenem závažného směřování manželství s fakticky existujícími soužitími. Ti, kdo fakticky spolužijí, mohou tvrdit, že jejich vztah se zakládá na lásce (jedná se ale o lásku, kterou Druhý vatikánský koncil označuje jako *sic dicto libero*, tedy o tak zvaně volnou lásku). Mohou také říci, že společně vytvářejí společenství života a lásky, nicméně toto společenství se podstatně odlišuje od společenství života a manželské lásky, neboli manželství (*srov. GS 49*).<sup>356</sup>

Společnost a veřejní činitelé mají podporovat zákonité manželství tím, že zajistí pro rodinu dostatečnou mzdu, učiní opatření pro slušné rodinné bydlení a vytvoří vhodné pracovní a životní možnosti.<sup>357</sup>

Rovnost před zákonem musí respektovat pravidlo spravedlnosti, které požaduje, aby se jednalo s tím, co je stejné, jako se stejným, a s tím, co je odlišné, jako s odlišným, a tak aby se každému dostalo toho, co mu podle spravedlnosti patří. Tento princip spravedlnosti by byl porušen, kdyby se s fakticky existujícími soužitími jednalo právně podobným nebo stejným způsobem, jaký je vyhrazen rodinám založeným na manželství. Jestliže rodina založená na manželství a fakticky existující soužití nejsou

---

<sup>352</sup> PAPEŽSKÁ RADA PRO RODINU, *Rodina, manželství a „fakticky existující soužití“*, Sekretariát České biskupské konference, Praha 2001, čl. 40.

<sup>353</sup> *Tamtéž*, čl. 29.

<sup>354</sup> *Tamtéž*, čl. 47.

<sup>355</sup> SKOBLÍK, J., *Morálka v křesťanské praxi* (výběr statí), Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, Praha 2002, s. 9.

<sup>356</sup> PAPEŽSKÁ RADA PRO RODINU, *Rodina, manželství a „fakticky existující soužití“*, Sekretariát České biskupské konference, Praha 2001, čl. 34.

<sup>357</sup> JAN PAVEL II., apoštolská adhortace *Familiaris consortio*, *O úkolech křesťanské rodiny v současném světě*, Zvon, Praha 1996, čl. 81.

ani podobné, ani shodné v tom jaké jsou jejich povinnosti, funkce a přínosy vzhledem ke společnosti, nemohou mít rovněž podobný nebo shodný právní statut.

Současná tendence některých politických uskupení k diskriminaci rodiny tím, že přiznávají fakticky existujícím soužitím podobný nebo rovnocenný institucionální statut, jaký přísluší manželství a rodině, nebo je dokonce zrovnoprávňují, je znamením značného úpadku mravního vědomí společnosti.<sup>358</sup>

Protože se však sexuální etika týká některých základních hodnot lidského a křesťanského života, znamená to, že se i na ni stejně vztahuje tato obecná nauka. Jsou zde principy a normy, které církev bez nejmenší pochybnosti vždy předávala jako součást své nauky, jakkoliv by s nimi byly názory a mravy světa v rozporu. Tyto principy a normy nikterak nevyšly z nějakého druhu kultury, ale z poznání Božího zákona a lidské přirozenosti; a proto nemohou být zpochybňovány nebo považovány za překonané, jen proto, že nastala nová kulturní situace.<sup>359</sup>

### **Srovnání počtu narozených dětí v manželství a mimo manželství v letech 1991-1999 a 1999-2007:**

Pokud srovnáme období 1991-1999 a období 1999-2007, nalezneme velké odlišnosti ve struktuře prvotního poklesu a následného zpětného růstu počtu narozených dětí. V prvním období klesl počet narozených o téměř 40 tisíc (-39,9 tis.) a hlavními komponentami poklesu byly děti narozené v manželství (-45,6 tis.), prvního pořadí (- 21,7 tis.) a ženám ve věku do 25ti let (-40,5 tis.); pokles byl nepatrně kompenzován růstem počtu narozených dětí mimo manželství (+5,7 tis.). Ve druhém období 1999-2007 (celkový nárůst o 25,2 tisíce) se pokles počtu dětí narozených v manželství zastavuje (+4,0 tis.), navíc roste počet mimomanželsky narozených dětí (+21,1 tis.), a to prvního (+13,0 tis.) i vyšších pořadí (+8,1 tis.). Pokračující pokles plodnosti v mladém věku do 25 let (-17,6 tis.) vyrovnává nárůst ve věku 25-29 let (+8,4 tis.), ale především ve věku 30-34 let (+26,9 tis.), ale i vyšším (+7,5 tis.).<sup>360</sup>

---

<sup>358</sup> PAPEŽSKÁ RADA PRO RODINU, *Rodina, manželství a „fakticky existující soužití“*, Sekretariát České biskupské konference, Praha 2001, čl. 10.

<sup>359</sup> KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY, prohlášení *Persona humana*, *O některých otázkách sexuální etiky*, Řím 1975, čl. 5, In: *Homosexualita a křesťanská antropologie*, Pastorační středisko, Praha 1998.

<sup>360</sup> *Statistika porodnosti v ČR dle Českého statistického úřadu*, [http://www.zbynekmlcoch.cz/info/ruzne/statistika\\_porodnosti\\_v\\_cr\\_dle\\_ceskeho\\_statistickeho\\_uradu.html](http://www.zbynekmlcoch.cz/info/ruzne/statistika_porodnosti_v_cr_dle_ceskeho_statistickeho_uradu.html), staženo 15. 3. 2010.

Z nejnovějších údajů zveřejněných Českým statistickým úřadem ze dne 15. března 2010 vyplývá, že roste počet dětí narozených mimo manželství. Z celkového počtu 118 300 narozených dětí v roce 2009 jich bylo 38,8 %.<sup>361</sup>

Dnes psychologové bez zaváhání potvrdí, že trvalý životní vztah umožňuje rozvoj osobnostních kvalit, které zůstávají jinak obtížně dostupné. Prakticky všechny současné výzkumy dokazují, že ženatí a vdané jsou oproti svobodným spokojenější, zdravější, dožívají se vyššího věku, trpí méně duševními poruchami, je u nich menší kriminalita a tak dále. Prostřednictvím vztahů ve stabilní a láskyplné rodině tedy vznikají hodnoty, na kterých stojí celá demokratická společnost.

Převážná většina výzkumů zjišťuje, že mladí lidé neprožívají volné intimní soužití jako volbu, ke které směřují. Je to stále cosi dočasného, téměř všichni očekávají v budoucnu uzavření manželství. Jenže právě pozdější manželství jsou tímto způsobem života velmi ohrožena! Výzkumem podložený údaj dokazuje, že nesezdané soužití zvyšuje pravděpodobnost rozpadu později uzavřeného manželství o 57 %.

Experimentování s nezávazným intimním soužitím vedle společenských ztrát zvyšuje i pravděpodobnost celoživotní vztahové neúspěšnosti, vyústující v osamělost.<sup>362</sup>

Křesťané se musejí snažit o pochopení individuálních, společenských, kulturních a ideologických příčin, které vedou k šíření fakticky existujících soužití. Respektování důstojnosti člověka rozhodně není zpochybňováno. Pochopení okolností a respekt k osobám nejsou totéž jako ospravedlnění daného stavu věcí. Je třeba jim také poskytovat konkrétní pomoc, zejména s ohledem na jejich děti.<sup>363</sup>

---

<sup>361</sup> *Počet obyvatel ČR se loni zvýšil o 39 000, většina se přistěhovala,*  
<http://www.novinky.cz/domaci/194700-pocet-obyvatel-cr-se-loni-zvysil-o-39-000-vetsina-se-pristehovala.html>, staženo 16. 3. 2010.

<sup>362</sup> *Volné partnerství není bezpečnou cestou,* In: *Katolický týdeník* z 9. 3. 2007, z rozhovoru redaktora Václava Štanda s ředitelem Národního centra pro rodinu, psychologem Josefem Zemanem,  
<http://www.katyd.cz/index.php?cmd=page&type=11&article=5117>, staženo 10. 2. 2010.

<sup>363</sup> PAPEŽSKÁ RADA PRO RODINU, *Rodina, manželství a „fakticky existující soužití“*, Sekretariát České biskupské konference, Praha 2001, čl. 49.



#### 4.4 Degradace manželství, rozvodovost - rozpad rodiny

Rodina, která je základní buňkou společnosti, nevznikla náhodným spojením jedinců nucených vnějšími okolnostmi žít spolu. Rodina je mistrovským dílem Stvořitele, dovršením jeho stvoření (srov. Gn 1-2).<sup>364</sup> Stvořením muže a ženy podle svého obrazu a ke své podobě završuje Bůh dokonalé dílo svých rukou (srov. Gn 1,27). Povolává je, aby měli svým svobodným a odpovědným spolupůsobením při předávání daru lidského života zvláštní účast na jeho lásce a současně na jeho moci jako Stvořitele a Otce.<sup>365</sup> Člověk stvořený jako muž a jako žena dostal do vínku víc než jen schopnost zajistit pokračování rodu – dostal schopnost vytvořit vztah, který by zrcadlil tajemný život samotného trojjediného Boha.

Ve vzájemném sebeodevzdání a přijetí muže a ženy, kteří se sjednocují v jednu bytost tvořenou dvěma osobami a vyjadřují to i řečí těla, se odráží stálé darování se Otce Synu a Syna Otci skrze Ducha svatého.<sup>366</sup>

Rodina založená na manželství od počátku (srov. Mt 19,4) odpovídá záměru Stvořitele.<sup>367</sup> Jak učí Druhý vatikánský koncil: „Šťastný život člověka i lidské a křesťanské společnosti těsně souvisí s dobrým stavem manželského a rodinného společenství“ (GS 47).<sup>368</sup> Rodina založená na manželství tak představuje základní a velmi cenné dobro pro celou společnost, jejíž základy pevně spočívají na hodnotách, které se realizují v rodinných vztazích, což je zaručováno nerozlučným manželským svazkem.<sup>369</sup> Blaho společnosti je úzce spojeno s příznivou rodinnou situací (srov. GS 47).<sup>370</sup> Budoucnost lidstva závisí na rodině!<sup>371</sup> Rodina je nezbytným a nenahraditelným dobrem pro celou lidskou společnost. Rodině tedy přísluší pravé právo na to, aby byla podle spravedlnosti uznávána, chráněna a podporována od celé společnosti.<sup>372</sup>

---

<sup>364</sup> MIKULÁŠEK, J., *Kde by se vzalo to dobro?*, Cesta, Brno 1999, s. 31.

<sup>365</sup> JAN PAVEL II., apoštolská adhortace *Familiaris consortio*, *O úkolech křesťanské rodiny v současném světě*, Zvon, Praha 1996, čl. 28.

<sup>366</sup> MIKULÁŠEK, J., *Kde by se vzalo to dobro?*, Cesta, Brno 1999, s. 31.

<sup>367</sup> PAPEŽSKÁ RADA PRO RODINU, *Rodina, manželství a „fakticky existující soužití“*, Sekretariát České biskupské konference, Praha 2001, s. 3.

<sup>368</sup> *Tamtéž*, čl. 1.

<sup>369</sup> *Tamtéž*, čl. 2.

<sup>370</sup> JAN PAVEL II., apoštolská adhortace *Familiaris consortio*, *O úkolech křesťanské rodiny v současném světě*, Zvon, Praha 1996, čl. 3.

<sup>371</sup> *Tamtéž*, s. 94.

<sup>372</sup> PAPEŽSKÁ RADA PRO RODINU, *Rodina, manželství a „fakticky existující soužití“*, Sekretariát České biskupské konference, Praha 2001, čl. 50.

Proto je nezbytně nutné a naléhavé, aby každý člověk dobré vůle usiloval o udržení a uhájení hodnot a požadavků rodiny. Láska k rodině znamená vážit si jejích hodnot a možností a stále je zvelebovat. Láska k rodině znamená rozpoznávat nebezpečí a zla, která ji ohrožují a bojovat proti nim. Láska k rodině dále znamená usilovat o vytváření ovzduší, příznivého pro její rozvoj a růst. Konečně zcela zvláštním způsobem se tato láska projevuje v tom, že když se dnešní křesťanské rodině, která je často pokoušena k malomyslnosti a je zastrašována množícími se nesnázemi, dodávají znovu podněty k důvěře v sebe, ve vlastní přirozené a nadpřirozené bohatství, v poslání, které jí svěřil Bůh.<sup>373</sup>

Člověk tedy uskutečňuje svoje lidství tím plněji, čím dokonaleji se stává pro někoho darem.<sup>374</sup> Stejně tak vztahy mezi lidmi jsou lidské tím víc, čím víc jsou sdílením. To je láska. Promítnuto do vztahů ve společnosti: to je civilizace lásky.<sup>375</sup>

Rodina je základní buňkou společnosti. Je to přirozená společnost, v níž jsou muž i žena povoláni k tomu, aby se sobě navzájem dávali v lásce a v daru života. Autorita, stálost a prožívání vztahů v lůně rodiny tvoří základ svobody, bezpečnosti a bratrství v rámci společnosti.<sup>376</sup> Rodina je společenství osob založené na lásce a oživované láskou.<sup>377</sup>

Podstata a úkoly rodiny jsou v zásadě určovány láskou. Proto má rodina poslání střežit lásku, zjevovat ji a sdělovat. Z těchto skutečností vyplývají čtyři všeobecné úkoly rodiny:

1. vytváření osobního společenství,
2. služba životu,
3. účast na vývoji společnosti,
4. účast na životě a poslání církve.<sup>378</sup>

Bez lásky nemůže rodina jako osobní společenství žít, růst a uskutečňovat se. Člověku, který nepoznal lásku, nesetkal se s ní, nezakusil ji, neosvojil si ji a nemá-li na ní živou účast, chybí jeho životu smysl.<sup>379</sup> Člověk, protože je Božím obrazem, je

---

<sup>373</sup> JAN PAVEL II., apoštolská adhortace *Familiaris consortio*, *O úkolech křesťanské rodiny v současném světě*, Zvon, Praha 1996, s. 94.

<sup>374</sup> MIKULÁŠEK, J., *Kde by se vzalo to dobro?*, Cesta, Brno 1999, s. 31 - 32.

<sup>375</sup> Srov. JAN PAVEL II., *Dopis rodinám Gratissimam sane*, Sekretariát České biskupské konference, Praha 1994, čl. 6 - 17.

<sup>376</sup> *Katechismus katolické církve*, Zvon, Praha 1995, čl. 2207.

<sup>377</sup> Srov. JAN PAVEL II., apoštolská adhortace *Familiaris consortio*, *O úkolech křesťanské rodiny v současném světě*, Zvon, Praha 1996, čl. 18.

<sup>378</sup> Srov. *tamtéž*, čl. 17.

<sup>379</sup> Srov. JAN PAVEL II., apoštolská adhortace *Familiaris consortio*, *O úkolech křesťanské rodiny v současném světě*, Zvon, Praha 1996, čl. 18.

stvořen k tomu, aby miloval. Láska je proto základní a přirozené povolání každého člověka.<sup>380</sup>

Člověk je povolán k lásce a k darování sebe sama ve své tělesně duchovní jednotě. Ženskost a mužskost jsou komplementární dary, a proto je lidská sexualita nedílnou, podstatnou součástí konkrétní schopnosti milovat vepsané Bohem do muže a ženy. Sexualita je základní složkou osobnosti, jedna z forem jejího bytí, projevení se, sdílení s druhými, cítění a vyjádření žité lásky.<sup>381</sup>

Učitelským úřadem církve vícekrát vyložená nauka se zakládá na nerozlučném spojení dvojího významu manželského styku, který je Bohem chtěný a který člověk z vlastního popudu nemůže rozbít: je to význam spojitý a plodivý.<sup>382</sup>

Jasným znamením ryzosti manželské lásky je otevřenost životu: „Ve své nejhlubší skutečnosti je láska v podstatě dar. A když manželská láska vede manžele ke vzájemnému ‘poznání’ a dělá je ‘jedním tělem’ (*srov. Gn 2,24*), nenaplnuje se pouze ve společenství dvou, ale uschopňuje je k největšímu možnému darování, k darování života nové lidské osobě, přičemž se stávají Božími spolupracovníky. Když se manželé navzájem sobě darují, vydávají ze sebe novou skutečnost – dítě, živý obraz své lásky, trvalé znamení svého manželského společenství, živou a nerozlučnou jednotu svého otcovství a mateřství.“<sup>383</sup> A z tohoto společenství lásky a života manželé čerpají ono lidské a duchovní bohatství a ono pozitivní prostředí, aby mohli být dětem oporou při výchově k lásce a čistotě.<sup>384</sup>

Osoba se osobě nikde fyzicky tak úplně neodevzdává jako v sexu. Jednota duševního a tělesného v člověku vyžaduje nejen odevzdání se tělu, ale i osobě. Přitom je člověk hluboce poznamenán nejen intenzitou, ale i efektivitou vztahu: pomocí řeči těla neobohacuje pouze osoba osobu, nýbrž obě umožňují vznik nového života.<sup>385</sup>

Lidská sexualita je tedy dobro: vychází z onoho stvořeného daru, který Bůh viděl jako velmi dobrý, když stvořil člověka ke svému obrazu a podobě a „stvořil je jako muže a ženu“ (*Gn 1,27*). Jako způsob přibližování a otevírání se vůči druhým má

---

<sup>380</sup> *Tamtéž*, čl. 11.

<sup>381</sup> PAPEŽSKÁ RADA PRO RODINU, *Lidská sexualita: pravda a význam, Zásady pro výchovu v rodině*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2000, čl. 10.

<sup>382</sup> PAVEL VI., encyklika *Humanae vitae, O správném řádu sdělování lidského života*, Stojanov 1980, čl. 12.

<sup>383</sup> JAN PAVEL II., apoštolská adhortace *Familiaris consortio, O úkolech křesťanské rodiny v současném světě*, Zvon, Praha 1996, čl. 14.

<sup>384</sup> PAPEŽSKÁ RADA PRO RODINU, *Lidská sexualita: pravda a význam, Zásady pro výchovu v rodině*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2000, čl. 15.

<sup>385</sup> SKOBLÍK, J., *Sexualita z pohledu morálky, Upravený text přednášky*, Centrum pro rodinu při Arcibiskupství pražském, Praha 1994, s. 6.

sexualita jako vnitřní cíl lásku, přesněji lásku jako dávání a přijímání, jako dar a přijetí. Podstata vztahu mezi mužem a ženou je vztah lásky. Sexualita orientovaná, povznesená a integrovaná láskou, získává pravou lidskou kvalitu. Když se taková láska uskutečňuje v manželství, darování sama sebe vyjadřuje prostřednictvím těla komplementaritu a úplnost daru; manželská láska se tedy stává silou, která osoby obohacuje a způsobuje jejich růst a zároveň přispívá k civilizaci lásky a živí ji. Chybí-li však v sexualitě smysl pro dar a jeho důležitost, nastupuje „civilizace ‘věcí’, a nikoli ‘osob’”. Je to civilizace, v níž jsou osoby užívány jako věci. V kontextu civilizace požitku se žena může stát pro muže předmětem, děti se mohou stát překážkou pro rodiče.“<sup>386</sup>

Sexuální funkce nenabývá svého pravého významu a mravní řádnosti jinde, než v legitimním manželství.<sup>387</sup> Mravní měřítko pravosti manželských a rodinných vztahů záleží v respektování důstojnosti a povolání jednotlivých osob, a ony dokonaleji nalézají samy sebe, když se nezištně darují (*srov. GS 24*).<sup>388</sup>

V otevřenosti k druhému a v darování se uskutečňuje se manželská láska formou naprostého sebedarování, které je vlastní tomuto stavu.<sup>389</sup> Láska k bližnímu (aplikovaná na manželství) vyžaduje, aby se k partnerovi přistupovalo nejen *technicky* dokonale, ale také *eticky*, s maximální snahou o porozumění pro jeho potřeby, přání a omezené možnosti.<sup>390</sup>

„Manželské společenství má kořeny v přirozeném doplňování se muže a ženy a je živeno osobní vůlí manželů sdílet se o celý svůj život, o to, co mají, i o to, co jsou. Proto je takové společenství plodem a znamením hluboce lidské potřeby.“<sup>391</sup>

Lidská osoba se rodí v rodině a je výchovou pozvolna uváděna do lidské společnosti, ale znovuzrozením na křtu a výchovou ve víře je také uváděna do rodiny

---

<sup>386</sup> JAN PAVEL II., Dopis rodinám *Gratissimam sane*, Sekretariát České biskupské konference, Praha 1994, čl. 13.

<sup>387</sup> KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY, prohlášení *Persona humana*, *O některých otázkách sexuální etiky*, Řím 1975, čl. 5, In: *Homosexualita a křesťanská antropologie*, Pastorační středisko, Praha 1998.

<sup>388</sup> JAN PAVEL II., apoštolská adhortace *Familiaris consortio*, *O úkolech křesťanské rodiny v současném světě*, Zvon, Praha 1996, čl. 22.

<sup>389</sup> PAPEŽSKÁ RADA PRO RODINU, *Lidská sexualita: pravda a význam, Zásady pro výchovu v rodině*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2000, čl. 12.

<sup>390</sup> SKOBLÍK, J., *Sexualita z pohledu morálky, Upravený text přednášky*, Centrum pro rodinu při Arcibiskupství pražském, Praha 1994, s. 8.

<sup>391</sup> JAN PAVEL II., apoštolská adhortace *Familiaris consortio*, *O úkolech křesťanské rodiny v současném světě*, Zvon, Praha 1996, čl. 19.

Boží, do církve.<sup>392</sup> Reprodukce života je výraz Boží ochoty odpustit, protože vítězí nad smrtí, která je plodem hříchu.<sup>393</sup>

Rodina je přirozený kořen, z něhož vyrůstají nové lidské životy. Je také nejpřirozenější prostředí, kde se zdravě vyvíjí a uplatňuje lidská osoba po stránce tělesné, duševní a mravní. Je základem národa, jeho podání, první jádro státní společnosti i církve. Je povinností církve bdít nad dobrým stavem rodiny a vysvětlovat povinnosti, které plynou pro její jednotlivé členy.<sup>394</sup>

Muž je hlavou rodiny, musí ji řídit, ne však despoticky jako tyran. Nepovažuje ženu za služku, ale za společnici. Je k ní laskavý a jemný. Na muži spočívá hlavní starost o výživu a výchovu dětí a jejich budoucnost.<sup>395</sup> Jak učí zkušenost, vyvolává nepřítomnost otce v rodině duševní a mravní poruchy a značné obtíže v rodinných vztazích.<sup>396</sup>

Je-li muž hlavou, žena je srdcem rodiny. Teplo, kouzlo, stálost rodinného krbu závisí většinou na její trpělivosti a oddanosti rodině.<sup>397</sup>

Spojení mezi matkou a počatým dítětem a nezastupitelná úloha otce vyžadují, aby dítě bylo přijato v takové rodině, která by zaručovala – nakolik je totožné – přítomnost obou rodičů. Jejich specifický přínos rodině a skrze ni také lidské společnosti si zasluhuje to nejvyšší ocenění.<sup>398</sup>

„Poněvadž rodiče dávají dětem život, mají velmi přísnou povinnost je vychovávat. Tento úkol výchovy je tak důležitý, že se dá obtížně nahradit, když chybí. Rodiče totiž mají vytvořit rodinné prostředí prochnuté láskou a oddaností Bohu a lidem, příznivé pro celkovou výchovu dětí, a to osobní i společenskou“ (GE 3).<sup>399</sup> Děti jsou drahocenným darem manželství a vrcholně přispívají k dobru samotných rodičů (srov. GS 50).<sup>400</sup>

---

<sup>392</sup> JAN PAVEL II., apoštolská adhortace *Familiaris consortio*, *O úkolech křesťanské rodiny v současném světě*, Zvon, Praha 1996, čl. 15.

<sup>393</sup> SKOBLÍK, J., *Sexualita z pohledu morálky, Upravený text přednášky*, Centrum pro rodinu při Arcibiskupství pražském, Praha 1994, s. 2.

<sup>394</sup> ŠPIDLÍK, T., *Po tvých stezkách*, Křesťanská akademie, Řím 1968, s. 271.

<sup>395</sup> *Tamtéž*, s. 274.

<sup>396</sup> JAN PAVEL II., apoštolská adhortace *Familiaris consortio*, *O úkolech křesťanské rodiny v současném světě*, Zvon, Praha 1996, čl. 25.

<sup>397</sup> ŠPIDLÍK, T., *Po tvých stezkách*, Křesťanská akademie, Řím 1968, s. 274.

<sup>398</sup> PAPEŽSKÁ RADA PRO RODINU, *Rodina, manželství a „fakticky existující soužití“*, Sekretariát České biskupské konference, Praha 2001, čl. 26.

<sup>399</sup> JAN PAVEL II., apoštolská adhortace *Familiaris consortio*, *O úkolech křesťanské rodiny v současném světě*, Zvon, Praha 1996, čl. 36.

<sup>400</sup> PAVEL VI., encyklika *Humanae vitae*, *O správném řádu sdělování lidského života*, Stojanov 1980, čl. 9.

Rodiče tím, že darovali život a přijali jej v atmosféře lásky, jsou obohaceni výchovným potenciálem, který nikdo jiný nemá: výjimečným způsobem znají vlastní děti v jejich neopakovatelné jedinečnosti a z vlastní zkušenosti znají tajemství a prameny pravé lásky.<sup>401</sup>

Výchova v rodině se uskutečňuje z velké části nepřímo, je založená na atmosféře laskavosti a něhy, která vyvěrá z přítomnosti a příkladu rodičů, jejichž láska je čistá a velkodušná. Dostane-li se rodičům v jejich úkolu výchovy k lásce důvěry, najdou odvahu k tomu, aby silou své lásky překonali výzvy a problémy současné doby.<sup>402</sup>

Děti mají vyrůstat v přiměřené svobodě vzhledem k užívání hmotných dober a osvojit si jednoduchý a nenáročný způsob života, v přesvědčení, že „člověk má větší cenu pro to, co sám je, než pro to, co má“ (GS 35).<sup>403</sup>

Plození potomstva představuje „genetický“ princip samotné společnosti a výchova dětí je prvořadým místem předávání a pěstování společenských vazeb. Rodina tedy představuje zásadní jádro strukturálního uskupení společnosti.<sup>404</sup>

Nejčastější hříchy v rodinném soužití jsou hrubost, urážky, nenávisť, podezřívavá žárlivost, hádky, vyhledávání vlastní nezávislosti, časté zábavy mimo rodinný kruh, nesvědomitě a libovolné zacházení s rodinným majetkem, nadřazování příbuzným jen jedné strany, vtahování dětí a příbuzných do svárů mezi manžely, stížnosti a nářky cizím lidem, vzájemné obelhávání a tajnůstkářství, nevěrnost.<sup>405</sup>

Nespravedlnost, pocházející z hříchu, který hluboce pronikl do struktur dnešního světa, brání často rodině v jejím plném sebeuskutečnění a v uplatňování jejich základních práv.<sup>406</sup> Tam, kde je v krizi rodina, ocitá se v těžkostech i lidská společnost.<sup>407</sup>

---

<sup>401</sup> PAPEŽSKÁ RADA PRO RODINU, *Lidská sexualita: pravda a význam, Zásady pro výchovu v rodině*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2000, čl. 7.

<sup>402</sup> *Tamtéž*, čl. 149.

<sup>403</sup> JAN PAVEL II., apoštolská adhortace *Familiaris consortio*, *O úkolech křesťanské rodiny v současném světě*, Zvon, Praha 1996, čl. 37.

<sup>404</sup> PAPEŽSKÁ RADA PRO RODINU, *Rodina, manželství a „fakticky existující soužití“*, Sekretariát České biskupské konference, Praha 2001, čl. 15.

<sup>405</sup> ŠPIDLÍK, T., *Po tvých stezkách*, Křesťanská akademie, Řím 1968, s. 273 - 274.

<sup>406</sup> JAN PAVEL II., apoštolská adhortace *Familiaris consortio*, *O úkolech křesťanské rodiny v současném světě*, Zvon, Praha 1996, čl. 9.

<sup>407</sup> PAPEŽSKÁ RADA PRO RODINU, *Rodina, manželství a „fakticky existující soužití“*, Sekretariát České biskupské konference, Praha 2001, čl. 16.

Je velmi důležité položit si otázku, jaké jsou hlubší důvody, které v současné společnosti zapříčiňují krizi manželství, což se týká jak jeho náboženského rozměru, tak jeho občanské dimenze.<sup>408</sup>

Je nesporné, že menší vliv oblasti zemědělství, rozvoj terciární sféry ekonomie, prodloužení středního věku života, nestabilita zaměstnání a mezilidských vztahů, snižování počtu členů rodiny žijících pod jednou střechou, globalizace společenských a ekonomických jevů vedly ke snížení stability rodiny a podpořily trend méně početné rodiny. Manželská instituce trpí menší krizí tam, kde jsou silnější rodinné tradice.<sup>409</sup>

Ve společnosti, která je zmítána a rozvrácena napětím a konflikty, protože se v ní střetávají různé individualismy a sobectví, musí si děti rozvíjet nejen cit pro pravou spravedlnost, která jediná zaručuje úctu k osobní důstojnosti každého člověka, ale také a především cit pro pravou lásku, která znamená starost o druhé a nezištnou službu jiným, zejména nejchudším a nejpotřebnějším.<sup>410</sup>

Situace, v jaké se dnes nalézají rodina, má v sobě stránky kladné i záporné. Jedny jsou znamením spásy v Kristu, který působí ve světě, druhé jsou znamením odmítání Boží lásky člověkem.

Jsou tu známky deformace některých základních hodnot, které vzbuzují starosti: chybné teoretické i praktické chápání vzájemné nezávislosti manželů; závažné neshody v názorech na vztah autority mezi rodiči a dětmi; četné konkrétní těžkosti rodiny při předávání duchovních hodnot; rostoucí počet rozvodů; velice rozšířené zlo potratu; stále hojnější užívání sterilizace; neustálý růst smýšlení, označované jako správné a přirozené, které je nepřátelské počtí.

Kořenem těchto záporných jevů je často špatné chápání pojmu i zkušenosti „svobody“. Není chápána jako schopnost uskutečňovat pravdu Božího plánu s manželstvím a rodinou, nýbrž naopak jako jakási nezávislá síla, utvrzující člověka v tíhnutí za vlastním sobeckým dobrem, nezřídká proti bližnímu.<sup>411</sup>

Stáváme se svědky zatemňování pravdy o člověku a působení mimo jiné i tendencí ke snižování významu sexu. Výsledkem je kultura, ve které společnost a hromadné sdělovací prostředky nabízejí o sexu mnohdy odosobněnou, zlehčovanou,

---

<sup>408</sup> PAPEŽSKÁ RADA PRO RODINU, *Rodina, manželství a „fakticky existující soužití“*, Sekretariát České biskupské konference, Praha 2001, čl. 7.

<sup>409</sup> PAPEŽSKÁ RADA PRO RODINU, *Rodina, manželství a „fakticky existující soužití“*, Sekretariát České biskupské konference, Praha 2001, čl. 7.

<sup>410</sup> JAN PAVEL II., apoštolská adhortace *Familiaris consortio, O úkolech křesťanské rodiny v současné době*, Zvon, Praha 1996, čl. 37.

<sup>411</sup> *Tamtéž*, čl. 6.

často pesimistickou informací, bez ohledu na různé etapy ve výchově a vývoji dětí a mládeže. Děje se to pod vlivem individualistického pojmání svobody a v situaci ztráty základních hodnot života, lidské lásky a rodiny.<sup>412</sup>

Krise rodinných hodnot a pojetí rodiny, která se projevuje ve státních institucích a ve sdělovacích prostředcích – tisk, televize, internet, kino atd. -, vyžaduje obzvláštní úsilí zaměřené na to, aby v těchto sdělovacích prostředcích byly obsaženy rodinné hodnoty.<sup>413</sup>

Škodlivé vlivy, pocházející z mentality dnešní společnosti a jejího prostředí, nesmí rodiče zbavovat odvahy.<sup>414</sup>

Pod záminkou uspořádání rámce společenského a právního soužití se objevuje tendence ospravedlňovat institucionální uznání fakticky existujících soužití, kterým se tak na právní rovině dostává potvrzení práv a závazků na úkor rodiny založené na manželství. Právo tak klade fakticky existující soužití na podobnou rovinu jako manželství. Takové soužití je pak hodnoceno jako „dobro“ a dostává se mu podobné vážnosti, nebo dokonce zrovnoprávnění s manželstvím, a to vše na úkor pravdy a spravedlnosti. Tímto způsobem se vážně zhoršuje situace manželství, které je přirozenou, k životu rozhodně nutnou, zásadní a nezbytnou institucí v celkovém uspořádání společnosti.<sup>415</sup> Nedůvěra vůči instituci manželství má někdy svůj původ v negativní a traumatizující zkušenosti předešlého rozvodu nebo ve zkušenosti s rozvodem vlastních rodičů.<sup>416</sup>

V minulých epochách rozluky a selhání manželství byly obecně čímsi neobvyklým a rozvod byl považován za cosi, co zraňuje celou společnost (*srov. GS 47*). Dnes se v mnoha případech setkáváme se značným úpadkem rodiny a s určitým druhem zpochybňování hodnoty manželství. V mnoha národech, zejména pak v těch ekonomicky rozvinutých, se snížil počet uzavřených manželství. Stalo se čímsi obvyklým uzavírat manželství v pokročilejším věku, roste počet rozvodů a rozluk, a to i v prvních letech manželského soužití.<sup>417</sup>

---

<sup>412</sup> Srov. PAPEŽSKÁ RADA PRO RODINU, *Lidská sexualita: pravda a význam, Zásady pro výchovu v rodině*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2000, čl. 1.

<sup>413</sup> PAPEŽSKÁ RADA PRO RODINU, *Rodina, manželství a „fakticky existující soužití“*, Sekretariát České biskupské konference, Praha 2001, čl. 46.

<sup>414</sup> PAPEŽSKÁ RADA PRO RODINU, *Lidská sexualita: pravda a význam, Zásady pro výchovu v rodině*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2000, čl. 6.

<sup>415</sup> PAPEŽSKÁ RADA PRO RODINU, *Rodina, manželství a „fakticky existující soužití“*, Sekretariát České biskupské konference, Praha 2001, čl. 3.

<sup>416</sup> *Tamtéž*, čl. 5.

<sup>417</sup> *Tamtéž*, čl. 43.



Manželství je přirozenou institucí, jejíž esenciální charakteristiky lze rozpoznat lidským intelektem bez ohledu na kulturu, v níž člověk žije.<sup>418</sup> Manželská a rodinná stabilita se nezakládá na dobré vůli jednotlivců, nýbrž na sebe bere také institucionální podobu díky tomu, že stát veřejně uznává svobodné rozhodnutí osob k manželskému životu. Uznání, ochrana a podpora této stability odpovídá obecnému zájmu a zejména zájmu těch nejslabších, tedy dětí.<sup>419</sup>

Manželství náleží specifický právní statut, který uznává povinnosti a práva manželů, a to jak jednoho manžela vůči druhému, tak vzhledem k potomkům. Rodina, která zajišťuje trvání společnosti, hraje ve společnosti prvořadou úlohu. Podporuje společenskou výchovu mladých lidí a přispívá k zabraňování násilnostem předáváním hodnot, jako i zkušeností bratrství a solidarity, která umožňuje každodenní život. Nelze ji proto postavit na stejnou rovinu jako prostá sdružení nebo soužití. Tato sdružení a soužití zase nemohou být vybavována těmi sociálními právy, která jsou výlučně spjata s ochranou manželských závazků a rodiny.<sup>420</sup> Veřejná autorita musí podporovat institucionální hodnotu manželství.<sup>421</sup>

Jako vyžaduje velmi úzká spojitost mezi rodinami a společností otevřenost rodiny pro společnost a účast na jejím životě a rozvoji, tak naopak je třeba, aby společnost vždycky dostála svému základnímu úkolu ctít a podporovat rodinu.<sup>422</sup> Rodina je více než pouhou právní, sociální a ekonomickou jednotkou, ona je společenstvím lásky a solidarity, která je jedinečným způsobem uzpůsobena k předávání kulturních, etických, duchovních a náboženských hodnot, které jsou zásadní pro rozvoj společnosti a pro blaho jejích členů. Rozpad rodiny rozhodně nepřispívá k vzrůstu osobní svobody a činí jedince mnohem zranitelnějšími a bezbrannějšími vůči moci státu, který má z daného důvodu zapotřebí stále komplexnějších pravomocí, což vyžaduje mnoho prostředků.<sup>423</sup>

Politická moc má povinnost poskytnout rodině jako instituci, na které je založena celá společnost, právní ochranu, na niž má nárok. Politická moc je povinna

---

<sup>418</sup> Srov. JAN PAVEL II., encyklika *Veritatis splendor*, *O základech morálního učení církve*, Zvon, Praha 1994, čl. 53.

<sup>419</sup> PAPEŽSKÁ RADA PRO RODINU, *Rodina, manželství a „fakticky existující soužití“*, Sekretariát České biskupské konference, Praha 2001, čl. 14.

<sup>420</sup> *Tamtéž*, čl. 17.

<sup>421</sup> *Tamtéž*, čl. 29.

<sup>422</sup> JAN PAVEL II., apoštolská adhortace *Familiaris consortio*, *O úkolech křesťanské rodiny v současném světě*, Zvon, Praha 1996, čl. 45.

<sup>423</sup> PAPEŽSKÁ RADA PRO RODINU, *Rodina, manželství a „fakticky existující soužití“*, Sekretariát České biskupské konference, Praha 2001, čl. 28.

sloužit rodině, neboť má sloužit občanům jako osobám. Patří k povinnostem veřejné moci postupovat tak, aby se občanský zákon v otázkách lidských práv, lidského života i rodiny řídil základními normami mravního zákona. Politici mají usilovat o to, aby svým působením na veřejné mínění v těchto důležitých záležitostech získali co nejširší společenský souhlas a aby tento souhlas upevňovali všude, kde slábně nebo hrozí jeho zánik.<sup>424</sup>

Společnost a zejména stát a mezinárodní organizace musejí chránit rodinu politicky, ekonomicky, sociálně a právně. Tím vším mají přispívat k soudržnosti a stabilitě rodiny takovým způsobem, aby rodina mohla plnit svoje vlastní funkce.<sup>425</sup> Společenský úkol rodiny se jistě nesmí omezit na plození a výchovu, i když to je jeho první a nenahraditelné poslání.<sup>426</sup>

Církev ví, že když hájí manželskou morálku v celé její šíři, přispívá k vytvoření civilizace opravdu lidské. Zavazuje člověka, aby se nezříkal vlastní odpovědnosti a nehledal východisko v technických prostředcích. Právě tím hájí důstojnost manželů.<sup>427</sup> „Sám Bůh je původce manželství, které má rozličná dobra a rozličné cíle“ (GS 48). Dále si je církev vědoma, že tato přirozená instituce: „má nesmírnou důležitost pro pokračování lidského rodu, pro rozvoj osobnosti jednotlivých členů rodiny a jejich věčný osud, pro důstojnost, stálost, mír a blaho rodiny i celé lidské společnosti.“<sup>428</sup> Je evidentní, že dobré uspořádání společnosti je usnadněno, když manželství a rodina jsou stabilní skutečností.<sup>429</sup>

Ve společnosti, která je často odkřesťanštěna a vzdálena od hodnot představovaných pravdou o člověku, je tedy dnes nezbytné naléhat na pravý obsah tohoto manželského svazku, „kterým muž a žena mezi sebou vytvářejí nejvnitřnější společenství celého života, zaměřené svou přirozenou povahou na prospěch manželů a

---

<sup>424</sup> Srov. KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY, instrukce *Donum vitae*, *O respektování počínajícího lidského života a o důstojnosti plození. Odpovědi na některé aktuální otázky*, Občanské sdružení Hippokrates, Brno 2007, s. 37 - 38.

<sup>425</sup> PAPEŽSKÁ RADA PRO RODINU, *Rodina, manželství a „fakticky existující soužití“*, Sekretariát České biskupské konference, Praha 2001, čl. 29.

<sup>426</sup> JAN PAVEL II., apoštolská adhortace *Familiaris consortio*, *O úkolech křesťanské rodiny v současném světě*, Zvon, Praha 1996, čl. 44.

<sup>427</sup> PAVEL VI., encyklika *Humanae vitae*, *O správném řádu sdělování lidského života*, Stojanov 1980, čl. 18.

<sup>428</sup> PAPEŽSKÁ RADA PRO RODINU, *Rodina, manželství a „fakticky existující soužití“*, Sekretariát České biskupské konference, Praha 2001, čl. 32.

<sup>429</sup> *Tamtéž*, čl. 25.

na plození a výchovu dětí.“<sup>430</sup> Pro pokřtěné pak manželství na sebe bere i důstojnost svátostného znamení milosti pokud představuje spojení Krista a církve.<sup>431</sup>

Povaha rodiny je založena na manželství, jejíž charakter je čímsi ontologickým, a tak přesahuje proměny dob, míst a kultur.<sup>432</sup>

### Následující uvedené údaje Českého statistického úřadu poskytují přehled o stavu rozvodovosti v České republice v letech 1991 – 2008:

Ani v roce 2008 absolutní počet nově rozvedených manželství nikterak nevybočil z úrovně posledních let. Celkem bylo schváleno 31 300 návrhů na rozvod,<sup>433</sup> z nichž 65 % iniciovaly ženy. V relaci k počtu sňatků, ze kterých vzešla rozvedená manželství, se mírně zvýšila úhrnná rozvodovost, která udává, jaký podíl manželství by skončil rozvodem při zachování intenzit rozvodovosti podle délky trvání manželství v daném roce. V roce 2008 dosáhla úhrnná rozvodovost 49,6 %, čímž byla překonána prozatím nejvyšší hodnota 49,3 % z roku 2004. Průměrná délka trvání manželství při rozvodu činila 12,3 let, stejně jako v roce 2007. Ve srovnání s obdobím na počátku nového století však vzrostla o jeden rok.<sup>434</sup>

**Tab. 2: Ukazatele rozvodovosti 1991-2008<sup>435</sup>**

Ukazatel	1991	2001	2004	2005	2006	2007	2008
Počet rozvodů	29 366	31 586	33 060	31 288	31 415	31 129	31 300
z toho na návrh ženy	18 976	21 231	22 110	20 772	20 946	20 543	20 348
Úhrnná rozvodovost (%)	34,8	44,7	49,3	47,3	48,7	48,7	49,6
Průměrná délka trvání manželství (roky)	10,1	11,3	11,9	12,2	12,0	12,3	12,3

<sup>430</sup> *Kodex kanonického práva*, Zvon, Praha 1994, Kán. 1055.

<sup>431</sup> PAVEL VI., encyklika *Humanae vitae*, *O správném řádu sdělování lidského života*, Stojanov 1980, čl. 8.

<sup>432</sup> Srov. PAPEŽSKÁ RADA PRO RODINU, *Rodina, manželství a „fakticky existující soužití“*, Sekretariát České biskupské konference, Praha 2001, čl. 31.

<sup>433</sup> Počínaje rokem 2007 přebírá ČSÚ údaje pouze o kladně vyřízených žádostech o rozvod. Nemá již k dispozici počet všech ukončených rozvodových řízení.

<sup>434</sup> *Rozvodovost*, [http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/1D00355EB8/\\$File/400709a3.pdf](http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/1D00355EB8/$File/400709a3.pdf), staženo 15. 3. 2010.

<sup>435</sup> *Tamtéž*.

Doplňující údaje k Tab. 2 z výsledků sčítání lidu, domů a bytů v příslušných letech:

**Tab. 3: Rozvody v Česku**<sup>436</sup>

rok	celkem
1998	32 363
1999	23 657
2000	29 704

V roce 2008 až čtvrtina rozvedených mužů se základním vzděláním procházela rozvodem opakovaně. Ostatní vyšší vzdělaností kategorie vykazují dlouhodobě podobné relevantní údaje, které se pohybují v rozmezí 18-19 %. V posledních letech dosahuje nejnižších hodnot kategorie osob se středním vzděláním s maturitou. Výraznější rozdíly v zastoupení rozvodů vyššího pořadí podle úrovně vzdělanosti panují u rozvedených žen, kde platí, čím vyšší stupeň vzdělání, tím nižší zastoupení opakovaných rozvodů. Pro rok 2008 byly limitní údaje 29,4 % u žen základního vzdělání a 14,1 % u žen s vysokoškolským vzděláním.<sup>437</sup>

Statistika příčin rozvratu manželství potvrzuje stále čtenější využití obecných příčin (kategorie »rozdílnost povah, zájmů« a »ostatní«) před konkrétně formulovanými příčinami na straně muže či ženy.

Jako příčina rozvratu manželství je nejčastěji soudem identifikována nevěra (1 442 případů na straně muže a 921 u žen). Druhým nejčtenějším důvodem byl alkoholismus muže či nezájem o rodinu ze strany ženy.

Od 90. let 20. století se podstatně změnila struktura rozvodů podle délky trvání manželství, a to ve prospěch zastoupení rozvodů déletrvajících manželství. Zatímco v roce 1991 se téměř 60 % rozvodů týkalo manželství do 10 let od uzavření, od roku 2003 se tento podíl udržuje na úrovni 40 %. Naopak tedy, 60 % rozvodů uzavírá manželský život po více jak 10 letech od sňatku.<sup>438</sup>

Ve srovnání s předchozími lety se v roce 2008 mírně zvýšil podíl rozvodů krátce po uzavření manželství. Pět procent rozvodů nastalo hned v prvním či druhém roce manželství, na období do 5 let od sňatku připadlo 19 % rozvodů. Odpovídající hodnoty

<sup>436</sup> *Kolik dětí žije v neúplných rodinách*, <http://rodice.wz.cz/nerodiny.htm>, 15. 3. 2010.

<sup>437</sup> *Rozvodovost*, [http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/1D00355EB8/\\$File/400709a3.pdf](http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/1D00355EB8/$File/400709a3.pdf), staženo 15. 3. 2010.

<sup>438</sup> *Tamtéž*.

za rok 2007 činily 4, resp. 18 %. Zastoupení rozvodů po 20 či více letech od sňatku se v roce 2008 mírně zvýšilo na 26 %.

Také intenzita rozvodovosti ve druhém roce manželství byla v roce 2008 nejvyšší od roku 2000, stejně jako po třech letech od sňatku. Maximální úroveň rozvodovosti byla v roce 2008 zaznamenána právě ve čtvrtém roce trvání manželství, svou hodnotou překročila úroveň 3 rozvody ze 100 uzavřených manželství. Vysoká hladina rozvodovosti byla evidována i v období 4-6 let od sňatku.

Intenzita rozvodovosti v závislosti na věku nabývá nejvyšších hodnot v nejmladších věkových skupinách, s rostoucím věkem klesají. Ve srovnání s obdobím na počátku 90. let 20. století se intenzita rozvodovosti zvýšila ve všech věkových skupinách, nejvíce pak u mužů a žen ve středním věku. Rozvodovost mužů po 45. roku věku a žen po 40. roku věku se ve srovnání s rokem 1991 minimálně zdvojnásobila.

Zatímco v roce 1991 se ve věkové skupině 20-24 let, u které je rozvodovost nejvyšší, rozvedlo průměrně 33 mužů z tisíce ženatých a 30 žen z tisíce vdaných, roku 2008 stálo u rozvodu 40 z tisíce ženatých mužů a 45 z tisíce vdaných žen. (Míry rozvodovosti podle věku byly a jsou obecně mírně vyšší u mužů než u žen, výše uvedená situace roku 2008 je výjimečná). Ve věkové skupině 45,49 let, ve které žije relativně nejvíce rozvedených žen a mužů, jejich hodnota činila 17 ‰ u mužů a 13 ‰ u žen (roku 1991 pouze 8 resp. 6 ‰). V absolutních počtech nejvíce rozvodů v roce 2008 absolvovali 37letí muži a shodným počtem 33leté a 34leté ženy. Průměrnou právě rozvedenou osobou byl v roce 2008 v České republice 41,5letý muž a 38,6letá žena.<sup>439</sup>

#### **Následující údaje uvádějí výsledky sčítání lidu, domů a bytů v příslušných letech:**

**Tab. 4: Počet dětí žijících v neúplných rodinách<sup>440</sup>**

rok	celkem	neúplné rodiny bez dětí	jedno dítě	dvě děti	tři děti	čtyři a více
1961	249 600	134 900	77 800	26 300	7 500	3 100
1970	306 700	149 700	111 300	35 800	7 800	2 300
1980	325 100	121 200	133 500	57 700	10 400	2 300
1991	434 400	180 300	166 000	73 400	12 500	2 200
2001	576 400	233 000	221 900	102 400	15 800	3 300

<sup>439</sup> *Rozvodovost*, [http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/1D00355EB8/\\$File/400709a3.pdf](http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/1D00355EB8/$File/400709a3.pdf), staženo 15. 3. 2010.

<sup>440</sup> *Kolik dětí žije v neúplných rodinách*, <http://rodice.wz.cz/nerodiny.htm>, 15. 3. 2010.

V letech 1991-2001 vzrostl počet neúplných rodin o 142 tisíc (z toho 89 tisíc je se závislými dětmi), nejvíce za posledních 40 let. Celkem žije v neúplných rodinách na 1,5 milionu osob, z toho 488 tisíc závislých dětí. V čele 85 % neúplných rodin je žena. Počet mužů pečujících o nezaopatřené děti, se za toto období zvýšil z 30 na 43 tisíc.

Nejvíce neúplných rodin je v Praze, v Brně, na Karlovarsku, Sokolovsku a Chebsku; nejméně na Pelhřimovsku, Rokycansku, Havlíčkobrodsku a v okresech Žďár nad Sázavou a Plzeň-jih.<sup>441</sup>

Z nejnovějších údajů zveřejněných Českým statistickým úřadem ze dne 15. března 2010 vyplývá, že v roce 2009 bylo uzavřeno 47 900 sňatků,<sup>442</sup> což je podle průzkumu společnosti Ipsos Tambor nejméně od roku 1918. Loni o 2,2 tisíce poklesl i počet rozvodů – rozvedeno bylo 29 100 manželství.

Statisticy přinesli i další šokující údaje. Již téměř 40 % všech narozených dětí se rodí mimo oficiální manželství. V roce 2009 se narodilo 118,3 tisíce dětí, z nich ale 46 tisíc (38,8 %) matkám, které nemohly z různých důvodů vyplnit kolonku vdaná.

Podle expertů je to ale obdobný trend, který je možné vysledovat v rozvinutých zemích západní Evropy.<sup>443</sup>

## **4.5 Registrované partnerství**

Registrované partnerství je trvalé společenství dvou osob stejného pohlaví vzniklé způsobem stanoveným zákonem č. 115/2006 Sb. o registrovaném partnerství.<sup>444</sup>

V České republice byl zákon o registrovaném partnerství v parlamentu navrhován v různých podobách už od 90. let 20. století. V roce 1998 poslanecká sněmovna zamítla v prvním čtení první ucelený poslanecký návrh zákona o registrovaném partnerství osob téhož pohlaví. Návrh zákona obsahoval paušální odkaz

---

<sup>441</sup> Kolik dětí žije v neúplných rodinách, <http://rodice.wz.cz/nerodiny.htm>, 15. 3. 2010.

<sup>442</sup> Počet obyvatel ČR se loni zvýšil o 39 000, většina se přistěhovala, <http://www.novinky.cz/domaci/194700-pocet-obyvatel-cr-se-loni-zvysil-o-39-000-vetsina-se-pristehovala.html>, staženo 16. 3. 2010.

<sup>443</sup> Počet svateb je nejnižší od roku 1918, <http://www.novinky.cz/domaci/194802-pocet-svateb-je-nejnižsi-od-roku-1918.html>, staženo 16. 3. 2010.

<sup>444</sup> Registrované partnerství, <http://www.svatbaonline.cz/poradna/jine/registrovane-partnerstvi>, staženo 15. 3. 2010.

na zákon o rodině a oproti manželství vyjímal jen společnou výchovu dětí a adopci. V roce 1999 sněmovna zamítla další poslanecký návrh zákona o partnerském soužití osob téhož pohlaví. V roce 2001 vláda Miloše Zemana předložila vlastní návrh zákona o partnerském soužití osob stejného pohlaví, avšak poslanecká sněmovna jej vrátila vládě k dopracování, k čemuž pak už kvůli parlamentním volbám nedošlo. Nový návrh zákona o registrovaném partnerství upravila až v roce 2004 vláda Vladimíra Špidly, ale k projednání do parlamentu jej nepředložila. Mírně upravenou verzi vládního návrhu předložila ještě téhož roku skupina poslanců, ten však byl v únoru 2005 sněmovnou zamítnut. Až další poslanecký návrh z dubna 2005 byl schválen poslaneckou sněmovnou 16. prosince 2005 a pak senátem 26. ledna 2006. Prezident republiky Václav Klaus však zákon vetoval. Veto bylo nakonec přehlasováno poslaneckou sněmovnou dne 15. března 2006.<sup>445</sup>

Institut registrovaného partnerství tak v České republice platí od 1. července 2006, kdy nabyt účinnosti zákon č. 115/2006 Sb. O registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů. V roce 2008 byl zákon novelizován, šlo však spíše o právně-technickou změnu a v rozsahu práv a povinností z partnerství plynoucích nedošlo k zásadním změnám.<sup>446</sup>

Za tři a půl roku platnosti zákona o registrovaném partnerství jej u nás využilo 917 párů, z toho 643 mužských a 274 ženských. V prvním půlroce letošního roku lze očekávat překročení hranice tisícovky registrovaných partnerství u nás.<sup>447</sup>

Jako první země na světě uzákonilo registrované partnerství osob stejného pohlaví v roce 1989 Dánsko a v roce 2001 Nizozemsko jako první stát umožnilo sňatky homosexuálních párů. Od 1. ledna 2010 rozšířilo řady evropských zemí, které mají zákon o registrovaném partnerství osob stejného pohlaví, Rakousko.<sup>448</sup> Tento zákon v současné době platí v 21 evropských zemích.<sup>449</sup>

---

<sup>445</sup> *Registrované partnerství*, [http://cs.wikipedia.org/wiki/Registrovan%C3%A9\\_partnerstv%C3%AD#cite\\_note-2](http://cs.wikipedia.org/wiki/Registrovan%C3%A9_partnerstv%C3%AD#cite_note-2), staženo 15. 3. 2010.

<sup>446</sup> *Tamtéž*.

<sup>447</sup> <http://www.svatebniinfo.cz/registrovane-partnerstvi-345.html>, staženo 15. 3. 2010.

<sup>448</sup> *Sňatek homosexuálů umožňuje zatím jen pět zemí v Evropě*, <http://www.004.cz/view.php?cisloclanku=2009123001-partnerstvi-v-Evropě>, staženo 15. 3. 2010.

<sup>449</sup> *Registrované partnerství*, [http://cs.wikipedia.org/wiki/Registrovan%C3%A9\\_partnerstv%C3%AD#cite\\_note-2](http://cs.wikipedia.org/wiki/Registrovan%C3%A9_partnerstv%C3%AD#cite_note-2), staženo 15. 3. 2010.

K tématu registrovaného partnerství byl v Římě roku 2000 vydán dokument o rodině, manželství a fakticky existujících soužitích.<sup>450</sup> Všechny formy fakticky existujících soužití, kam patří nejen spojení heterosexuální, o kterých pojednávala předchozí kapitola, ale i gay a lesbické, považuje tento dokument za soužití s redukcí lidských možností obou účastníků.<sup>451</sup>

Jedná se vskutku o zneklidňující morální a sociální fenomén.<sup>452</sup>

Učení církve o manželství a vzájemné komplementaritě pohlaví zdůrazňuje pravdu, kterou chápe zdravý rozum a kterou znají všechny velké světové kultury. Manželství není libovolné spojení mezi lidskými osobami. Bylo založeno Stvořitelem a má svou povahu, zásadní rysy i cíl (*srov. GS 48*). Žádná ideologie nemůže z lidského ducha vymazat jistotu, že manželství existuje pouze mezi dvěma osobami opačného pohlaví.<sup>453</sup>

Ve Stvořitelově plánu patří vzájemná komplementarita pohlaví a plodnost k samotné povaze instituce manželství. Kromě toho povýšil Kristus manželské spojení mezi mužem a ženou na důstojnost svátosti.<sup>454</sup>

Na všech formách fakticky existujících soužití vážne v antropologické optice dvojí deficit: v heterosexuálně i gay-les orientovaném soužití deficit právní nedostatkem závazku, kterým smluvní strany nedisponují, v gay-les orientaci navíc deficit biologický, protože i když se zážitek sexuality nevyčerpává v reprodukční motivaci, neměl by ji úplně vyloučit.<sup>455</sup>

K lidsky vydařené sexualitě nepatří formy neumožňující jednak svobodné darování sebe (např. znásilnění), jednak dar druhé osobě (např. masturbace), jednak sice dar osobě, nikoli však životu (např. homosexualita).<sup>456</sup>

V homosexuálních svazcích chybí především biologické a antropologické prvky manželství a rodiny. Tyto svazky nejsou s to adekvátně zajišťovat rozmnožování a zachování lidského rodu. Jak ukazuje zkušenost, absence pohlavní bipolarity vytváří

---

<sup>450</sup> PAPEŽSKÁ RADA PRO RODINU, *Rodina, manželství a „fakticky existující soužití“*, Sekretariát české biskupské konference, Praha 2001.

<sup>451</sup> Srov. SKOBLÍK, J., *Morálka v křesťanské praxi* (výběr statí), Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, Praha 2002, s. 9.

<sup>452</sup> KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY, *Úvaha ohledně návrhu právního uznání svazků mezi homosexuály*, Česká biskupská konference, Praha 2003, čl. 1.

<sup>453</sup> *Tamtéž*, čl. 2.

<sup>454</sup> Srov. *tamtéž*, čl. 3.

<sup>455</sup> Srov. SKOBLÍK, J., *Morálka v křesťanské praxi* (výběr statí), Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, Praha 2002, s. 9.

<sup>456</sup> SKOBLÍK, J., *Sexualita z pohledu morálky, Upravený text přednášky*, Centrum pro rodinu při Arcibiskupství pražském, Praha 1994, s. 7.



překážky normálního vývoje dětí, které by se případně staly součástí takových svazků. Chybí jim zkušenost s rolí matky či otce. Začleňování dětí do homosexuálních svazků prostřednictvím adopce by neprospívalo jejich plnohodnotnému lidskému rozvoji.<sup>457</sup>

Neexistuje žádný základ, který by umožnil stanovit podobnost či analogie, a to vzdálené, mezi homosexuálními svazky a Božím záměrem s manželstvím a rodinou. Manželství je svaté, zatímco homosexuální vztahy jsou v rozporu s přirozeným zákonem. Homosexuální skutky „odlučují pohlavní úkon od daru života. Nejsou plodem ryzího citového a pohlavního doplňování se. V žádném případě nemohou být schvalovány“.<sup>458</sup>

V Písmu svatém jsou homosexuální vztahy odsouzeny jako vážná zvrácenost, dokonce jsou prezentovány jako neblahý následek Božího zavržení (*srov. Řím 1,24-27; 1 Kor 6,9-10; 1Tim 1,9-10; Lv 18,22*). Tyto výroky Písma svatého nedovolují dojít k závěru, že všichni, kteří trpí touto anomálií, jsou za ni osobně zodpovědní, ale potvrzuje, že úkony homosexuality jsou ze své vnitřní podstaty nezřízené.<sup>459</sup>

Smyslové náklonnosti, neovládané vášně, zatemňují rozum, zkreslují pravdu. Nekontrolovaná vášně také oslabuje vůli. Skutečně lidské je ovládat se, neovládnutá vášně je zvířecí.<sup>460</sup>

Lék pro žádoucí ocenění manželství v současné společnosti spatřuje dokument *Rodina, manželství a „fakticky existující soužití“* vedle rodinné výchovy a změně mediální kultury v prozíravé tvorbě legislativy. Pro politickou diskusi o registrovaném partnerství jsou významné zejména pasáže textu, v kterých se soudí, že v současných demokratických společnostech nesmí veřejná moc institucionalizovat fakticky existující soužití analogicky k manželství. Původní povaha manželství absolutním a rozhodným způsobem předchází a převyšuje svrchovanou moc státu. Klidný pohled oproštěný od svévole vede k tomu, aby se uvnitř jednotlivých politických seskupení velmi vážně uvažovalo o zásadních odlišnostech mezi životodárným a nezbytným přínosem ke společnému dobru, jaký skýtá na jedné straně manželství, na druhé straně fakticky

---

<sup>457</sup> Srov. KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY, *Úvaha ohledně návrhu právního uznání svazků mezi homosexuály*, Česká biskupská konference, Praha 2003, čl. 7.

<sup>458</sup> *Katechismus katolické církve*, Zvon, Praha 1995, čl. 2357; KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY, *Úvaha ohledně návrhu právního uznání svazků mezi homosexuály*, Česká biskupská konference, Praha 2003, čl. 4.

<sup>459</sup> Srov. KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY, prohlášení *Persona humana, O některých otázkách sexuální etiky*, Řím 1975, čl. 8, In: *Homosexualita a křesťanská antropologie*, Pastorační středisko, Praha 1998.

<sup>460</sup> Srov. ŠPIDLÍK, T., *Po tvých stezkách*, Křesťanská akademie, Řím 1968, s. 25 - 26.

existující soužití. Argumentace nediskriminovat taková spojení sebou nese skutečnou diskriminaci rodiny založené na manželství.<sup>461</sup>

Jak nevhodný je požadavek toho, aby se na relace mezi osobami téhož pohlaví pohlíželo jako na manželství. Proti tomu se staví zejména objektivní nemožnost plodnosti takového soužití ve smyslu předávání života, jak je to podle Božího záměru vloženo do lidského bytí. Další překážkou je chybějící předpoklad interpersonální komplementarity mezi mužem a ženou, jak ji chtěl Stvořitel, a to jak na rovině tělesné a biologické, tak na rovině výlučně psychické. Morální a právní důsledky požadavku, aby bylo na homosexuální poměry pohlíženo jako na fakticky existující soužití mezi mužem a ženou, by byly velmi závažné.<sup>462</sup> Fakticky existující soužití mezi homosexuály představují politováníhodné převrácení toho, co by mělo být společenstvím života mezi mužem a ženou ve vzájemném sebedarování. Soužití dvou mužů nebo dvou žen nemůže představovat pravou rodinu. Ještě méně pak je možné to, aby taková soužití měla právo adoptovat děti, jimž chybí rodina. Samo společné dobro vyžaduje, aby zákony uznávaly, podporovaly a ochraňovaly manželství jako základ rodiny, která by v opačném případě byla vážně poškozována.<sup>463</sup>

Právní uznání homosexuálních svazků by znamenalo nejen schvalování scestného chování, ale také zatemňování smyslu základních hodnot, které spadají pod společný odkaz lidstva.<sup>464</sup>

Společnost vděčí za své přežití rodině založené na manželství. Homosexuální svazky neplní ani ve vzdáleném smyslu podobné úlohy, pro které si manželství a rodina odůvodněně zaslouhují zvláštního uznání.<sup>465</sup>

Společnost nesmí zůstat lhostejná tváří v tvář fakticky existujícím soužitím a znehodnocování manželské lásky, které s sebou tento jev nese. Prosté a jednoduché obejití problému za pomoci falešného řešení, které spočívá v uznání fakticky existujících soužití a v jejich veřejném přijetí nebo dokonce v jejich zrovnoprávnění s rodinou postavenou na manželství, neznamená pouze škodu pro manželství (což ještě

---

<sup>461</sup> Srov. SKOBLÍK, J., *Morálka v křesťanské praxi* (výběr statí), Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, Praha 2002, s. 9.

<sup>462</sup> Co se týče homosexuálních úkonů závažně porušujících samu vnitřní povahu mravního zákona, stavějí se do protikladu k přirozenému zákonu viz: *Katechismus katolické církve*, Zvon, Praha 1995, čl. 2357 - 2359.

<sup>463</sup> PAPEŽSKÁ RADA PRO RODINU, *Rodina, manželství a „fakticky existující soužití“*, Sekretariát České biskupské konference, Praha 2001, čl. 23.

<sup>464</sup> KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY, *Úvaha ohledně návrhu právního uznání svazků mezi homosexuály*, Česká biskupská konference, Praha 2003, čl. 11.

<sup>465</sup> *Tamtéž*, čl. 8.

více poškozují rodinu, která představuje nezbytnou přirozenou instituci, jež by dnes naopak měla zapotřebí politiky zabývající se jejími problémy), protože toto falešné řešení navíc vykazuje hluboké zneuznávání antropologické pravdy o lidské lásce mezi mužem a ženou i o tom, co je s touto láskou nerozlučitelně spjato, totiž že se jedná o trvalé soužití otevřené životu. Toto zneuznávání je ještě závažnější, když se opomíjí základní a velmi hluboká odlišnost mezi manželskou láskou, která vyplývá z manželské instituce, a homosexuálními vztahy.<sup>466</sup>

Je nutno neustupovat demagogickým požadavkům nátlakových skupin, které neberou ohled na společné dobro.<sup>467</sup>

Úloha občanských zákonů je jistě omezenější než úloha zákonů morálních,<sup>468</sup> ale občanské zákony se však nemohou dostávat do rozporu se zdravým rozumem, aniž by ztratily závaznost ve svědomí.<sup>469</sup> Občanské zákony jsou strukturálními principy lidského života v rámci společnosti, ať už k jeho dobru nebo škodě. Tyto zákony „mají největší a často také nejzávažnější význam, protože formují myšlení a chování člověka“.<sup>470</sup> Když chybějí zdravá kritéria, pak tato „neutralita“ riskuje, že vyústí ve velmi závažné znehodnocení sociálních vazeb a výchovy budoucích generací.<sup>471</sup>

Užitečné proto budou rozvážné a obezřetné zásahy, jejichž obsah by mohl připomenout státu nutnost udržet tento fenomén v mezích, které neohrožují veřejnou morálku, především nevystavují mladou generaci chybné představě o sexualitě a manželství.<sup>472</sup>

Podle učení církve mají být nicméně muži a ženy s homosexuálními sklony „přijímání s úctou, soucitem a jemnocitem. Vůči nim je třeba se vyhnout jakémukoliv náznaku nespravedlivé diskriminace“.<sup>473</sup> Takové osoby jsou pak vyzývány jako ostatní křesťané k tomu, aby žily v čistotě.<sup>474</sup>

---

<sup>466</sup> PAPEŽSKÁ RADA PRO RODINU, *Rodina, manželství a „fakticky existující soužití“*, Sekretariát České biskupské konference, Praha 2001, čl. 50.

<sup>467</sup> *Tamtéž*.

<sup>468</sup> Srov. JAN PAVEL II., encyklika *Evangelium vitae, O životě, který je nedotknutelné dobro*, Zvon, Praha 1995, čl. 71.

<sup>469</sup> Srov. *tamtéž*, čl. 72.

<sup>470</sup> Srov. *tamtéž*, čl. 90.

<sup>471</sup> PAPEŽSKÁ RADA PRO RODINU, *Rodina, manželství a „fakticky existující soužití“*, Sekretariát České biskupské konference, Praha 2001, čl. 50.

<sup>472</sup> KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY, *Úvaha ohledně návrhu právního uznání svazků mezi homosexuály*, Česká biskupská konference, Praha 2003, čl. 5.

<sup>473</sup> *Katechismus katolické církve*, Zvon, Praha 1995, čl. 2358.

<sup>474</sup> *Tamtéž*, čl. 2359.

## ZÁVĚR

Záměrem diplomové práce *Ztráta citlivosti pro hřích – fenomén moderní doby* bylo zprostředkovat čtenáři reflexi nad příčinami kritického morálního stavu dnešní společnosti a jeho některými aktuálními příznačnými projevy.

Jednou z hlavních příčin tohoto stavu je deformace lidského svědomí a právě o tomto fenoménu pojednává kapitola 1 s názvem *O svědomí*. Zabývá se různými názory, definicemi a obsahem svědomí směřující až k pojetí svědomí vyhovujícímu současným teologickým potřebám. Další část kapitoly 1 popisuje zásahy Boží činnosti při utváření lidského svědomí, tak jak byly chápány ve Starém a Novém zákoně. Následně jsou uvedeny jednotlivé druhy svědomí vztahující se ke konkrétnímu lidskému skutku. Svědomí jako součást našeho každodenního života je třeba vychovávat a vzdělávat rozšiřováním mravních vědomostí. Tyto potřeby popisuje pasáž o formování svědomí. O deformaci svědomí způsobené jak vlivem sociálního prostředí tak uzavíráním člověka před náboženským dialogem pojednává závěr první kapitoly.

V důsledku deformace svědomí dochází k mylnému chápání viny a hříchu. Právě druhá kapitola nazvaná *O vině a hříchu* se věnuje tomuto mylnému chápání. Popisuje rozpolcenost dnešního světa, která je přičítána především zneužívání vlastní svobody. Původcem všeho hříchu je však pýcha, kdy člověk chce být sám jako Bůh. Tato kapitola přináší objasnění rozdílu mezi vinou a hříchem, a to z hlediska psychologie, filozofie a teologie. Následují definice, podmínky a rozlišení hříchů, tak jak je předkládá dnešní církevní nauka. Další část této kapitoly se zabývá dějinami hříchu, jak jsou uvedeny v Písmu svatém, až po následky, které z něho plynou pro současnost. Vzhledem k tomu, že se pojetí hříchu v průběhu dějin postupně měnilo, zmiňuji ve druhé kapitole některé důležité etapy jeho vývoje, a to pojetí hříchu v době patristiky, raného středověku, období scholastiky, potridentské období, přes modernu a novověk, až po problém pojetí viny a hříchu v dnešní době, kdy jsme svědky toho, že se cit pro vinu a hřích vytrácí.

Následky těchto životních postojů se projevují v nerespektování jakýchkoli mravních norem, člověk se stává sám mírou všeho. Pojednání *O mravních normách* je věnována třetí kapitola. Přináší nejprve vysvětlení výrazu „norma“ a dále uvádí, že se s tímto pojmem můžeme setkat mimo morální teologii i v jiných vědních disciplínách, jako např. v ekonomii či právu. Kulturní a civilizované národy opírají své zákony

o normy, které nabízí Písmo svaté. V další části této kapitoly uvádím prameny mravních norem, jak se postupně objevovaly v dějinách lidské kultury. Tyto prameny se promítají do obecné mravní normy, která na člověka klade požadavek jednat dobře. V souvislosti s obecnou mravní normou tato kapitola připomíná, že je důležité si uvědomit, že na jednání člověka mají rozhodující vliv socializační činitelé, a to především kultura. Pro dnešní kulturu je však spíše přiléhavý život bez mravních norem, který charakterizují dva dnes značně rozšířené postoje, a to determinismus a kult neomezené svobody, jejichž podstatu tato kapitola přibližuje. Závěr třetí kapitoly je věnován mládeži jako nastupující nové generaci a jejímu přístupu k mravním hodnotám, který je ovlivněn mnoha faktory, z nichž jsem uvedla rodinu, školu, vliv vrstevníků, televize, společnosti a v neposlední řadě i církve. Postoj mladé generace k mravním hodnotám se promítá i do jejího postoje k budoucímu rodičovství a práci.

A konečně kapitola 4 nazvaná *Příklady projevů ztráty citlivosti pro hřích v dnešní době* přináší některé konkrétní případy, se kterými mohl čtenář již učinit vlastní zkušenost nebo jsou to skutečnosti, kterým je věnována v současné době značná diskuse, a to nejen v sekularizované společnosti, ale i v církevních kruzích. Zaměřila jsem se především na ty příklady, které zcela jasně signalizují posun morálních hodnot současné společnosti, a které rozhodně netrápily generaci našich rodičů či prarodičů.

Jako první je uveden *potrat*, ve kterém dnešní profánní společnost již nespátřuje takřka nic nemorálního. Tato část přináší kromě odborné definice potratu i množství argumentů svědčících pro naprosto odmítavé stanovisko. K přiblížení stavu potratovosti u nás za posledních několik let jsou uvedeny údaje Českého statistického úřadu.

Jako další příklad je uvedena *eutanazie*. Tato pasáž přináší vysvětlení pojmu „eutanazie“, příklady eutanazie z dějin a mimo názorů vyslovujících se naprosto jednoznačně proti a apelujících na uznání lidské důstojnosti v každé fázi života člověka, i postup při projednávání návrhu zákona o eutanazii na půdě českého Senátu.

Třetím příkladem je *volné partnerské soužití*, které patří spolu s *registrovaným partnerstvím*, které je uvedeno jako pátý příklad, mezi „fakticky existující soužití“. V této části čtvrté kapitoly je výraz fakticky existující soužití objasněn, dále jsou zde uvedeny názory obhajující křesťanské učení, příklady volného soužití, a to manželství na zkoušku a volné spojení a opět doplňující statistika – srovnání počtu narozených dětí v manželství a mimo manželství za posledních několik let.

Následující text čtvrté kapitoly je věnován problému snad v současné době nejožehavějšímu a svým dopadem na budoucí generace nejdramatičtějšímu a tím je

*degradace manželství, rozvodovost a rozpad rodiny*. Jsou zde popsány podstata a úkol rodiny, potřeba lásky a přítomnosti obou rodičů, nezastupitelná a rozhodující role rodiny a manželství pro společnost, otevřenost životu, povinnost výchovy, mylné chápání svobody a zamyšlení nad příčinami krize manželství. Celý text doplňuje statistika stavu rozvodovosti a počtu dětí žijících v neúplných rodinách.

Posledním příkladem projevu ztráty citlivosti pro hřích je již dříve zmíněné *registrované partnerství*. Jedná se o jev v naší společnosti vcelku nový, ale díky legislativnímu uznání se začíná velice rozmáhat a zapouštět kořeny. V této části je uvedena specifikace registrovaného partnerství opírající se o příslušný zákon, historie tohoto zákona, odsuzující postoj Písma svatého, názory poukazující na nevhodnost takových soužití a postoj dle učení církve.

Přínos této práce spatřuji především v tom, že díky obsáhlému pojednání v prvních třech kapitolách o příčinách a důsledcích ztráty citlivosti pro hřích a díky konkrétním příkladům a nejaktuálnějším údajům poskytnutým především Českým statistickým úřadem uvedeným ve čtvrté kapitole, je umožněno čtenáři udělat si v souvislosti s uvedenou problematikou ucelený názor na skutečný stav dnešní společnosti a snad jej i přimět k zamyšlení, jak přispět k tomu, aby tato eroze civilizačních hodnot byla zastavena nebo alespoň značně zpomalena.

## BIBLIOGRAFIE

### Prameny:

1. *Bible, Písmo svaté Starého a Nového zákona*, Česká biblická společnost, Praha 1993, ISBN 80-900881-7-1
2. *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2002, ISBN 80-7192-438-5
3. JAN PAVEL II., encyklika *Centesimus annus, Ke 100. výročí Rerum novarum*, Zvon, Praha 1996, ISBN 80-7113-154-7
4. JAN PAVEL II., encyklika *Evangelium vitae, O životě, který je nedotknutelné dobro*, Zvon, Praha 1995, ISBN 80-7113-139-3
5. JAN PAVEL II., apoštolská adhortace *Familiaris consortio, O úkolech křesťanské rodiny v současném světě*, Zvon, Praha 1996, ISBN 80-7113-161-X
6. JAN PAVEL II., Dopis rodinám *Gratissimam sane*, Sekretariát České biskupské konference, Praha 1994
7. JAN PAVEL II., posynodální apoštolský list *Christifidelis laici, O povolání a poslání laiků v církvi a ve světě*, Zvon, Praha 1990, ISBN 80-7113-024-9
8. JAN PAVEL II., posynodální apoštolská adhortace *Reconciliatio et paenitentia, O smíření a pokání v dnešním poslání Církve*, Zvon, Praha 1996, ISBN 80-7113-158-X
9. JAN PAVEL II., encyklika *Redemptor hominis, Vykupitel světa*, Zvon, Praha 1996, ISBN 80-7113-178-4
10. JAN PAVEL II., encyklika *Sollicitudo rei socialis, O starosti církve o sociální otázky*, Zvon, Praha 1996, ISBN 80-7113-154-7
11. JAN PAVEL II., encyklika *Veritatis splendor, O základech morálního učení církve*, Zvon, Praha 1994, ISBN 80-7113-114-8
12. *Katechismus katolické církve*, Zvon, Praha 1995, ISBN 80-7113-132-6
13. *Kodex kanonického práva*, Zvon, Praha 1994, ISBN 80-7113-082-6
14. KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY, *Deklarace o eutanazii, Bona et iura*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2009, ISBN 978-80-7195-334-0

15. KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY, *Deklarace o umělém potratu, Questio de abortu*; In: *W trosce o pełnię wiary, Dokumenty Kongregacji Nauki Wiary 1966 – 1994*, Tarnów 1995, ISBN 83-85380-55-8
16. KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY, instrukce *Donum vitae, O respektování počínajícího lidského života a o důstojnosti plození. Odpovědi na některé aktuální otázky*, Občanské sdružení Hippokrates, Brno 2007, ISBN 978-80-903949-0-2
17. KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY, prohlášení *Persona humana, O některých otázkách sexuální etiky*, Řím 1975 In *Homosexualita a křesťanská antropologie*, Pastorační středisko, Praha 1998
18. KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY, *Úvaha ohledně návrhu právního uznání svazků mezi homosexuály*, Česká biskupská konference, Praha 2003
19. PAPEŽSKÁ RADA PRO RODINU, *Lidská sexualita: pravda a význam, Zásady pro výchovu v rodině*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2000, ISBN 80-7192-495-4
20. PAPEŽSKÁ RADA PRO RODINU, *Rodina, manželství a „fakticky existující soužití“*, Sekretariát České biskupské konference, Praha 2001
21. PAVEL VI., encyklika *Humanae vitae, O správném řádu sdělování lidského života*, Stojanov 1980
22. *W trosce o pełnię wiary, Dokumenty Kongregacji Nauki Wiary 1966 – 1994*, Tarnów 1995, ISBN 83-85380-55-8

## **Literatura:**

23. ALLENDER, D. B., *Cesta uzdravení*, Porta libri, Bratislava 2003, ISBN 80-89067-14-X
24. AUGUSTIN, A., *Vyznání*, Nakladatelská společnost Rozmach (Ladislav Kuncíř), Praha 1926
25. AUGUSTYN, J., *Svět citů. Emocionalita a duchovní život*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2004, ISBN 80-7192-721-X
26. BOGLIOLO, A., *Etika*, SÚSCM, Řím 1980
27. DRÁPAL, D., *Hledání a jistota*, Nakladatelství KMS, Praha 2006, ISBN 80-86449-43-2
28. DREJNAR, J., *Víra a její zrcadlení*, Luxpress, Praha 2006, ISBN 80-7130-124-8



29. ERNST, W., *Katolická sociální nauka – východisko z krize?*, Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, Praha 1996
30. FOERSTER, G., *Bohatství v nás, sebepoznáním k sebedůvěře*, Orbis, Praha 1945
31. FRANZ, R., *Krize svědomí, Návrat domů*, Praha 1998, ISBN 8085495805
32. GRÜN, A., *Škola odpuštění*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2002, ISBN 80-7192-653-1
33. HELLER, J., *Člověk - pastýř stvoření*, Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, Praha 2002
34. *Homosexualita a křesťanská antropologie*, Pastorační středisko, Praha 1998
35. JAN PAVEL II., *Teologie těla, Katecheze o lidské lásce podle Božího plánu*, Paulínky, Praha 2005, ISBN 80-86025-99-3
36. MÁDR, O., *Slovo o této době*, Zvon, Praha 1992, ISBN 80-7113-063-X
37. MIKULÁŠEK, J., *Kde by se vzalo to dobro?*, Cesta, Brno 1999, ISBN 80-85319-95-0
38. MÜLLER, I., *Mravní svědomí*, Dominikánská Edice Krystal, Olomouc 1940
39. NĚMEC, D., *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*, Krystal OP a Karmelitánské nakladatelství, Praha – Kostelní Vydří 2006, ISBN 80-85929-83-X (Krystal OP), ISBN 80-7195-065-3 (Karmelitánské nakladatelství)
40. PLANTINGA, C. Jr., *Breviář hříchu, O věcech, které měli být úplně jinak*, Porta libri, Bratislava 2003, ISBN 80-89067-11-5
41. SAYERSOVÁ, D. L., *Víra nebo chaos?*, Universum, Praha 1948
42. SCHLINKOVÁ, B. M., *Užitečné trápení? Postoj k problémům, kterým se v životě nikdo nevyhne*, Luxpress, Praha 1996, ISBN 80-7130-045-4
43. SKOBLÍK, J., *Morálka v křesťanské praxi (výběr statí)*, Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, Praha 2002
44. SKOBLÍK, J., *Přehled křesťanské etiky*, Karolinum, Praha 1997, ISBN 80-7184-357-1
45. SKOBLÍK, J., *Sexualita z pohledu morálky, Upravený text přednášky*, Centrum pro rodinu při Arcibiskupství pražském, Praha 1994
46. SKOBLÍK, J., *Vina, hřích a pokání jako čin a svátost v psychologii, filozofii a teologii*, Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, Praha 1999
47. SOLOVJOV, V. S., *Duchovní základy života*, Refugium Velehrad-Roma s.r.o., Velehrad 1996, ISBN 80-901957-8-4

48. STANIEK, E., *Modlitby marnotratných synů a dcer*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2003, ISBN 80-7192-645-0
49. STIEGLITZ, H., *Dítě, lituj svých hříchů!*, Edice Petrinum, České Budějovice 1948
50. *Svedectvo viery 2, Ľudská a kresťanská mravnosť*, Dobrá kniha, Trnava 1992, ISBN 0-919865-74-7
51. ŠPIDLÍK, T., *K vyšším věcem jsem se narodil*, Alverna, Praha 1991, ISBN 80-900275-1-2
52. ŠPIDLÍK, T., *Po tvých stezkách*, Křesťanská akademie, Řím 1968
53. ŠPIDLÍK, T., *Prameny světla*, Refugium Velehrad-Roma s.r.o., Velehrad 2000, ISBN 80-86045-41-2
54. TONDRA, F., *Morálna teológia I., Princípy*, Kňazský seminár biskupa Jána Vojtaššáka, Spišská Kapitula – Spišské Podhradie 1994, ISBN 80-7142-023-9
55. TONDRA, F., *Morálna teológia II., Prikázania*, Kňazský seminár biskupa Jána Vojtaššáka, Spišská Kapitula – Spišské Podhradie 1996, ISBN 80-7142-035-2
56. VELLA, E., *Ježíš – lékař těla i duše*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2006, ISBN 80-7192-851-8
57. WEBER, H., *Všeobecná morální teologie*, Zvon a Vyšehrad, Praha 1998, ISBN 80-7021-292-6

### **Internetové zdroje:**

58. *Demografické informace, analýzy a komentáře*,  
[http://www.demografie.info/?cz\\_potratovost=&PHPSESSID=80a8bad86e11f0180b675031dad3b7f5](http://www.demografie.info/?cz_potratovost=&PHPSESSID=80a8bad86e11f0180b675031dad3b7f5), staženo 15. 3. 2010.
59. <http://www.svatebniinfo.cz/registrovane-partnerstvi-345.html>, staženo 15. 3. 2010.
60. *Kolik dětí žije v neúplných rodinách*, <http://rodice.wz.cz/nerodiny.htm>, 15. 3. 2010.
61. *Počet obyvatel ČR se loni zvýšil o 39 000, většina se přistěhovala*,  
<http://www.novinky.cz/domaci/194700-pocet-obyvatel-cr-se-loni-zvysil-o-39-000-vetsina-se-pristehovala.html>, staženo 16. 3. 2010.
62. *Počet svateb je nejnižší od roku 1918*, <http://www.novinky.cz/domaci/194802-pocet-svateb-je-nejnizsi-od-roku-1918.html>, staženo 16. 3. 2010.

63. *Potratovost*,  
[http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/1D00355EB2/\\$File/400709a5.pdf](http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/1D00355EB2/$File/400709a5.pdf),  
staženo 15. 3. 2010.
64. *Registrované partnerství*,  
[http://cs.wikipedia.org/wiki/Registrovan%C3%A9\\_partnerstv%C3%AD#cite\\_note-2](http://cs.wikipedia.org/wiki/Registrovan%C3%A9_partnerstv%C3%AD#cite_note-2),  
staženo 15. 3. 2010.
65. *Registrované partnerství*, <http://www.svatbaonline.cz/poradna/jine/registrovane-partnerstvi>,  
staženo 15. 3. 2010.
66. *Rozvodovost*,  
[http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/1D00355EB8/\\$File/400709a3.pdf](http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/1D00355EB8/$File/400709a3.pdf),  
staženo 15. 3. 2010.
67. *Sňatek homosexuálů umožňuje zatím jen pět zemí v Evropě*,  
<http://www.004.cz/view.php?cisloclanku=2009123001-partnerstvi-v-Evropě>,  
staženo 15. 3. 2010.
68. *Statistika porodnosti v ČR dle Českého statistického úřadu*,  
[http://www.zbynekmlcoch.cz/info/ruzne/statistika\\_porodnosti\\_v\\_cr\\_dle\\_ceskeho\\_statistickeho\\_uradu.html](http://www.zbynekmlcoch.cz/info/ruzne/statistika_porodnosti_v_cr_dle_ceskeho_statistickeho_uradu.html),  
staženo 15. 3. 2010.
69. *Volné partnerství není bezpečnou cestou*, In: *Katolický týdeník* z 9. 3. 2007,  
článek, <http://www.katyd.cz/index.php?cmd=page&type=11&article=5117>,  
staženo 10. 2. 2010.
70. *V Senátu proběhla diskuze k návrhu zákona o eutanazii*,  
<http://www.ct24.cz/domaci/8497-v-senatu-probehla-diskuze-k-navrhu-zakona-o-eutanazii/>,  
staženo 15. 3. 2010.

# SEZNAM ZKRATEK

## PÍSMO SVATÉ

### *Starý zákon*

Gn	První kniha Mojžíšova (Genesis)
Ex	Druhá kniha Mojžíšova (Exodus)
Lv	Třetí kniha Mojžíšova (Leviticus)
Sdc	Kniha soudců
1 Sam	První kniha Samuelova
Ž	Kniha Žalmů
Iz	Kniha proroka Izajáše
Ez	Kniha proroka Ezechiela
Tob	Kniha Tobijáš
Mdr	Kniha moudrosti
Sir	Kniha Sirachovcova

### *Nový zákon*

Mt	Evangelium podle Matouše
Lk	Evangelium podle Lukáše
Jn	Evangelium podle Jana
Řím	List svatého apoštola Pavla Římanům
1 Kor	První list svatého apoštola Pavla Korintským
Gal	List svatého apoštola Pavla Galatským
Ef	List svatého apoštola Pavla Efezským
Flp	List svatého apoštola Pavla Filipským
1 Tim	První list svatého apoštola Pavla Timoteovi
Žid	List Židům
1 Jn	První list Janův

## DOKUMENTY DRUHÉHO VatikánskÉho Koncilu

DH	<i>Dignitatis humanae</i> (deklarace o náboženské svobodě)
GE	<i>Gravissimum educationis</i> (deklarace o křesťanské výchově)
GS	<i>Gaudium et spes</i> (pastorální konstituce o církvi v dnešním světě)
LG	<i>Lumen gentium</i> (věroučná konstituce o církvi)

## SEZNAM TABULEK

Tab. 1: Potratovost 1991-2008 .....	69
Tab. 2: Ukazatele rozvodovosti 1991-2008 .....	99
Tab. 3: Rozvody v Česku .....	100
Tab. 4: Počet dětí žijících v neúplných rodinách .....	101

# ANOTACE

Příjmení jméno autora: JANDOVÁ Iveta

Instituce: Katedra systematické teologie CMTF UP v Olomouci

Název práce: Ztráta citlivosti pro hřích – fenomén moderní doby

Vedoucí práce: ThLic. ICLic. Vladimír Filo

Počet stran: 119

Počet titulů použité literatury: 57

Počet pramenů: 22

Klíčová slova: svědomí  
vina  
hřích  
mravní norma  
potrat  
eutanazie  
volné partnerské soužití  
degradace manželství, rozvodovost, rozpad rodiny  
registrované partnerství

Diplomová práce je reflexí nad příčinami kritického morálního stavu současné společnosti. Nejprve se zabývá pojednáním o svědomí, jehož deformace přináší ve svém důsledku mylné chápání viny a hříchu. Z těchto příčin dochází k nerespektování jakýchkoli mravních norem, což je spojeno s mnoha negativními společenskými projevy. Závěr práce je věnován některým příkladům těchto negativních projevů, které autorka pokládá pro dnešní dobu za obzvlášť příznačné.